

ایڈیٹری: جگر گلزار

صوفی روحِ فقیر

مرتبہ: ڈاکٹر نواز علی شوق

Sukkur
Historical
Society

فہرست فقیر
 مراد بخش مراد بخش
 (۱۷۱۰ء) (۱۷۱۰ء)
 مراد بخش مراد بخش
 (۱۷۱۰ء) (۱۷۱۰ء)
 مراد بخش مراد بخش
 (۱۷۱۰ء) (۱۷۱۰ء)
 مراد بخش مراد بخش
 (۱۷۱۰ء) (۱۷۱۰ء)

گندہڑیء جو کلتار

صوفی روح حل فقیر

مرتب

ڈاکٹر نواز علی شوق

Published on the Occasion of
SUKKUR THROUGH CENTURIES
NATIONAL SEMINAR-2001

فهرست

۵	پبلشر نوٹ
۷	مقدمو
۲۷	- ڈاکٹر نواز علی شوق
۳۴	روحل فقیر جو ہندی کلام - ڈاکٹر مرلیڈر جیٹلی
۴۹	سنڌي بيت
۵۴	سنڌي ڪافيون
۵۹	سرائڪي بيت
۷۰	سرائڪي ڪافيون
۷۵	سی حرفی
۷۶	دوها
۸۲	ہندی ڪافيون
۸۶	ڌمال
۸۹	سی حرفی
۱۴۵	اٺ سبڊ روحل صاحب کی لکنت
۱۷۱	نج مول گرنٽ
	ڏکین لفظن جی معنی

حق ۽ واسطا محفوظ
ڪتاب جو نالو: صوفي روحل فقیر
مرتب: ڊاڪٽر نواز علي شوق
چاپو پهريون: مئي ۲۰۰۱ع
چپينڊر: پوٽ پريس خيرپور
ٽائٽل: سنڌيڪا اڪيڊمي
چپائينڊر: سکر هسٽاريڪل سوسائٽي، سکر
اهتمام: ڊاڪٽر ڪليم لاشاري

قيمت: =/100 رپيا

ملڻ جا هنڌ
سنڌيڪا زونل آفيس
۱۹ - بلدي پلازا گهٽيا گهر چوڪ سکر
ڪاٺياواڙ اسٽور اردو بازار ڪراچي
سنڌ بوڪ ڪلب گاڏي کاتو حيدرآباد
راييل بوڪ شاپ المنظر لاڙڪاڻو

پبلشر نوٽ

هيءَ هڪ حقيقت آهي ته ڪلهوڙن جو دور سنڌي ادب جو سونهري دور هو. هن دور ۾ بلند پايه شاعر پيدا ٿيا. شاهه لطيف جهڙو عظيم شاعر به هن ئي دور ۾ پيدا ٿيو. هن دور ۾ سنڌي بيت ۽ ڪافي ترقي ڪئي. ڪي نئون صنفون ايجاد ٿيون. مطلب ته سنڌي ادب هر لحاظ سان مالا مال ٿيو. روحل فقير جو جنم به هن ئي سونهري دور ۾ ٿيو. پر افسوس جو هيڙي صوفي بزرگ ۽ شاعر تي ڪو خاطر خواد ڪم ڪونه ٿيو. آفرين آهي مرحوم. لطف الله بدوي ڪي. جنهن ڪنڊڙي، جي ٻن صوفي شاعرن روحل فقير ۽ مراد فقير جو ڪلام سهيڙي "ڪنڊڙي وارن جو ڪلام" نالي سان ترتيب ڏنو. جيڪو ادبي بورڊ پاران ڇپجي چڪو آهي. جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي ته ان ۾ ٻنهي شاعرن جو سمورو ڪلام شامل نه آهي. روحل فقير ۽ مراد فقير سنڌي، سان گڏ هندي جا به وڏا شاعر هئا. پر بدوي مرحوم واري ڪتاب ۾ ٻنهي شاعرن جو هندي ڪلام شامل نه آهي. ان کان علاوه ڪنڊڙي، جي ٻين شاعرن تي به ڪا خاص تحقيق ڪانه ڪئي وئي آهي. تنهنڪري ان ڳالهه جي سخت ضرورت محسوس ٿي رهي هئي. ته ڪنڊڙي جي ڪلٽارن جو سمورو ڪلام ڪنو ڪري ڇپرايو وڃي. اهو اسان جي اشاعتي پروگرام ۾ شامل آهي. پر في الحال وقت جي تنگي سبب اسان فقط روحل فقير جو ڪلام ڇپرائي رهيا آهيون. ان کانپوءِ ٻين شاعرن جو ڪلام ڇپرايو ويندو.

ڊاڪٽر نواز علي شوق سند جو هڪ سڄاڻ اديب آهي. هن سنڌي ڪلاسيڪي شاعري. خاص طور حضرت شاهه عبداللطيف ڀٽائي ۽ سچل سرمست تي قابل تعريف تحقيق ڪئي آهي. هيءُ ڪتاب شوق صاحب وڏي محنت ۽ محبت سان تيار ڪيو آهي. مون کي ذاتي طور معلوم آهي ته هن ڪنڊڙي ۽ ۾ رکيل ڪنڊڙي جي ڪلٽارن واري قلمي بياض کان علاوه اختر درگاهي واري بياض ۽ ڪن ٻين قلمي بياضن جي مدد سان روحل فقير جو ڪلام ڪنو ڪيو آهي. ان کان علاوه شوق صاحب روحل فقير جو هندي ڪلام پڻ هن ڪتاب ۾ شامل ڪيو آهي ۽ ڏکين لفظن خاص ڪري هندي

مقدمو

سوانح: روحل فقير جا وڏا اصل ۾ ساهيوال جي هڪ ڳوٺ لونگڙيه جا رهاڪو هئا. روحل فقير جو والد شاهو فقير ڪلهوڙن جي دور ۾ ڪنهن سبب اتان لڏي اچي عمر ڪوٽ ويجهو هڪ ڀيٽ تي آستانو اڏي ويهي رهيو. ان ڀيٽ کي اڄ به ”روحل جي ڀيٽ“ چيو ويندو آهي. پر اهو ڳوٺ هنيئر ڦٽي ويو آهي. شاهو فقير کي ڀيٽ هئا. سلطان، روحل ۽ ميوو. انهن مڙني مان روحل مشهور ٿيو. هو ذات جو زنگيجو هو. جيئن پاڻ ٿي چيو اٿائين:

✓ لڏڪ ڪي هي روحل ٻوليندا،
ڪوئي ڪي هي ذات زنگيجا.
نهي روحل، نهين ذات زنگيجا.
اي ڪو سر الاهي هي.

روحل جي ابتدائي زندگي ۽ تعليم تربيت متعلق ڪا معلومات نه ٿي ملي. باقي سندس ڪلام جي مطالعي جي آڌار تي چئي سگهجي ٿو ته هن عربي فارسي جي تعليم حاصل ڪئي هئي. جيئن ته ٿر جي آسپاس هنديءَ جو رواج گهڻو هو. تنهنڪري هن هندي زبان تي به دسترس حاصل ڪئي. ان جو ثبوت سندس هندي ڪلام آهي. جوڌپور جي راجا بجيه سنگ سان سندس ڄاڻ سڃاڻ هئي. هن پنهنجي هڪ هندي تصنيف ”اگم وارتا“ جوڌپور جي والي راجه بجيه سنگ لاءِ تيار ڪئي هئي. اهو ڪلام سوال جواب جي صورت ۾ آهي. راجا جي هڪ درباري پنڊت ايسر سنگ راجا جي سامهون فقير صاحب کان ڪي سوال ٿي پڇيا، روحل فقير ان جا جواب ڏيندو رهيو.

مرحوم لطف الله بدوي لکيو آهي ته، ”تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ، جڏهن فقير صاحب جوانيءَ جي سن کي پهتو، تڏهن ان وقت ڪلهوڙن جي دور ۾، سرڪاري ملازمت ۾ گهڙيو هو ۽ ميان غلام شاهه جي دور ۾، ترقي ڪري وزير جي عهدي تي وڃي پهتو هو... جيئن زباني روايتون آهن راجي ليکيءَ جي مدد سان، روحل فقير به سرڪاري ملازمت ۾ داخل

زبان جي ڏکين لفظن جي معنيٰ پڻ ڏني آهي، جيڪا تمام ضروري هئي.

اسان کي خوشي آهي ته پهريون ڀيرو روحل فقير جو سنڌي سرائڪي ۽ هندي ڪلام سکر هسٽاريڪل سوسائٽي پاران ”سکر صدين کان سيمينار“ جي موقعي تي ڇپجي پڌرو ٿي رهيو آهي. ان لاءِ اسان سکر هسٽاريڪل سوسائٽي جي سرپرست ۽ سکر نيشنل سيمينار جي روح روان ڊاڪٽر ڪليم الله لاشاري صاحب جا بيحد ٿورائتا آهيون جنهن اسان جي هر طرح مدد ڪئي ۽ هي ڪتاب شاندار نموني ڇپجي پڌرو ٿيو.

اياز گل

سيڪريٽري
اشاعتي ڪاميٽي

سکر سنڌ

۲۰ آڪٽوبر سنه ۲۰۰۰ع

مجلي دفترياتي

ٽيو. "پر ڪجهه عرصي کان پوءِ سرڪاري نوڪري ڇڏي ڏنائين. فقير صاحب ميان غلام شاهه جي ملازمت ڇڏي؟ ان لاءِ لطف الله بدوي مرحوم جي راءِ آهي ته راجي ليکي جون مير بهرام خلاف سازشون ڏسي هن نوڪري ڇڏي ڏني. ان مامري ۾ ڊاڪٽر عطاءُ محمد حامي مرحوم جي راءِ وڌيڪ وزندار معلوم ٿئي ٿي. حامي مرحوم پنهنجي مضمون "ڪنڊڙيءَ جا ڪلٽار" ۾ لکيو آهي ته "ميان غلام شاهه حرمين شريفين مان هڪ ڪفن آندو هو ۽ ان کي زم زم جي پاڻيءَ ۾ تر ڪري متبرڪ سمجهي پنهنجي لاءِ رکيو هئائين. مگر سندس وفات وقت ان جي پٽ ميان سرفراز خان اهو ڪفن پنهنجي پيءُ کي ڏيڻ جي عيوض پنهنجي لاءِ رکي ڇڏيو."

انهيءَ واقعي کيس ايڏو ته متاثر ڪيو جو نه فقط نوڪري ڇڏي ڏنائين، پر دنيا جي ڌنڌن کان به بيزار ٿي پيو ۽ حقيقي مرشد جي تلاش ۾ نڪري پيو. گهمندي ڦرندي اچي جهوڪ ميران پور پهتو ۽ شاهه عزت الله جو مريد ٿيو. پورا پنجويهه سال مٿيون پريائين ۽ چلا ڪڍيائين. مرشد مٿس مهربان ٿيو. سندس من جون مرادون پوريون ٿيون ۽ سندس دل کي سکون مليو. پوءِ مرشد کيس وڃڻ جي اجازت ڏني ۽ چيائينس، "ته فقير تنهنجي رهڻ جي جاءِ اها آهي، جتي توکي خود بخود روڪ ٿئي". روحل فقير مرشد جي حڪم موجب هڪ ڳوٺ کان ٻئي ڳوٺ هڪ شهر کان ٻئي شهر هلندو رهيو. آخر هلندي هلندي هڪ جاءِ تي سندس پهريان هڪ ڪنڊيءَ جي لام ۾ اٽڪي پيو. پوءِ فقير ان هنڌ لڏو لاهي ويهي رهيو. ٿوري وقت اندر اتي هڪ ڳوٺ ٻڌجي ويو ۽ اهو ڳوٺ "ڪنڊڙي" جي نالي سان مشهور ٿي ويو جتي ڪيترائي عشق جا اڃايل اچي پنهنجي آج لاهڻ لڳا.

ان وقت خيرپور جو حڪمران مير سهراب خان هو. مير صاحب به روحل فقير جو معتقد هو. کيس ڪوٽ ڏيڃي ويجهو ڪوٽلي ۾ زمينون ڏنائين. روحل فقير ڪڏهن ڪڏهن مير صاحب وٽ ويندو هو. جتي شادي شهيد ۽ ٻيا گهڻائي امير ڪبير موجود هوندا هئا. مير صاحب روحل فقير کان سندس صوفياڻو ڪلام وڏي ذوق شوق سان ٻڌندو هو.

روحل فقير سنه ۱۸۰۴ع ۾ وفات ڪئي. سندس آخري آرام گاهه ڪنڊڙي ۾ آهي. جتي هر سال ميلو لڳندو آهي. سنڌ کان سواءِ هند جا به ڪيترائي مريد ۽ عقيدت مند اچي حاضر ٿيندا آهن. روحل فقير جي وصال

کان پوءِ سندن وڏو پٽ شاهو فقير ثاني گاديءَ تي ويٺو. هو به پنهنجي پيءُ وانگر نه فقط صوفي درويش هو. پر سٺو شاعر به هو. نموني خاطر سندس هڪ ڪاي ڏجي ٿي.

موري منڌري ۾ صاحب آيا.
مين بهون سک پايا
تن من سين واري جاوان
ستگر سبب سنڀايا
پریم پيالا هادي دتا
جس ني جوت جگايا
دسوين دوار رمز رلا ڪي
انحد نار بجايا
ڪهي شاهو سن گر روحل
چرني سيس ڪپايا

شاهو فقير سنه ۱۸۱۵ع ۾ وفات ڪئي. سندس وفات کانپوءِ روحل فقير جي پٽي نمبر پٽ غلام علي فقير فقيرائي گادي سنڀالي. هو هڪ سچو صوفي اهل دل درويش ۽ سهڻو شاعر هو. سندس ڪافيون فني ڪمال جو چٽو ثبوت آهن. فقير صاحب جو سمورو ڪلام صوفياڻو آهي. هتي سندس ٻه ڪافيون ڏجن ٿيون.

جلي ويا جولان ۾ جيئي.
ڪاڻ ته هي ڪئن ڪهي.
عشق عاشقن بسمل ڪر چم چايو.
برهه جي آڙهه ۾ جن جيءَ جلايو.
سوري پائڻن سيج سيئي
شاهه حسن جن تي ڪيو نظارو
مجنون ويڙهن وچ ۾ فرهاد ڏونگر ڏاريو.
شاهي رانجهن ترڪ ڪيئي
پرڪر جام شهودي پيتائون.

ڪسڻ قبول ڪرڻ منجهه ڪيائون.

سوتا ٿيا سر ڏيئي

اڪي غلام علي تڪي مون بحردِي.

گهر انهيءَ سي گهرن سڪ جنين قلمزم دي

ماڻهن عبث اهيئي

مهاڻيءَ جي من ۾، آهي سمون سدا ساڻ
سميون سڀيئي سومريون هن حسن ۾ ميران
سر جو سودو ست ۾. وڃئون پاڻ نه آڻ
پرجهي ڏس تون پاڻ ۾. الس تي اهڃاڻ
چوڻي گولين ٿو ميان، آهي سوئي توڻي ساڻ
سون مياڻي سون ٿي خزاني جي ڪاڻ
تڙ تماچي آيو هن ڪڪيءَ هاڻي ڪاڻ
منجهه ملاحن جي هادي هلي آيو هاڻ
غلام علي صدقي ڪريان، پرين مٿان پاڻ

سندس وفات ۱۸۲۹ع ۾ ٿي. ان کانپوءِ سندس فرزند روحل ثاني
فقراهي گادي وسائي. اهڙيءَ ريت روحل فقير جي گادي سندس اولاد
سنڀاريندي رهي.

روحل فقير جو ٽيون نمبر فرزند خدا بخش فقير مراد فقير جو
ڀائيڄو هو. هيءُ فقير به سٺو شاعر هو. هتي نموني خاطر سندس هڪ
ڪاڍ ڏني وڃي ٿي.

✓ آءُ مل پيارا، جيءَ جيارا

سوا يار تنهنجي گوندر گذارا

تنهنجي وڇوڙي، وڌونهوڙي

هڪر هلي آ محب موچارا

راتيون ڏينهان رڙان ٿي، آهون ڪريان ٿي

ڪيا سوز تنهنجي اندر اوتارا

اڳڻ آءُ منهنجي، ساڙيو سڪ تنهنجي

ايڏانهن ڪريار مون کان پسارا

ڪندين ڪا پلائي، ايندين جانب جائي

تنهنجي اچڻ لڻ مان تڪيان ٿي تارا

خدا بخش سارون، لهه تون سنڀارو

دير نه سٺان ٿي مان، سخن سچارا

سندس وفات ۱۸۴۳ع ۾ ٿي. کانئس پوءِ روحل فقير جو ننڍو
فرزند دريا خان پڻ مراد فقير جو ڀائيڄو هو. کيس شاعري ۽ فقيريءَ وارو
فيض پنهنجي پيءُ ۽ مامي کان مليو. روحل ۽ مراد کان پوءِ ٻين ڪنڊڙي جي
ڪلتارن جي پيٽ ۾ سندس شاعريءَ جو درجو مٿاهون آهي. هتي نموني
خاطر سندس ڪلام مان ڪافيون ڏجن ٿيون.

ميخاني وچ مليا يار، وڃڻ مسيتين ڪيها مقصد،
هڻئون هادي جام پيتوسي، ڪهنا ڪيف ڪلال ڏتوسي
تنهن دي خاص خمار، تالان ڪيتوسي تسبيح تهجد
مڱ محراب سڄڻ دي صورت بيرنگي موهيا موهن مورت
بتخاني ڪنون تي بيزار، من مڪان ٿيوسي مستجد
ميخاني وچ مست ٿيوسي، سجد سجائڻ پل ڳيوسي
آپ اتي آيا اعتبار، ورد وظيفي ٿيوسي سڀ رد
”دريا خان“ آپ وچون نه آئين، حق سڃاڻين غير نه آئين،
ڪول اڪين تان هيئين اظهار، الله مرشد هڪائي هي حد.

آءُ ڪانگا ڪر ڳالهه، مون سان تن ماروڙن جي،

ماروڙن جي سانگيڙن جي،

ٻن عمر تنهنجا ماڙيون بنگلا،

ڪُله ڪنگڻ ڪُمال.....

پيٽ پهرينديس ڪينڪي عمر،

ور لوڻي سالا لال.....

آء ڏهاڳن جن ريءَ هٽڙي.
خوش وسن سي شال.....
دريا خان ماروئڙن ريءَ هٽڙي.
هٽي هٽي ههڙا حال.....

روحل فقير ۽ سندس اولاد جو ذڪر مختصر طور مٿي ڏنو ويو آهي. هن خاندان جو هڪ ٻيو وڏو شاعر مراد فقير هو، جيڪو روحل فقير جو ويجهو مائٽ ۽ سالو به هو. پنجاب مان لڏ پلاڻ وقت هو روحل فقير سان گڏ هو کيس روحاني فضيل روحل فقير کان حاصل ٿيو. ڪجهه وقت ڪنڊڙيءَ ۾ رهي پوءِ اچي ڪوٽلي ۾ رهڻ لڳو. اتي ڪوهه ڪٿائي ميرن کان مليل زمينون اچي آباد ڪيائين. اهو قتل ڪوهه اڄ به زنگيجن جو ڪوهه سڏيو ويندو آهي. سندس وصال ۱۷۹۶ع ۾ ٿيو. سندس آخري آرام گاهه به اتي ئي آهي. هتي سندس ڪلام مان هڪ ڪافي ڏجي ٿي.

ڪيٿي يار دي نال جو وعيد، ميان
درد والي رک ديد، ميان!
وحدت دي وڻجاري هو ڪي ڏيندي
در در هل من مزيد، ميان!
سردِي سودي سورهيه ڪردِي
سولي چڙه ٿيون شهيد، ميان!
مار مدد ڪون مل ڪر دور ڪرو
چوڙ وڃي يهودي يزيد، ميان
حُب الوطن ايمان اسادا
مراد ڪرين ايهه عيد، ميان!

مراد فقير بلند پايه شاعر هو. هو سنڌي سرائڪي ۽ هندي کان سواءِ فارسي زبان جو به اعليٰ شاعر هو. سندس فارسي ديوان قلمي صورت ۾ موجود آهي ۽ سندس سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام ڇپجي چڪو آهي.

شاعري

سنڌي

هيءَ به هڪ حقيقت آهي ته سنڌ ۾ هندي شاعري جي شاندار عمارت روحل ٿي مضبوط بنيادن تي تعمير ڪئي. ڪانئس پوءِ صوفي دلپٽ سيوهاڻي پڻ اهو گس ورتو، هو روحل جي هندي سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام کان گهڻو متاثر هو. سندس ڪلام ۾ اها ٿي ويدانت وائي نظر ايندي، جيڪا روحل جي ڪلام جو اهم جز آهي. ان کان علاوه دلپٽ به روحل وانگر هندو مسلم ايڪتا جو درس ڏنو آهي. روحل جو هڪ بيت آهي:

ڪفر ۽ اسلام ۾ ٿا پيرن ابتا پير،
هڪ هندو ٻيو مسلمان، ٿيون وڃ وڌائون وير،
انڌن اوندهه نه لهي، تن ڪي ڪي سچ چوندو ڪير؟
پر روحل راهه پرين جو، جان گهڙي ڏنو سون گهير،
رب مڙي ۾ هيڪڙو، جنهن ۾ ڦٽند نه ڦير،
سا ڪاڏي ڪندي پير، جا سٽي ڪعبه الله ۾.

ان بيت کان متاثر ٿي دلپٽ ساڳئي قافيي ۾ هي بيت چيو:

ڇاڪي وڏو پاڻ ۾، ترڪن والين وير،
جي پير ۾ پاڻ ڏٺي، تان ڪرڙ ۾ ڪير،
ڪڪ پن ۾ پڌرو آهي، پريان سندو پير،
انڌا، ڪاڻا ڪينڪي، لهن هن پونءِ جو پير،
ڪو سڄو پسي سير، دلپٽ چوي دوست جو.

روحل شاهه لطيف جو شيدائي هو. سندس لنو لنو ۾ لطيفي لات لڪل هئي. پنهنجي هڪ سي حرفي ۾ فرمائي ٿو:

✓ لنو لنو دي وڃ لات لطيفي اور نه ڪوئي ٻولي.

لطيفي فڪر کان متاثر ٿي، هن پنهنجي ڪن بيتن ۾ اها ٿي لات بيان ڪئي آهي. شاهه لطيف فرمائي ٿو:

وڃين ڇو وٺڪار، هت نه ڳولين هوت ڪي،
لڪو ڪين لطيف چئي ٻاروڇو ٻئي پار.

سرائڪي

سنڌ ۾ سرائڪي شاعري ڪڏهن شروع ٿي، ان لاءِ پڪ سان ڪجهه به نه چئي نه ٿو سگهجي. حضرت شاھ عبداللطيف ڀٽائي جي اڳاٽن نسخن ”گنج“ کان وٺي ٻين ڪيترن ئي رسالن ۾ هير رانجهي جا بيت موجود آهن. پر انهن بيتن لاءِ يقين سان ڪا ڳالهه چئي نه ٿي سگهجي ته اهي ڪنهن جا چيل آهن. ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جي راءِ آهي ته اهي بيت ڊيري غازي خان جي هڪ شاعر ”نورنگ لغاري“ جا چيل آهن. بهرحال شاھ لطيف جي دور کان سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ جو رواج هو. ضرور ڪنهن شاھ سائين جي محفل ۾ اهي بيت چيا ۽ مجلس ۾ موجود فقيرن اهي ياد ڪري رسالي ۾ شامل ڪيا.

ادبي تاريخ جي اڀياس مان معلوم ٿئي ٿو ته سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ جو مضبوط بنياد روحل وڌو ۽ ان کي پنهنجي ذات ۽ ڏانئو سان وڌيڪ سهڻو ۽ سگهارو ڪيو. روحل کان اڳ اسان کي سنڌ ۾ سرائڪي جو ڪو بلند پايه شاعر نظر نه ٿو اچي. هيءَ به هڪ حقيقت آهي ته سنڌ ۾ سرائڪي سي حرفي جو رواج به روحل ئي وڌو نه ته ان جو رواج ملتان ۽ بهاولپور واري ياسي سرائڪي خطي ۾ هو.

ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي ته سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ کي روحل ۽ سندس خاندان جي ٻين شاعرن وڏي ترقي وٺرائي. جيئن مٿي بيان ٿي چڪو آهي ته، روحل جو سوت مراد فقير، روحل جا فرزند دريا خان، خدا بخش، غلام علي ۽ شاهو سرائڪي جا سهڻا شاعر هئا. روحل جو پوٽو نظر علي ۽ ان جو پٽ در محمد مسڪين ۽ فقير محمد حسن سرائڪي ۾ شعر چيو آهي. مطلب ته هڪ ئي خاندان جا شاعر اٽڪل ٻه صديون شاعريءَ وارو ڏيو روشن ڪندا آيا. هنن سرائڪي کان علاوه سنڌي ۽ هندي فارسي ۾ پڻ ڪلام چيو. هن خاندان جي شاعرن ۾ روحل، مراد ۽ دريا خان جو درجو بلند آهي. سندن ڪلام هند سنڌ ۾ پيو ڳائجي.

روحل جي سوانح ۽ ڪلام مان چٽيءَ ريت معلوم ٿئي ٿو ته هو هڪ صاف دل صوفي هو. سندس ڪلام ۾ اخلاق ۽ نصيحت جا نڪتا نمايان نظر اچن ٿا. هتي نموني خاطر ڪجهه مثال پيش ڪجن ٿا. پنهنجي

نائي نين نهار، تو ۾ ديرو دوست جو.
اها ساڳي ڳالهه ساڳئي قافيي ۾ روحل هن ريت بيان ڪئي آهي:
ٻڌان جان بيهار، تان تون اکين کان پي اوڏرو،
”روحل“ وسين روح ۾، وٽ نه پانڌيان وار،
جيئن جو سج صبح جو، ٿو ڪري باغ بهار،
بيت نه پانڌجو ماڻهو؟ هي وحدت جو ويچار،
دل ۾ ڪيا ديدار، عشق جنين اکين سين.
شاھ ڀٽائي فرمايو:

بيت نه پانڌو ماڻهو هي آيتون آهين.
روحل انهيءَ رنگ ۾ هڪ مصراع چئي اهو اظهار ڪيو ته سندس بيت وحدت جو ويچار آهن:

✓ بيت نه پانڌجو ماڻهو، هي وحدت جو ويچار
بيشڪ روحل وحدت واري واٽ جو پانڌيٽرو هو. هو ٻين کي پڻ وحدت واري واٽ وٺڻ ۽ انهيءَ رمز ۾ رهڻ جي هدايت ڪري ٿو، چوي ٿو ته ان کان سواءِ ٻيو سڀ ڪوڙ آهي فرمائي ٿو:

وحدت واري واٽ وٺج تون
وٺي نه آئج وار
”روحل“ رهجان رمز انهيءَ ۾
ٻي سڀ ڪوڙي ڪار
هو ٻڌائي ٿو ته منو محبوب تنهنجي من ۾ موجود آهي. اهو ته روح ۾ رهي ٿو. وٺ ٿن ۾ هڪڙي ئي وائي ٻڌڻ ۾ اچي ٿي، فرمائي ٿو:
سڄڻ مون پرڪيو، رهيو اندر روح،
رهيو اندر روح سڻيان، سنجھ صبح،
وٺ ٿن وائي هيڪڙي،
پريان جي پاڻوھ.

هڪ سي حرفي جي شروع ۾ ئي نصيحت ڪندي چئي ٿو ته ٻانهي جو فرض آهي ته هر دم پنهنجي خالق ۽ مالڪ کي ياد ڪندو رهي ڇو ته الله تعاليٰ جي بابرڪت نالي کانسواءِ ٻي ڪوڙي ڪمائي آهي. دنيا کي رزيل رن سڏيندي ٻڌائي ٿو ته اها مڪار ۽ ڌوٽي آهي. جنهن انهي رزيل رن کان منهن موڙيو. تنهن جن منزل مائي فرمائي ٿو:

الف - الله دي نالي پاڇهون. ڪوڙي هور ڪمائي. دنيا ڌوٽي سڀ جڳ موهيا. تڪون سمجهه نه آئي. نال رزالي لائڻي ياري. ڌارڻي جاڻ نه ڪائي. جنهن اهين رن ڪنون منهن موڙيا. "روحل" راهه حقيقي پائي.

روحل پنهنجي هڪ ٻي سي حرفي ۾ نصيحت ڪندي ٻڌائي ٿو ته اي غافل انسان! هيءَ چئن ڏينهن جي مختصر زندگي اجاين خيالن ۾ نه گذار. هر وقت الله کي ياد ڪندو رهن. هيءَ دنيا ڌوٽي آهي. انهيءَ جي مڪر کان هوشيار ٿي ۽ غفلت ڇڏي تون فقيري راهه اختيار ڪر:

الف - الله ڪرياد سدا. نت وحدت وچ گذارين. جيوڻ دي هن چار ڏهاڙي. خام خيال نه گهارين. ايه دنيا ڌوٽي سڀ جڳ موهيا. چيت چلين مت هارين. "روحل" راهه فقيري دي وچ. غفلت منهن وسارين.

هو طنز ڪندي چئي ٿو ته توکي ڪوڙ ڪمائن جي ڪهڙي ضرورت آهي. افسوس! تون برن سان سنگت رکي نموني بازي ڪري محض ڏيکاوڻ خاطر جسم کي پيوت لائين ٿو. اي غافل! تون پنهنجي امل حياتيءَ جو ڪو قدر نه ٿو ڪرين پنهنجو وقت اجايو وڃائين ٿو. الله کي ياد ڪر ته تنهنجو خير ٿئي. ڇاڪاڻ ته ان کان مٿي ٻيو ڪو نالو ڪونه آهي. فرمائي ٿو:

ض - ضرورت تڪون ڪهڙي. پينا ڪوڙ ڪماوين. نال بران دي صحبت تيسڙي. پينا انگ پيوت لڳاوين. امل حياتي قدر نه ڄاڻين. ناحق ويل وڃاوين. روحل نانءُ الله دي پاڇهون. ڪوئي خير نه پياوين.

ٻنهي جهانن جي سردار حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم

جن جي صفت ۽ ساراهه بيان ڪندي ٻڌائي ٿو ته ٻنهي جهانن جي سردار جي محبت جي طفيل الاهي اسرار معلوم ٿيا. پاڻ ساري عالم لاءِ رحمت بڻجي آيا. سندن مان ۽ مرتبو عرش کان به مٿانهون آهي. ساري جڳ ۾ سندن شرف ۽ شان بلند ۽ بالا آهي. فرمائي ٿو:

ميم - موج محمدي اندر پاتم سارا سر الاهي. رحمت عالم سڀ کي آيا. ڏيندا جڳ گواهه. عرشون منزل بالا تنهن دي جت اور نه پهت راهه. "روحل" اشرف عالم اندر. بيشڪ ميڏا ماهه.

روحل ٻڌائي ٿو ته دل سان ڪلمون پڙهن گهرجي. ماڻهو ڪلمون پڙهن ٿا. ان جي معنيٰ نه ٿا ڄاڻن. جيڪڏهن دل سان ڪلمو پڙهن ته سندن سڀ سور هڪ لحظي ۾ لهي وڃن ۽ سڪن جي سيج مائين. اهڙا انسان ڪنهن جا محتاج نه رهندا ۽ وحدت جا وڻجارا بڻجي حقيقي اسرار سچائي سگهندا.

زي - زباني ڪلمان پڙهندي. مول نه معنيٰ ڄاڻن. جنهان ڪلمان دل دا پڙهيا. سيج سڪان دي مائين. "لا محتاج" گذارن هر دم. وائي اور نه وائين. وحدت دي وڻجاري بڻڪي. "روحل" سير سچاڻن.

روحل هڪ سچو عاشق هو ۽ هن عشق کي هر چيز کان افضل ۽ اعليٰ ٿي سمجهيو ۽ عشق کان سواءِ عمر اجائي ٿي سمجهي. هو چوي ٿو ته عشق ئي مذهب آهي. عشق ئي ملت آهي ۽ عشق ئي عبادت آهي. فرمائي ٿو:

ي - يقين دي منزل ڄاڻين عشق حقيقت. عشق طريقت. عشق بتان ايه عمر اجائي. عشق هي عالم عشق هي دولت. ڄاڻ انهن ڪتون منهن نامورين. عشق هي مذهب عشق هي دولت. روحل قول اهو نا فاسد. عشق عبادت عشق هي طاعت.

روحل جي ڪافين ۾ تصوف جي نڪتن عشق ۽ محبت وارن معنيٰ جي موتين کان علاوه من موهيندڙ موسيقي پريل آهي. روحل جون سموريون ڪافيون لک لهن پر سندس هن ڪافي کان گهڻائي شاعر متاثر ٿيا. سچل

سرمست جهڙو عظيم شاعر به متاثر ٿيو. روحل جي ڪافي جو ٿلهه ۽ به بند
پيش ڪجن ٿا.

■ نينهـن لڳا من پياري دا.

پياري دا. ڪلنگي واري دا.

■ پنهن لوان نون موت مريندا.

عاشق قتل نظاري دا.

■ چن ڪڙينا سارا عالم ويڪي.

مين ويڪان رخ پياري دا.

روحل پنهنجي ڪلام ۾ بار بار پاڻ سڃاڻڻ جي تلقين ڪئي آهي.
پنهنجي هڪ ڪافي ۾ هو ٻڌائي ٿو ته مان ان ڄاڻائيءَ وچان پنهنجي پرينءَ
کي جهنگل جبلن ۾ گوليندو رهيس. پر پوءِ پتو پيو ته منو محبوب منهنجي
من ۾ وسي ٿو. انهيءَ ان ڄاڻائي جو اظهار ڪندي فرمائي ٿو:

سڻان ڙي مين ايءُ نه ڄاڻا ڄاڻ. وسدا دل وچ

مين متوالي ٻاهر ڏونديندي

جهنگل روه پئي ووڙيندي

شهر رانجهن دي ڪاڻ..... وسدا دل وچ

هندي

هيءَ هڪ حقيقت آهي ته صوفي روحل فقير وحدت الوجود جو
قائل هو. سندس سمورو ڪلام انهيءَ فڪر سان ڀريل آهي. سندس ڪلام
تي ڪجهه لکڻ کان اڳ ضروري آهي ته ان نظريي جي تاريخ ۽ تشريح بابت
به اکر لکيا وڃن.

وحدت الوجود جو نظريو چو. ڪڏهن ۽ ڪيئن پيدا ٿيو؟ ان لاءِ
جيڪڏهن اسان اسلامي تاريخ تي نظر وجهنداسون ته معلوم ٿيندو ته خلافت
راشده (۶۱۱-۶۳۲ع) کانپوءِ بنو اميه جي دور (۷۴۹-۷۵۵ع) ۾ تمام
گهڻا ملڪ فتح ٿيا. نتيجي ۾ غنيمت جو مال گهڻو گڏ ٿي ويو. دولت بيچڙي
شيءَ آهي. تنهنڪري ٽن دولت جي گهڻائي اسلام جي سياسي نظام ۾

خاص تبديلي پيدا ڪئي. خليفه مسجد ۽ حجرو ڇڏي عاليشان محلاتن ۾
رهڻ لڳا ۽ منبر بجاءِ عاليشان تخت تي ويهڻ لڳا. اڳ خليفن سان ڪنهن به
وقت ڪوبه ماڻهو ملي ٿي سگهيو. پر هينئر محلات جي در تي دربان بيهاريا
ويا. خلفاءِ راشدين جي دور ۾ خليفن سڳورن جو جيڪو عوام سان گهرو
تعلق هو. سو ختم ٿي ويو. خلافت جي جاءِ تي ملوڪيت اچي وئي. معاويه
جي وفات کان پوءِ يزيد جي دور اسلامي تاريخ جو اونڌاهو دور آهي. ماڻهن
سان ڏاڍا ظلم ٿيا. ڪريلا وارو قهري قضيو ٿيو. اهو ئي سبب آهي جو نيڪ
دل مسلمان بيزار ٿي ويا ۽ هنن وقت جي حڪومت سان پنهنجا تعلقات ٽوڙي
ڇڏيا. سندن قهري ڪارروايون ۽ عيش عشرت واري زندگي ڏسي عوام
ڪائن بيزار ٿي ويو. ڪي الله جا پيارا ٻانهن دنيا جي ڌنڌن کان دور ٿي گوشي
نشين ٿي ويا جن کي بعد ۾ صوفي سڏيو ويو. هنن ظاهري ڏيک واري
عبادت جي پيٽ ۾ ان ڳالهه تي وڌيڪ زور ڏنو ته سڀني صاف رکجي ۽ اندر
اُڃاري اچو ڪجي. اهو ئي سبب آهي جو حضرت شاهه عبداللطيف ڀٽائيءَ
فرمايو:

روزا نمازون، ايءُ پڻ چڱو ڪم

او ڪو پيو فهم، جنهن سان پسجي پرينءَ کي

بڻي هند فرمايو اٿن:

اندر تون اُڃار، پنا پڙهندين ڪيترا

انهن ڳالهين سبب ڪيترائي نوان نظريا پيدا ٿيا، جن مان هڪ
نھايت ئي اهم نظريو ”وحدت الوجود“ آهي.

وحدت الوجود واري نظريي جو مختصر لفظن ۾ مفهوم اهو آهي ته
خدا کان سواءِ ڪائنات ۾ ڪابه شيءِ موجود ڪانه آهي. يا ڪڏهن ائين چئجي
ته جو ڪجهه موجود آهي، سو سڀ خدا ئي آهي. اهل ظاهر خدا کي
ڪائنات جي سلسلي کان ڌار نه ٿا سمجهن. يعني ڪائنات جي مختلف شين
۽ انسانن ۾ ڪو فرق نه آهي. جو فرق آهي، سو ظاهر ۾ آهي. پر باطن ۾
بلڪل نه آهي.

تاريخي لحاظ سان وحدت الوجود جو نظريو مسلمان صوفين ۾ ٽين
صدي هجري جي پڇاڙيءَ ۾ قائم ٿي چڪو هو. پر ان کي ڇهين ستن

هجري ۾ فلسفہ پسند صوفين جي هڪ جماعت وڌيڪ مضبوط ۽ مستحڪم ڪيو. هنن تصوف کي فلسفي جي رنگ ۾ رنگي. هڪ الڳ الاهيات جو فڪري نظام قائم ڪيو. انهن ۾ ابوالفتح شهاب الدين (م ۵۸۷ھ) ابن عربي (م ۶۲۸ھ) ابن فارض (م ۶۳۲ھ) ابن سيعين (م ۶۱۸ھ) ۽ عقيف الدين (م ۶۹۰ھ) ۽ سندن ساٿي گهڻو مشهور آهن. پر جنهن بزرگ ان عقيدتي جي تمام گهڻي تبليغ ڪئي ۽ جنهن جي هٿان هيءُ فلسفو مڪمل ۽ مضبوط ٿيو. سو شيخ محي الدين ابن عربي آهي. جنهن کي شيخ اڪبر سڏيو ويندو آهي. ابن عربي جي تبليغ وحدت الوجود واري نظريي کي اسلامي عقيدتي جي حيثيت ڏني. شيخ اڪبر جي ولادت ۵۶۰ھ ۾ اسپين ۾ ٿي. هن مشرق ۽ مغرب جي ڪيترن ئي ملڪن جو سير سفر ڪيو. سندن وفات ۶۲۸ھ ۾ ٿي ۽ سندن آخري آرام گاهه دمشق ۾ آهي. ابن عربي جي تصنيفات ۾ "فصوص الحڪم" ۽ "فتوحات مڪيه" کي مڙني کان وڌيڪ شهرت ملي. سندن عقيدن ۽ نظرين بابت انهن ٻنهي ڪتابن مان ڪافي معلومات ملي ٿي.

ابن العربي جا اهي ٻئي ڪتاب جڏهن سنڌ ۽ هند ۾ پهتا ته اهي سڄا عالمن کي وڻي ويا. هنن انهن جون شرحون لکيون ۽ وحدت الوجود واري نظريي کي زور وٺرايو. هيءُ اهو زمانو هو. جڏهن هندوستان ۾ مسلمانن جي حملن سبب مقامي قوتون ڪمزور ٿي چڪيون هيون ۽ ظاهريءَ طور انهن جو اڀرڻ ۽ وري طاقت ۾ اچڻ مشڪل نظر اچي رهيو هو. اهڙين حالتن ۾ انسان دوست مسلمانن خانقاهون آباد ڪري انسان دوستيءَ جو پرچار ڪيو. جنهن کان نه فقط مسلمان، پر هندو به متاثر ٿيا. ڪيترائي هندو، مسلمان صوفين جا عقيدت مند بڻجي ويا ۽ اهڙيءَ ريت ڀڳتي تحريڪ شروع ٿي. سادو سنتن مندر ڇڏي وڃي مٿا آباد ڪيا.

جڏهن هند ۽ سنڌ ۾ اسلامي تصوف مقبول ٿيو ته هندو ڌرم ۾ هڪ انقلاب آيو. ان ۾ نئين سوچ ۽ نئون فڪر پيدا ٿيو. مثلاً سڀني انسانن سان محبت ڪرڻ، ذات پات واري غير انساني رسم ۽ رواج کان نفرت ۽ بيزاري ۽ انساني پائيچاري واري نظريي کي پسند ڪرڻ وغيره. هوريان هوريان سڄا هندو اسلامي عقيدن جا پيا عناصر هندو مذهب ۾ سمائي ڇڏيا. جيڪي ڀڳتي تحريڪ جا معتقد هئا، تن کي صوفيت يا اسلامي

تصوف ۾ ڪيتريون ئي سڀيون ڳالهيون نظر آيون.

هيءَ هڪ اتفاقي ڳالهه آهي ته هندن ۾ ڀڳتي تحريڪ پهريون ڀيرو هندستان ۾ ان وقت پيدا ٿي. جڏهن وحدت الوجود جا حامي اهو عقيدو مسلمانن ۾ مقبول ڪرڻ ۾ مصروف هئا. اهڙيءَ ريت ٻئي تحريڪون رلي ملي هڪ ٿي ويون ۽ ان جي نتيجي ۾ اهو سمجهيو ويو ته جيڪڏهن ظاهري طور نه سهي، پر اندروني طور سمورا مذهب هڪ آهن.

اٺين صديءَ ۾ هندومت ۾ زوال اچي چڪو هو. هندن ان کي جيارڻ جي ڪوشش ڪئي. مشهور هندو مفڪر شنڪر اچاريه (۸۶۸-۷۸۸) مالا بار ۾ پيدا ٿيو. هن هندن کي ٻنهي فلسفائي ۽ منطقي انداز سان سمجهايو ته اسلام ۽ هندومت هڪ آهن. شنڪر اچاريه جيڪو خدا جو تصور پيس ڪيو هو، ان جو مقصد عبادت ڪرڻ هو. اسلام هڪ رحيم ۽ مهربان خدا جو تصور پيش ڪيو. جيڪو مخلوق سان محبت ڪري ٿو ۽ مخلوق ان سان محبت ڪري ٿي. ان تائين پهچڻ جو ذريعو ڀڳتي، عبادت ۽ رياضت ٿي هو. اسلام جي اثر هيٺ گهڻي کان گهڻا ماڻهو "ڀڳتي مارگ" جا قائل ٿي ويا.

هندوستان ۾ چشتيه سلسلي جا بزرگ وحدت الوجود واري عقيدتي جا پوئلڳ هئا. هندوستان ۾ سڀ کان پهرين مسعود بڪ هن نظريي جو پرچار ڪيو، جيڪو فيروز تغلق جو همعصر ۽ مائٽ هو. ان جا عقيدت مند ڏينهن ڏينهن وڌندا رهيا. سندس وڏندڙ مقبوليت ڏسي فيروز تغلق فتوا باز ملن کان هن جي خلاف ڪفر جي فتويٰ جاري ڪرائي ۽ کيس سرعام قتل ڪيو ويو.

شنڪر اچاريه کانپوءِ رامانج (۱۰۲۷-۱۱۲۷) دکن ۾ ڀڳتي تحريڪ کي زور وٺرايو. کانئس پوءِ رامانند (۱۲۹۹-۱۴۰۱) ڀڳتي تعليم جو پرچار ڪندي هڪ ڌار پنٿ قائم ڪيو. جنهن جو بنيادي اصول هن هيءَ رکيو ته سمورا انسان پاڻ ۾ ڀائر آهن. برهمڻن جي تعليم خلاف هن پنهنجي پنٿ ۾ گهٽ ذات وارن کي به ان ۾ داخل ڪيو ۽ سڀني کي هڪ جيترو درجو ۽ عزت ڏني. رامانند جي چيلي ڀڳت ڪبير (۱۴۸۸-۱۵۱۷ع) هيءُ نظريو پيش ڪيو ته بندي جي خدا سان محبت تڏهن ٿي سگهي ٿي، جڏهن هو پاڻ کي مذهب جي خانن ۾ نه ورهائي. هن دعويٰ ڪئي ته چونڪارو هر

شخص لاء ممڪن آهي. پر شرط اهو آهي ته سندس دل ۾ الله جي محبت پيدا ٿئي ۽ ان لاءِ ڪنهن مذهب جي پابندي ضروري نه آهي.

هيءَ هڪ حقيقت آهي ته هندي ٻوليءَ کي ادبي مقصدن لاءِ مسلمانن ئي استعمال ڪيو ڇو ته روز مره جي انهيءَ ٻولي کي برهمڻ ناشائستہ زبان سمجهي نظر انداز ڪري ڇڏيو هو. خوشيءَ جي ڳالهه اها آهي ته صوفي سونهارن جون اهي قيمتي تصنيفون زماني جي لاهن چاڙهن کان گهڻي پاڳي پڇي ويون. هنن هندي زبان جي ذريعي امن، انسان دوستي ۽ پائيداري وارو پيغام هندو گهراڻن تائين پهچايو. مسلمان صوفي شاعرن جو اهو ئي مقصد هو. جنهن لاءِ هنن هندي زبان ۾ شعر چيو ۽ ان جو معيار بلند ڪيو. مسلمان صوفي شاعر، عربي فارسي جا ته عالم هئا، پر ڪين هندي تي به عبور حاصل هو. هنن نين تشبيهن ۽ استعارن سان هندي شاعري کي مالا مال ڪيو. هنن اتان جي جبلن، درياهن، موسمن، رستن رسمن مطلب ته سڄي ماحول کي پنهنجي شاعريءَ جو موضوع بڻايو. صوفين جي سماع واري محفل ۾ هندي دوها پڙهيا ويندا هئا، جنهن کي "ڪيرت" چيو ويندو هو. هڪ ڀيري بنده نواز گيسو دراز کان ڪنهن سوال ڪيو ته، "سائين! صوفي سڳورا هندي کي ايترو ڇو ٿا پسند ڪن؟" ورائيائون ته، "ڪنهن زبان ۾ ڪا اهڙي خوبي هوندي آهي، جيڪا ٻين ۾ ڪانه هوندي آهي. هندي تمام مٺي سڀاهي ۽ نرم نازڪ زبان آهي. ان جي موسيقي ۾ سوز ۽ گداز آهي. جيڪو هڪ دم دل تي اثر ڪري ٿو".

حضرت امير خسرو کان اٽڪل پنجاهه ورهيه پوءِ ملا دائود "چندائن" نالي هڪ مثنوي لکي جنهن جو ملا عبدالقادر بدايوني "منتخب التواريخ" ۾ ذڪر ڪيو آهي. ان کانپوءِ ان طرز تي ٻيون به مثنويون لکيون ويون. مثال طور: قطبن جي "درگاوتي" ملڪ الشعراء ملڪ محمد جائي جي "مدومالتي" عثمان جي "چتراولي" ۽ شيخ نبي جي "گيان ديب" مشهور مثنويون آهن.

وڏي ڳالهه اها آهي ته هندي ۾ شعر چوڻ وڏا صوفي بزرگ ۽ شريعت جا صاحب عالم هئا. سندن وڏي عزت هئي، ۽ ڪنهن به مسلمان سندن ڀڳتي شاعريءَ تي ڪو اعتراض ڪونه ڪيو. انهن کان علاوه هڪ وڏو صوفي شاعر حضرت عبدالقدوس گنگوهي (۱۴۶۱-۱۵۲۷) آهي.

جيڪو مشهور ديني عالم هو. هو هندي جو وڏو شاعر هو. سندس تخلص "الڪداس" هو. سندس هندي دوهن جو ڪتاب "الڪ پائي" جي نالي سان مشهور آهي. جنهن کي "رشد نامو" پڻ سڏيو ويندو آهي.

ان ئي دور جو مشهور شاعر گرو نانڪ (۱۴۶۹-۱۵۲۸) آهي جنهن هندي شاعريءَ جي ان روايت کي سگهارو ڪيو. جنهن جي پاڻي ۾ فارسي، پنجابي ۽ برج پاشا جو سنگم نظر اچي ٿو. نانڪ جي شاعريءَ ۾ معلوم ٿئي ٿو ته هو اسلامي تصوف کان گهڻو متاثر آهي.

نانڪ جي لاڏاڻي کان ڇهه سال پوءِ دادو ديال (۱۵۴۴-۱۶۰۲) پيدا ٿيو. سندس جنم گجرات ۾ ٿيو، پر هن پنهنجي زندگي جو وڏو حصو راجستان ۾ گذاريو. هن گجراتي مرانتي، مارواڙي، سنڌي هندي ۽ فارسي زبانن ۾ شعر چيو. دادو ديال لاءِ چيو ويندو آهي ته هو مسلمان هو ۽ سندس اصل نالو دائود هو. هو اڪبري دور جو بلند پايه شاعر هو. ان دور جو هڪ ٻيو وڏو شاعر عبدالرحيم خان خانان پڻ هو. جنهن هندي، سنڌي ۽ فارسي ۾ شعر چيو. افسوس جو عبدالرحيم (رحيمن) جو فارسي ۽ هندي ڪلا، ته ملي ٿو، پر سندس سنڌي ڪلام زماني جي لاهن چاڙهن سبب گم ٿي ويو. يا ڪنهن مڙهيءَ ۾ پيل هجي. جنهن جي اسان کي ڄاڻ ڪانه آهي.

هيءَ هڪ تاريخي حقيقت آهي ته صوفي سڳورن جي سماع وارو محفل ۾ فارسي ۽ سنڌي کان سواءِ هندي ڪلام پڻ وڏي ذوق ۽ شوق سان پڙهيو ويندو هو. سنڌي ادبي تاريخ ٿي نظر وجهڻ سان معلوم ٿيندو ته قاضي قادن کان وٺي فقير هدايت علي نجفي تارڪ تائين هندي شاعريءَ ۾ ٿورو گهڻو اثر هر دور ۾ نظر ايندو. شاهه ڪريم بلڙيءَ واري جي ملفوظات بيان العارفين ۾ آيل آهي:

"فرمايائون ته تصوف (سلوڪ جي واٽ) جو ڪنهن ڀرو پاند نه لڌو آهي. سڀ ان جي ڄاڻ ۾ عاجز آهن، جي ڪو چوي ٿو ته آءُ اهو علم ڄاڻان ٿو، ته پڪ ڄاڻجو ته ان کي به نه ٿو اچي.

آهي اهڃاڻو، پير پريان جو جيڏيون،

جنين ساڃاڻو، تنين تان نه ڀروڙ ٿو.

پوءِ هي هندي بيت پڙهيائون.

اي سمن گات پريم ڪي. پڙي جو ڪيسي پير
ايهه ڪولي ڪلي نهين. سڀ جڳ رهيا ادير

ترجمو: اي سمن! پريم جي ڳنڍ اهڙي طرح ڏني پئي آهي، جو
ڪولن سان پڻ نه ٿي ڪلي. سارو عالم ان جي ڪولن ۾ عاجز آهي.

هيءَ هڪ تاريخ حقيقت آهي ته صوفين واري سماع جي محفل ۾
هندي ڏوها وڏي ذوق شوق سان پڙهيا ويندا هئا. ان جو هڪ مثال مٿي ڏنو
ويو آهي. ٻيو ثبوت شاهه عبداللطيف ڀٽائي جو رسالو آهي، جنهن ۾ بيراج
هندي جي عنوان هيٺ هندي ڏوها ڏنل آهن.

سندس هندي ڪلام پڙهڻ کان پوءِ پتو پوي ٿو ته روحل فقير ڪي
ڀڳت ڪبير داس سان وڏي عقيدت ۽ محبت آهي؛ پنهنجي هڪ شيد ۾
چوي ٿو:

مون مين سڪل سڪل سون نيارا

مين داس ڪبير ڪهايا

يعني مان سڀ ڪجهه آهيان، جنهن کي ڪابه سڪل نه آهي، مان
پاڻ کي ڪبير جو ٻانهو چورايان ٿو. انهيءَ شيد جي آخر ۾ چئي ٿو:

ڪهت ”روحل“ هم روحل پي ناهين

ڪبير روپ همارا

يعني روحل چوي ٿو ته مان روحل به نه آهيان، اسان جي صورت
ڪبير جي صورت آهي.

ڀڳت ڪبير پنهنجي هڪ دوهي ۾ الله جي وحدانيت بيان ڪندي
سبق سبڪاري ٿو ته محبوب تنهنجي من ۾ ائين موجود آهي، جيئن گل ۾
خوشبوءِ تون اجايو ٻاهر ڊوڙندو رهين ٿو، هو توکي هٿ نه ايندو. اهو ته رج
۾ رڳڻ آهي، اهو الڪ جنهن کي ڪابه صورت نه آهي، هميشه جيئن وارو ۽
ڦٽا نه ٿيڻ وارو تنهنجي دل ۾ ئي موجود آهي؛ فرمائي ٿو:

ڪاهي ڪو پرهت بانوري، اوهه تو تيري پاس هي
وه ويا پڪ تيري مانهين، پهلون مين جيسي پاس هي

ٻاهر ڪو ڊوڙي هات نه آوي، مرگهه ترشنا ڪيل،
الڪ امورت، امر ايناسي، تو مانهين پرڪاس هي.

روحل فقير به ڀڳت ڪبير واري اها وات وٺي اهو ساڳيو سهڻو
سبق هن ريت ڏنو آهي.

اپنا روپ پڇان، سمجهه من درسن پيهي
ڪستوري وسي مرگهه ڪي مانهين
بن نن ڏوندي، سونگهي تانهين

هنوءِ رهيا حيران

هو چئي ٿو ته پنهنجو پاڻ سڃاڻ، اي دل! سمجهه ته اهو ئي سچو
ديدار آهي. مشڪ هرڻ جي اندر موجود آهي، مگر هو ان خوشبوءِ کي
بيابانن ۾ گوليندو ٿو وٽي، هو اهڙي ريت حيران پريشان آهي.

مطلب ته سنڌ جي صوفي شاعرن سنڌيءَ کان علاوه هندي ۾ شعر
چيو، ۽ ان جي ذريعي امن، انسان دوستي ۽ ايڪتا جو درس ڏنو. روحل به
انهن مان هڪ هو. سندس سنڌي، هندي ۽ سرائڪي ڪلام ادبي تاريخ ۾
وڏي اهميت رکي ٿو.

¹ ڪنڊڙي وارن جو ڪلام: مقدمو ص-۵۴؛ سنڌي ادبي بورڊ

² سرفراز جو موت جنهن نموني ٿيو، ان مان اها ڳالهه پڪ سان چئي سگهجي ٿي ته اهو
ڪفن کيس به نصيب نه ٿيو. قيد ۾ پنهجي پيءُ پٽ کي قتل ڪيو ويو. دنيا جي طالبن لاءِ
اهو واقعو عبرت انگيز آهي.

³ وڪريل موني ص: ۲۰

⁴ فقير دريا خان جو ڪلام محترم نياز همايوني وڏي محنت ۽ محبت سان سهيڙيو. اهو
”آءُ ڪانگا ڪر-ڳالهه“ عنوان هيٺ سنڌي ادبي بورڊ پاران سنه ۱۹۹۲ع ۾ ڇپجي چڪو
آهي.

⁵ تفصيل لاءِ ڏسو لطف الله بدوي جو لکيل ڪتاب ”ڪنڊڙي وارن جو ڪلام“ سنڌي
ادبي بورڊ حيدرآباد سنڌ.

روح فقير جو هندي ڪلام

ڪنڊڙي جو سنت روح فقير انهيءَ ڪلهوڙا حڪومت واري زماني ۱۷۰۱ - ۱۷۸۲ع ۾ پيدا ٿيو. جنهن کي عالمن "سنڌي ادب جو سونهري دؤر" سڏيو آهي. سنڌي ٻولي ارتقا جون الڳ الڳ منزلون پار ڪري هن زماني ۾ انهيءَ اوج کي وڃي رسي، انهيءَ ۾ جدا جدا موضوعن تي عالم ڪتاب لکڻ لڳا. ديني ۽ اخلاقي تعليم ۽ تربيت جو واهڻ، فارسيءَ بدران مادريءَ زبان سنڌيءَ کي بڻايو ويو. انهيءَ ۾ "سنڌيءَ" جي خاص نالي سان چڱي تعداد ۾ نظم ۾ ڪتاب لکيا ويا. عربيءَ ۽ فارسيءَ مان سنڌيءَ ۾ ڪتابن جي ترجمن جو سلسلو به هن دؤر ۾ شروع ٿيو. سنڌ جي سگهڙن شاعرن ۽ ڳالهين ڪندڙن، عوامي آڳاٽن قصن کي نئين سر سنڌي بيتن ۾ بيان ڪيو. ته ٻئي طرف صوفي سالڪن اهڙن قصن جي آڌار تي اعليٰ معيار وارا بيت رچي عوام کي توحيد ۽ طريقت، ايمان ۽ اخلاق جو پيغام ڏنو. سنڌي اساسي شاعري مڪمل طور اوج کي وڃي پهتي. جنهن جي ساڳو اسان کي شاهه عبداللطيف ڀٽائي جي ڪلام مان ملي ٿي.

ڪلهوڙا حڪومت جي دؤر ۾ فارسي شاعريءَ جي روايت به ڪنهن حد تائين جاري هئي. ڇاڪاڻ ته ان زماني ۾ راج، ڪاروبار جي زبان فارسي ٻولي هئي. ڪن عالمن سنڌ جي تاريخ ۽ ٻين موضوعن تي فارسيءَ ۾ به ڪتاب لکيا. انهن جو تفصيلوار ذڪر اسان کي ادب جي تاريخ تي لکيل ڪتابن ۾ ملي ٿو.

ڪلهوڙن جي حڪومت واري زماني ۾ سنڌ ۾ هڪ ٻي به ادبي ڌارا نظر اچي ٿي. اها آهي هنديءَ ۾ پڳتي شاعريءَ جي شروعات. سنڌي ادب جي تاريخ لکندڙن عالمن خبر نه آهي ته انهيءَ اهم ادبي ڌارا کي ڇو نظر انداز ڪري ڇڏيو آهي. لطف الله بدويءَ، ڊاڪٽر عبدالجبار جوڻيجي ۽ ڪن ٻين ان طرف اشارو ڪيو آهي. پر انهيءَ رجحان جي تفصيلوار چنڊ ڇاڻ نه ڪئي آهي. موجوده معلومات موجب سنڌي ۾ روح فقير پهريون درويش آهي. جنهن هندي شاعريءَ جي پڳتي پاوڻا واري ڌارا کان متاثر ٿي نه فقط

^۱ اهو هنڌ جتي هڪ مهنت جي ماتحت گهڻائي ساڌو رهندا هجن يا ان کي خاتما. ڌرمسالو ۽ تعليم گاهه به چئي سگهجي ٿو. قاضي قادن جو ڪلام به اهڙيءَ هڪ مٿ مان مليو. جيڪو هند جي هڪ اديب هيري نڪر ايڊٽ ڪري پنهنجي عالماني مقدمي سان هندوستان ۾ ڇپرايو. تازو ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ وڌيڪ تحقيق ڪري "قاضي قادن جو رسالو" جي عنوان سان عاليشان ڪتاب تيار ڪيو. جيڪو سنڌالاجي پاران ڇپجي چڪو آهي.

^۲ شاهه ڪري بلڙيءَ واري جو ڪلام (ٻيو ڇاپو) عمر بن محمد دائود پوٽو ص-۱۷، ۱۱۸ شاهه عبداللطيف ثقافتي مرڪز ڀٽ شاهه ۱۹۷۷ع

نوٽ: محسن عباسي صاحب جي مهرباني، جنهن هندي ڪلام نقل ڪرڻ ۾ مدد ڪئي. (شوق)

سنڌي ۽ سرائڪي ۾ اهڙو شعر چيو آهي، پر هندي ٻوليءَ ۾ به چار ڪتاب لکيا آهن. انهن کان سواءِ هن هنديءَ ۾ دوها، سي حرفيون، ڀڄن (بد يا ڪيت) ۽ دوها به رچيا آهن. روحل فقير جي سڀ کان وڏي خوبي اها آهي ته هن مسلمان هوندي به هندو ڌرم جي ڳرڻن، شاسترن ۽ فلسفي جو گهرو مطالعو ڪيو آهي ۽ پنهنجي شخصي انيٽ جي آڌار تي ادوئت ويدانت ۽ يوگ، گيان، ڀڳتيءَ ۽ ڪرم جهڙن موضوعن تي هنديءَ ۾ شاعري ڪئي آهي. سنڌي شعر جي تاريخ ۾ مون کي اڄ ڏينهن تائين پيو ڪو به سنڌي شاعر نظر نه آيو آهي، جنهن هنديءَ ۾ انهيءَ قسم جي شاعري لکي هجي. ان لحاظ کان روحل فقير جو درجو سنڌي جي مڙني شاعرن کان نرالو ۽ يگانو آهي.

روحل فقير کي گذرڻي اٽڪل ٻه سؤ سال ٿيا آهن، پر سندس زندگيءَ جو خاطريءَ جوڳو سربستو احوال معلوم ٿي نه سگهيو آهي. ”ڪنڊڙيءَ وارن جو ڪلام“ نالي هڪ ڪتاب ۾ لطف الله بدويءَ زباني روايتن ذريعي روحل جي حياتيءَ جو ڪجهه احوال ڪنو ڪري ڏنو آهي. هن سنت روحل جي ولادت جو سال ۱۷۲۴ع ۽ وفات جو سال ۱۸۰۴ع ڄاڻايو آهي. پر سندس ٽي لکن موجب اهي سال اندازي تي بيٺل آهن ۽ انهن بابت وڌيڪ تحقيق جي ضرورت آهي. سنڌ جي عالمن کي ۽ خاص طور ڪنڊڙيءَ جي فقيرن جي عقيدتمندن کي گهرجي ته انهيءَ ۾ ڪوڄنا ڪري روحل فقير جي خاطريءَ جوڳي سوانح عمري لکي تيار ڪن. سنت روحل جي ڪتاب ”اڳم ورتا“ ۾ ڄاڻايل آهي ته هن اهو ڪتاب اتم گيان جا راز جوڌپور جي راجا بجيه سنگهه کي سمجھائڻ لاءِ لکيو آهي. جوڌپور جي اتهاس مان خبر پوي ٿي ته راجا بجيه سنگهه تيويهين ورهين جي عمر ۾ سن ۱۷۵۲ع ۾ جوڌپور جي راجگڌيءَ تي ويٺو ۽ چاليهه سال يعني ۱۷۹۲ع تائين حڪومت ڪيائين. روحل فقير جو سڀڻو جوڌپور سان چڱو گهاٽو هو. بجيه سنگهه جو پٽ راجا بخت سنگهه به روحل فقير جو عقيدتمند هو. انهيءَ مان ظاهر آهي ته بجيه سنگهه کي جڏهن روحل فقير ”اڳم ورتا“ جو گيان درٻار ۾ ڏنو، تڏهن هن سنت جي عمر چڱي وڏي هوندي. اهو سمو، مير بجر خان جي سن ۱۷۸۰ع ۾ شهادت کانپوءِ جو هوندو. انهيءَ مان لڳي ٿو ته روحل فقير جو جنم ارڙهين عيسويءَ جي پهرئين ڏهاڪي ۾ ٿيو هوندو. جوڌپور جي قلعي

۾ سنت روحل جي سڌاڻي ٺهيل آهي. گهڻي ئي هندو توڙي مسلمان شردالو انهيءَ جي درشن لاءِ ايندا آهن.

روحل فقير جو جنم ٿرپارڪر ۾ عمرڪوٽ ويجهو ڪنهن ڳوٺ روحل واءِ ۾ ڄاڻايو وڃي ٿو. جيئن ته هي علائقو راجستان جي سرحد ويجهو آهي ۽ مٿس راجستان جي ثقافت، ٻولي وغيره جو گهڻو اثر آهي. انهي ڪري سهج سڀاءُ روحل هندي ٻولي جو محاورو حاصل ڪري ورتو. اتم گيان ۽ روحاني علم جي حاصلات ۾ هن ٿرپارڪر جي سنت ڏونگرسي مهاراج کان گهڻو ڪجهه پرايو. جنهن کي سنت روحل پنهنجو گرو ڪري مڃيو آهي. ٻئي طرف هن پنهنجيءَ شاعريءَ ۾ ڪبير ۽ دادو کي به گهڻن ئي هنڌن تي ياد ڪيو آهي. خاص ڪري هو پاڻ کي ڪبير جو پيو روپ ٿو ليکي. انهيءَ مان صاف ظاهر آهي ته سنت روحل، هندي جي ”نرگڻ مارگي سنتن“ جي وائيءَ جو به گهرو مطالعو ڪيو آهي. زباني روايتن موجب هن جهوڪ شريف جي شاهه عنايت صوفيءَ جي درگاهه تان گهڻو روحاني فيض حاصل ڪيو. سنڌ ۾ سڌن ۽ جوڳين، سادن ۽ سنتن، سامين ۽ ڪنپٽ ڪاپڙين جي اڄ وڃ به آڳاٽي زماني کان وٺي هلندڙ هئي انهيءَ بابت اسان کي گهڻي شي حوالا اساسي سنڌي شاعريءَ ۾ ملن ٿا. خاص طور، سنڌ جي ولھ ۾ هنگلاج ديويءَ جو پراچين تيرت استان جڳياسين ۽ جاترين جي بخش جو مکيه مرڪز هو. اهڙن جاترين ۽ سنڌ جي مکاني ماڻهن جي وڃ ۾ گفتگو ۽ ويچارن جي ڏي وٺ جو ذريعو به هندي ٻولي هئي، جنهن کي سموري اُتر ڀارت ۾ صدين کان وٺي هڪ ڳنڍيندڙ ٻوليءَ Link Language جو درجو به حاصل ٿي چڪو هو. انهن سببن ڪري سنڌ ۾ به هنديءَ جو روج ٿيڻ سڀاويڪ هو. جنهن جي ثابتي اسان کي شاهه لطيف جي رسالي ان به ملي ٿي، جنهن ۾ ”سربيراگ“ هندي ۾ ڪبير، دادو، نانڪ ۽ ٻين سنتن جا هندي دوها گڏ ڪري رکيا ويا آهن. ممڪن آهي ته اهي شاهه لطيف جي حاضريءَ ۾ ٿيل سماع جي محفلن ۾ ڳاتا ويا هوندا، جن کي اهاهه جي مريدن قلمبند ڪري ڇڏيو.

هتي اهو سوال ٿو پيدا ٿئي ته هنديءَ ۾ ڀڳتي، شاعريءَ جو جهڙي رح الڳ ڌارائن ۾ ڦهلاءُ ٿيو آهي، تهڙي طرح سنڌ ۾ ڇو نه ٿيو؟ هندي ۾ سڱن ڀڳتي ڌارا جو به گهڻو وڪاس ٿيو آهي، جنهن ۾ ڀڳوان رام ۽

ڪرشن کي اياڻهار جو اوتار سڳڻ روپ مڃي. انهن کي پوڄيو ويو آهي. گوسوامي تلسيداس جو رامچرت مانس. ڀڳوان رام جي ڀڳتيءَ ۾ لکيل آهي ته سورداس ۽ ميران ٻائيءَ جا پد. ڪرشن ڀڳتي جا مثال آهن. ٻئي طرف ملڪ محمد جائي جو رچيل پدماوت صوفيائي شاعري جو مثال آهي. ته ڪبير ۽ دادو جيسي ڪوتا "نرگن ڀڳتيءَ" جي شاعري آهي. جنهن ۾ خلقڻهار کي "گڻ - آڪار" کان پري هڪ حق جي وجود ۾ محسوس ڪندي. انسان سموري ڪائنات سان ان جي وحدت جو انيؤ ڪيو ويو آهي. ڏسجي ته عربن جي سنڌ فتح ڪرڻ کان وٺي انهيءَ علائقي ۾ اسلام جو ڦهلاءَ شروع ٿيو. جنهن جو زور ڏينهن ڏينهن وڌندو ويو. سنڌ جي هندن گهڻي تعداد ۾ اسلام قبول ڪيو. جن اها واٽ نه ورتي تن مان گهڻا سنڌ مان لڏي ٻين هندو راجائن جي راڄن ۾ وڃي رهيا. نتيجو اهو نڪتو جو سنڌ ۾ هندن جو تعداد ڪل آدمشماري جو اٽڪل پنجويهه سيڪڙو بچيو. اهڙي ماحول ۾ "سڳڻ ڀڳتيءَ" واري شاعريءَ جو وڪاس سنڌ ۾ ٿي نه سگهيو. جنهن جو هڪ لازمي جزو مورتِي پوڄا آهي. جنهن جي اسلام ۾ اجازت ڏنل نه آهي. ٻئي طرف "نرگن ڀڳتيءَ" واري شاعري. صوفين جي وحدت الوجود واري فلسفي ۽ ٻين ويچارن جي تمام ويجهو آهي. انهيءَ ڪري ڀڳتي شاعري جي انهن ٻنهي ڌارائن جي ڦهلاءَ لاءِ سنڌ جو ماحول مددگار ثابت ٿيو.

سنڌي ادب جي ارتقا تي ويچار ڪجي ته نظر ايندو ته سنڌ ۾ عربن جي حڪومت ۷۱۲ع ۾ برپا ٿيڻ کان وٺي ارڙهينءَ عيسوي صدي جي آخر تائين ڪنهن به هندو شاعر جي رچنا نه ملي آهي. ۱۷۴۳ع ۾ ساميءَ ۽ ۱۸۵۰ع ۾ دلپت جو جنم ڪلهوڙا دؤر ۾ ٿيو آهي. پر سندن شاعري ٽالپرن جي دؤر جي ليکبي. جڏهن هو دنيوي مايا، موهر کي تياڳي ڀڳتيءَ جي راه تي اڳتي وڌيا. سنڌي ادب ۾ هيءَ اهڙو وڏو خال آهي. جنهن تي چڱيءَ طرح ويچار ڪرڻ جڳائي. پراڻي سنڌيءَ ۾ ائين کان ڏهين عيسوي صديءَ واري عرصي ۾ "مهاپارت" جو سنڌ ۾ تيار ڪيل ڪو ايڊيشن موجود هو. جنهن تان عربي ۾ پوءِ ان جي آڌار تي فارسي ۾ مهاپارت جون ڪجهه ڪٿائون ترجمو ڪيون ويون. انهيءَ جي خبر اسان کي فارسي ڪتاب "مجمل التواريخ" مان پوي ٿي. ڏهين صديءَ ۾ سنڌ ۾ "ورڻ ديوتا" جو

اوتار "اڏيرو لال" پيدا ٿيو. جنهن کي سنڌي مسلمان به زنده پير جي روپ ۾ مڃين ٿا. هندو ڌرم سان واسطو رکندڙ انهن ٻن ڪٿائن کان پوءِ ويندي سنت روحل فقير جي هندي رچنائن تائين يعني اٽڪل سٺ سو سالن جي ڊگهي عرصي ۾ سنڌ ۾ هڪ به هندو شاعر نٿو ملي. نڪو هندو ڌرم سان واسطو رکندڙ ڪابه رچنا ان زماني ۾ سنڌ ۾ لکيل نظر ائي آهي. ڇا سنڌ جي هندن ۾ ڪابه جذبات نه هئي. جنهن جو هو سنڌي شاعري ۾ اظهار ڪن. ٻئي طرف انهيءَ زماني ۾ ڀارت جي سڀني مکيه ٻولين ۾ رامايڻ، مهاپارت، ڀاڳوت پراڻ وغيره گرنتن جا چڱي تعداد ۾ ترجما ملن ٿا ۽ انهن جي آڌار تي ڪوتائن ۽ ناٽڪن جي به رچنا ڪئي ويئي آهي.

سنڌي ادب ۾ انهيءَ خال پيدا ٿيڻ جو مکيه سبب اهو ٿو نظر اچي ته مسلمان حاڪمن ۾ سنڌ ۾ جن هندن اسلام قبول نه ڪيو. تن جو تعداد تمام ٿورو وڃي بچيو. گهڻائي جي وچ ۾ هو هميشه ڊپيل ۽ هيسيل رهيا. انهيءَ ڪري لکيت ۾ ادبي رچنائن ذريعي پنهنجن ڌرمي جذبن ۽ عقيدن جو اظهار هنن سماجي سطح تي نه ڪيو. اهڙو ساهت جيڪو ٿورو گهڻو لکيو ويو. انهيءَ جو دائرو، گهرن ۽ برادرين تائين محدود رهيو. اڏيري لال جو جنم ساڪي ۽ پنجڙا انهيءَ جو هڪ مثال آهن. جيڪي زباني روايتن ذريعي پيڙهيءَ به پيڙهي هلندا رهيا ۽ گهڻو پوءِ اوڻويهين عيسوي صدي جي وچ ڌاري قلمبند ڪيا ويا. سنڌ تي وقت به وقت ڌارين جا حملا به پئي ٿيا. انهيءَ ۾ به گهڻو ادبي سرمايو ناس ٿي ويو ٿو ڏسجي. پيو ته جيڪي هندو سنڌ مان لڏ پلاڻ ڪري ٻين علائقن ۾ هليا ويا. اهي پنهنجا ڌرمي گرنت ۽ ادبي رچنائون پاڻ سان کڻي ويا. سنڌ جي ڀر وارن علائقن راجستان ۽ گجرات جو دؤر ڪندي مون گهڻي لائبريرين نظر مان ڪڍيون آهن. اتي سوين صديون اڳ جا لکيل قلمي نسخا ۽ دستخط محفوظ آهن. اهڙن دستخطن جو تعداد هزارن ۾ آهي. جن جي ٻوليءَ جي سڃاڻپ نه ڪئي وئي آهي. انهيءَ جو تمام گهڻو امڪان آهي ته انهن ۾ ڪيتريون ئي لکتون آڳاٽي سنڌي ٻولي ۾ هونديون. قاضي قادن جو ستن دوهن کان وڌيڪ ڪلام اسان کي هريانا ۽ راجستان جي مندرن ۽ منن مان حاصل ٿيو آهي. سوامي پرائيڊ (۱۶۱۸-۱۶۹۴) جي سنڌي وائي گجرات ۾ مڌيه پرديش جي پرڻامي پنٿ وارن مندرن ۾ محفوظ رکيل هئي ته سنت دادو (۱۵۴۴-۱۶۰۲) جو

سنڌي ڪلام دادو پٺڻي مٿن ۽ مندرن ۾ سلامت رکيو ويو هو. سامي جي سنڌي سلوڪ به ته اسان کي اصل ۾ امرتسر مان هٿ آيا آهن. انهيءَ ڪري گهڻي خاطري سان چئي سگهجي ٿو ته گجرات، راجستان، مڌيه پرديش (خاص طور تي برهانپور) وغيره علائقن آڳاٽن گرنٽ-پنڊارن ۾ جيڪڏهن ويهي جاچ ڪجي ته قديم ۽ وچين دور جي سنڌي ادب جا گهڻي لکيل رتن جيڪر ظاهر ٿي پون.

ڪن عالمن سنڌي ادب ۾ هتي جاڻايل خال تي ويچار ظاهر ڪندي ائين به چيو آهي ته سنڌي وائيا گهڻي قدر واپاري جاتي آهن. جن جي زندگيءَ جو مکيه مقصد آهي پيسو ڪمائڻ. انهيءَ ڪري ادب جي سرجڻ ۾ سندن چاهه نه هو. اهو ئي سبب آهي جو اسان کي مسلمانن جي حڪومت واري دور ۾ ڪنهن به سنڌي هندوءَ جون رچنائون نٿيون ملن. انهيءَ دليل ۾ مون کي ڪوبه وزن نظر نٿو اچي. جيڪڏهن ائين هجي ها ته سنڌ ۾ سن ۱۸۴۳ع ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ شرط ئي تعليم ۽ ادب جي ڪيتر ۾ هندو ليکڪ ۽ شاعر نظر نه اچن ها. ڪنهن به جاتيءَ ۾ ان طرح اڃانڪه تبديلي نه ايندي آهي. انهيءَ مان صاف ظاهر آهي ته سنڌ ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ کان اڳ به هندو ليکڪ ۽ شاعر چڱي تعداد ۾ موجود هوندا هئا. جن جون رچنائون اسان کي اڃا تائين معلوم نه ٿي سگهيون آهن.

روح فقير جون هنديءَ ۾ رچنائون

روح جو ڪلام اٽڪل سؤ کن سال قلمي نسخن ۽ هٿ سان لکيل پوئين جي صورت ۾ محفوظ رکيو ويو آهي. ڀارت ۾ رهندڙ هن سنت جي مريدن ۽ عقيدتمندن سان ملاقاتن دوران معلوم ٿيو ته وٽن سنت روح جو ڪلام دستخطن جي صورت ۾ موجود آهي. پر انهيءَ جي ڇپائڻ جي ۽ عوام ۾ ٽهلاءَ ڪرڻ جي ڪين منع ڪيل آهي. هن سنت جي ڪلام جو پهريون ڇاپو سن ۱۹۰۲ع ۾ گولا سنگهه پرچارام، ”روح فقير“ نالي سان ڇپائي پڌرو ڪيو. انهيءَ ۾ روح جو ڪجهه سنڌي ۽ سرائڪي ۾ ڪلام ۽ ٻه هندي گرنٽ (شاستر من پربود ۽ شاستر آڌ ٻڌي گرنٽ) شايع ڪيل آهن. سن ۱۹۶۴ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ، ”ڪنڊڙيءَ وارن جو ڪلام“ ڪتاب شايع ڪيو آهي. جيڪو لطف الله بدي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾

روح ۽ مراد فقير جو سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام ڏنل آهي. ٻنهي فقيرن جي هندي ڪلام جا فقط ڪجهه مثال مهاڳ ۾ ڏنل آهن. ڀارت ۾ سن ۱۹۶۱ع ۾ ”روح جو ڪلام“ نالي سان سنڌي ساهتيه سميٽيءَ، بمبئي مان هڪ ڪتاب شايع ڪيو آهي. جنهن کي ڊاڪٽر رگھومل موٽواڻي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾ سنت روح کي باني ”روح جون ڪجهه هندي رچنائون ڏنل آهن.

سنت روح جي هندي ڪلام جو سڀني کان بهترين ڇاپو دهليءَ مان سن ۱۹۹۰ع ۾ شايع ٿيو آهي. انهيءَ جو ايڊيٽر آهي ڊاڪٽر رميش چندر مشر، جيڪو دهليءَ يونيورسٽيءَ جي راملال آنند ڪاليج ۾ هندي جو پروفيسر آهي. ڪتاب جو نالو آهي ”سنڌي ڪوي سنت روح کي هندي ٻائي“ ڊاڪٽر مشر هندي ۾ ڀڳتي - شاعري جو جاتل سڃاتل ۽ مشهور نقاد آهي. انهيءَ موضوع تي سندس گهڻي ڪتاب هندي ۾ شايع ٿيل آهن. روح جي هندي ٻائي جي اڀياس ڪرڻ ۽ انهيءَ جون صحيح پڙهڻيون مقرر ڪرڻ توڙي اوڪن لفظن جي معنيٰ لکڻ ۾ سنڌي جي مشهور شاعر نارائڻ شيام کيس گهڻي مدد ڏني آهي. ائين چوڻ ۾ ڪوبه وڌاءُ نه ٿيندو ته اهو ايڊيشن ٻنهي گڏجي تيار ڪيو آهي. انهيءَ ڇاپي کي تيار ڪرڻ ۾ هري دلگير کان حاصل ڪيل هڪ دستخط کي مکيه آڌار بڻايو ويو آهي. جيڪو سن ۱۹۲۰ع ۾ لاڙڪاڻي (سنڌ) ۾ لکيو ويو هو. هن ڇاپي ۾ سنت روح جا هيٺ ڄاڻايل هندي گرنٽ ۽ ڪلام ڏنل آهن.

(۱) شاستر من پربود (۲) شاستر آڌيت گرنٽ (انيو ۽ آتم درسي ڪو انگي) (۳) نج مول گرنٽ (۴) شبد (پد) (۵) پندرهن تڻيان ڪو ويچار (۶) سي حرفي (۱-۲) (۷) اگم وارتا.

روح فقير جي هندو عقيدتمندن مان معلوم ٿيو آهي ته هن سنت جو ٻيو به گهڻو ئي اڻ ڇپيل ڪلام آهي. جيڪو گڏ ڪري هڪ گرنٽ جي صورت ۾ ڇپائڻ گهرجي. لطف الله بدويءَ پنهنجي ڪتاب ”ڪنڊڙي وارن جو ڪلام“ جي مهاڳ ۾ ڄاڻايو آهي ته وٽس سنت روح ۽ ڪنڊڙي جي ٻين فقيرن جو به هندي ڪلام موجود هو. اهو هن جدا ڪتاب ۾ ڇپائي پڌرو ڪرڻ جو ويچار ڪيو آهي. خبر نه آهي ته اهو ادبي خزانو ڪيڏانهن ويو. سنڌ جي عالمن کي گهرجي ته ڪنڊڙيءَ جي موجوده سنڌن سان

سنڌي ڪلام دادو پنٿي منن ۽ مندرن ۾ سلامت رکيو ويو هو. سامي جي سنڌي سلوڪ به ته اسان کي اصل ۾ امرتسر مان هٿ آيا آهن. انهيءَ ڪري گهڻي خاطري سان چئي سگهجي ٿو ته گجرات، راجستان، مڌيه پرديش (خاص طور تي برهانپور) وغيره علائقن آڳاٽن گرنٽ-پنڊارن ۾ جيڪڏهن ويهي جاچ ڪجي ته قديم ۽ وچين دور جي سنڌي ادب جا گهڻيئي لکيل رتن جيڪر ظاهر ٿي پون.

ڪن عالمن سنڌي ادب ۾ هتي جائيل خال تي ويچار ظاهر ڪندي ائين به چيو آهي ته سنڌي وائيا گهڻي قدر واپاري جاتي آهن. جن جي زندگيءَ جو مکيه مقصد آهي پيسو ڪمائڻ. انهيءَ ڪري ادب جي سرجڻ ۾ سندن چاهه نه هو. اهو ئي سبب آهي جو اسان کي مسلمانن جي حڪومت واري دور ۾ ڪنهن به سنڌي هندوءَ جون رچنائون نٿيون ملن. انهيءَ دليل ۾ مون کي ڪوبه وزن نظر نٿو اچي. جيڪڏهن ائين هجي ها ته سنڌ ۾ سن ۱۸۴۳ع ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ شرط ئي تعليم ۽ ادب جي ڪيترن ۾ هندو ليکڪ ۽ شاعر نظر نه اچن ها. ڪنهن به جاتيءَ ۾ ان طرح اچانڪ تبديلي نه ايندي آهي. انهيءَ مان صاف ظاهر آهي ته سنڌ ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ کان اڳ به هندو ليکڪ ۽ شاعر چڱي تعداد ۾ موجود هوندا هئا، جن جون رچنائون اسان کي اڃا تائين معلوم نه ٿي سگهيون آهن.

روحل فقير جون هنديءَ ۾ رچنائون

روحل جو ڪلام اٽڪل سو کن سال قلمي نسخن ۽ هٿ سان لکيل پوئين جي صورت ۾ محفوظ رکيو ويو آهي. ڀارت ۾ رهندڙ هن سنت جي مريدن ۽ عقيدتمندن سان ملاقاتن دوران معلوم ٿيو ته وٽن سنت روحل جو ڪلام دستخطن جي صورت ۾ موجود آهي. پر انهيءَ جي چيائڻ جي ۽ عوام ۾ ڦهلاءَ ڪرڻ جي ڪين منع ڪيل آهي. هن سنت جي ڪلام جو پهريون ڇاپو سن ۱۹۰۲ع ۾ گولا سنگهه پرچارام، ”روحل فقير“ نالي سان ڇپائي پڌرو ڪيو. انهيءَ ۾ روحل جو ڪجهه سنڌي ۽ سرائڪي ۽ ڪلام ۽ به هندي گرنٽ (شاستر من-پربود ۽ شاستر آڌ-بڌي گرنٽ) شايع ڪيل آهن. سن ۱۹۱۴ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ، ”ڪنڊڙيءَ وارن جو ڪلام“ ڪتاب شايع ڪيو آهي، جيڪو لطف الله بدي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾

روحل ۽ مراد فقير جو سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام ڏنل آهي. ٻنهي فقيرن جي هندي ڪلام جا فقط ڪجهه مثال مهاڳ ۾ ڏنل آهن. ڀارت ۾ سن ۱۹۶۱ع ۾ ”روحل جو ڪلام“ نالي سان سنڌي ساهتيه سميٽيءَ، بمبئي مان هڪ ڪتاب شايع ڪيو آهي، جنهن کي ڊاڪٽر رگھومل موٽواڻي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾ سنت روحل کي باني ”روحل جون ڪجهه هندي رچنائون ڏنل آهن.

سنت روحل جي هندي ڪلام جو سڀني کان بهترين ڇاپو دهليءَ مان سن ۱۹۹۰ع ۾ شايع ٿيو آهي. انهيءَ جو ايڊيٽر آهي ڊاڪٽر رميش چندر مشر، جيڪو دهليءَ يونيورسٽيءَ جي راملال آئند ڪاليج ۾ هندي جو پروفيسر آهي. ڪتاب جو نالو آهي ”سنڌي ڪوي سنت روحل کي هندي ٻائي“ ڊاڪٽر مشر هندي ۾ پڳتي - شاعري جو ڄاڻل سڃاتل ۽ مشهور نقاد آهي. انهيءَ موضوع تي سندس گهڻيئي ڪتاب هندي ۾ شايع ٿيل آهن. روحل جي هندي ٻائي جي اڀياس ڪرڻ ۽ انهيءَ جون صحيح پڙهڻيون مقرر ڪرڻ توڙي اوکڻ لفظن جي معنيٰ لکڻ ۾ سنڌي جي مشهور شاعر نارائڻ شيام کيس گهڻي مدد ڏني آهي. ائين چوڻ ۾ ڪوبه وڌاءُ نه ٿيندو ته اهو ايڊيشن ٻنهي گڏجي تيار ڪيو آهي. انهيءَ ڇاپي کي تيار ڪرڻ ۾ هري دلگير کان حاصل ڪيل هڪ دستخط کي مکيه آڌار بڻايو ويو آهي، جيڪو سن ۱۹۲۰ع ۾ لاڙڪاڻي (سنڌ) ۾ لکيو ويو هو. هن ڇاپي ۾ سنت روحل جا هيٺ ڄاڻايل هندي گرنٽ ۽ ڪلام ڏنل آهن.

(۱) شاستر من پربود (۲) شاستر آڌيت گرنٽ (انيو ۽ آتم درسي ڪو انگي) (۳) نج مول گرنٽ (۴) شبد (پد) (۵) پندرهن تڻيان ڪو ويچار (۶) سي حرفي (۱-۲) (۷) آگم وارتا.

روحل فقير جي هندو عقيدتمندن مان معلوم ٿيو آهي ته هن سنت جو ٻيو به گهڻو ئي اڻ ڇپيل ڪلام آهي، جيڪو گڏ ڪري هڪ گرنٽ جي صورت ۾ ڇپائڻ گهرجي. لطف الله بدويءَ پنهنجي ڪتاب ”ڪنڊڙي وارن جو ڪلام“ جي مهاڳ ۾ ڄاڻايو آهي ته وٽس سنت روحل ۽ ڪنڊڙي جي ٻين فقيرن جو به هندي ڪلام موجود هو. اهو هن جدا ڪتاب ۾ ڇپائي پڌرو ڪرڻ جو ويچار ڪيو آهي، خبر نه آهي ته اهو ادبي خزانو ڪيڏانهن ويو. سنڌ جي عالمن کي گهرجي ته ڪنڊڙيءَ جي موجوده سنتن سان

ملاقاتون ڪري ۽ اتان جي فقيرن نوڙي ڪنڊڙي جي عقيدتمندن کان سمورو ڪلام هٿ ڪري، انهيءَ کي سوڌي سنواري ترتيب ڏيئي ڇپائي پڌرو ڪن.

روحل جي هندي ڪلام جي جملڪ

روحل فقير جو جيڪو ڪلام حاصل ٿي سگهيو آهي، انهيءَ جي آڌار تي اهو چئي سگهجي ٿو ته سندس فقط ويهه سيڪڙو ڪن ڪلام سنڌي ۽ سرائيڪي ۾ آهي، باقي اسي سيڪڙو ڪلام هندي ٻولي ۾ آهي، جيئن ته سندس هندي ڪلام جي گهڻن کي ڄاڻ ٿي نه آهي، انهيءَ ڪري هتي مختصر طور انهيءَ جي معلومات ڏجي ٿي.

(۱) شاستر من پرپوڌ

هيءُ گرنٿ روحل جي مڙني رچنائن ۾ اهم آهي، انهيءَ جو مقصد سنت شاعر جي لفظن ۾ اهو آهي ته آتم-گيان ذريعي من کي شد (پاڪ) ڪرڻ ۽ انهيءَ کي دنياوي مايا موڙ، لوپ لالچ، اهنڪار وغيره کان هٽائي صحيح راهه تي وٺي وڃڻ. روحل فقير جو هي سڄو ڪتاب من ۽ چت (يعني، سمجهه، ٻڌي، ضمير، پلي پري جي وچ ۾ فرق ڪرڻ جي قوت) جي وچ ۾ گفتگوءَ واري عبارت ۾ لکيل آهي. انهيءَ ۾ دوها، چوپايون، سوٿيا، ڪوٽ، پڌ ۽ ٻيا چند ڪتب آندل آهن. هيءُ سموري لمبي بياني ڪويتا آهي، جنهن ۾ انسان جي الڳ الڳ پائونائن ۽ وڪارن کي ڪردارن جي روپ ۾ پيش ڪيو ويو آهي. ڀڳتي شاعري ۾ هن قسم جون رچنائون تمام ورلي نظر اچن ٿيون.

(۲) شاستر ادب گرنٿ

هن ڪويتا ۾ به روحل گفتگوءَ واري عبارت استعمال ڪئي آهي ۽ دوها، جهولنا، ڪنڊلي، ڪوٽ سوٿيا وغيره چند ڪتب آندا آهن. موجوده صورت ۾ هي رچنا ٻن ڀاڱن ۾ ختم ٿئي ٿي: ”انيو ڪو انگ“ ۽ ”آتم درسي ڪو انگ“. پر ڪويتا مان اشارو ملي ٿو ته انهيءَ جو ٽيون ڀاڱو آهي ”من جو انگ“ ان مان لڳي ٿو ته حاصل ٿيل دستخط اڻپورو آهي. هن رچنا جو مکيه مقصد آهي پرڀ جي مهما سمجهاڻ، سمجهه يا ٻڌي جڏهن پرڀ جو سهارو وٺي عشق جي خماريءَ ۾ پوريءَ طرح ٻڌي وڃي ٿي تڏهن عام

لوڪن کي اهو ادب يعني عجيب تماشو لڳي ٿو. جيتوڻيڪ اهڙيءَ سمجهه پنهنجي پرين سان ملي انهيءَ ۾ پنهنجي الڳ وجود کي ختم ڪري انهيءَ سان هڪ ٿي وڃي ٿي.

روحل ادب گرنٿ منهن. اٽي وچن انيڪ.
سمجهيگا ڪو سنت جن. جان گهٽ ڪليا وويڪ.
جان گهٽ ڪليا وويڪ. سنو وانگي گني نياري.
پيا پيالا پرڀم. چڙهيا تنهن عشق خماري.
گيان ڪلام الت سلت. جاءِ مليو جب ايڪ.
روحل ادب گرنٿ منهن. اٽي وچن انيڪ.

وويڪ يا اهڙي سمجهه پيدا ٿيڻ جي سڀ کان وڌيڪ سڃاڻپ اها آهي ته ان جي سامهون انسان جا پيدا ڪيل فرق ۽ سنڌا سڀ غائب ٿي ٿا وڃن.

نا ڪڇ اونچ نه نيچ هئ. سڀ ڪر ناجو ايڪ.
روحل سوچي تب پڙي، جب ڪليءَ وچار وويڪ.

اهڙي آتم-گيانيءَ کي پوءِ هر هنڌ انهيءَ آتم-تت جي وجود جو احساس ٿئي ٿو:-

ٻاهر اتر ايڪ هئ. پنڊ برهمنڊ منهن باس.
سرو-وياسي آتما. جيون گهٽ مانهن آڪاس.

(۳) نج مول گرنٿ

هن گرنٿ ۾ روحل فقير سمجهايو آهي ته ڪهڙي طرح خالق جي من ۾ ايڪ مان انيڪ ٿيڻ جي خواهش پيدا ٿي ۽ هن سرشتيءَ جو سرجڻ ڪيو. گرنٿ ۾ دوها ۽ چوپايو چند ڪتب آندل آهن. ڪائنات جي سرجڻ تي روشني وجهندي شاعر دين ۽ دنيا ۾ نظر ايندڙ ڊونگ، پاڪنڊ ۽ ڪرسن جي مخالفت ڪندي صحيح واٽ اپنائڻ جو سنديش ڏنو آهي.

(۴) شبد پڌ

نرگن-نرآڪار سرجڻهار ۾ پورڻ وشواس ظاهر ڪندي روحل فقير

هنن گيتن ۾ پريم ۽ وره جي پاونائن جو تمام سهڻي ۽ شاعراڻي عبارت ۾
ذڪر ڪيو آهي. انهن گيتن ۾ هنديءَ جي سنتن جي شاعراڻيءَ روايت کي
اپناڻي هولي، بسنت، ڦاڳ، وغيره ڏٺن جون علامتون ڪڍي شرنگار رس پيدا
ڪيو ويو آهي جيئن ته: ✓

(ٿل). ميري هردي ٿوليئو وره باڳ

ششيام سندري ڪيلي ڦاڳ

انٿرا:- سپر صراحي رام رس پايا، پيوت پريم سر گئي ڪايا.
امر پيالا پيئا ڇاڻ، ڪيهون نه لاڳي جم ڪو ٻاڻ.
تنت تال ڌن انهد باجا، پانچ سڪي مل ناچن لاڳا.
آلت سُلَت جب ملت ايڪ، ڀول گيتو سڀ پرم پيڪ.
چوٽي آميرس ڪي پڇڪاري، پيچ رهي پيا سنگ پياري.
برست بوند اير گلال، اندر باهر ديڪيا لال.
بڙا پسارا ايڪ مول، چوڙاسي لک لاڳا ڦول.
من پوٿرا تنه ڪري، لڻجار، چنهد ليا نه تنت سار.
سيوڳه- گيان-ديپ گهٽ پيو پرڪاس، رٿن انڌيرو سڪل سوناس
ڪر ڪريا ائسا دينو سنگ، روحل آهي نسي راتو رنگ.

(۲) ٿل:-

هري سنگه ڪيلون مٿن هوري هوري، آڄ بسنت ڪي رت آئي،
تيل ٿليل لڳاءِ سڪي ري، ڦرا انگه لاج ڪي چوري چوري.

سر ڪماڪي چوڙي سڄائي

اگر چندن پرم ڪستوري، گهس گهس پريئي ڪتوري ڪتوري

تلڪ مانگه سندور چڏائي

پاو ديا ڪا پوڪن پريا، ناک نت موتن جوري جوري،

گيان - انجن ڪي رڪه لڳائي،

پريم ڪيسر جل پر پڇڪاري، ڪيلي شيام ڪشور ڪشوري،

برهه گلال لڳي پوت اڙائي

روحل رل مل شيام سندري، هرڪ هيت ڪيتوڙي ڪيوري

رسنا رت ونت ڦاڳه رڇائي

(۳) ٿل

لاڳي پريت پيا جي سون، اوڙ بات سڀ ڀولي،

آنتي ڪو ڪوچ ڪهيو ٺهين جاوي، سيج بني پر سولي.

انٿرا

دنيا همارا درد نه جاني، بيدردي ڪيا بوجهي ري.
لاڳو گهاو جان ڪي گهٽ مانهي، پيڙ اُسي ڪون سوجهي ري
ورهه ويراڳه دل پيتر جاڳيو، ائسي لڳن لڳائي ري
ڀول گيو هٿ تن من ميرو جنهد ڏي خبر نه پائي ري
ڪون هواءِ هم ڪون هيريو، گيب ڪي مانهد گلٿانا
ديڪون ديڪه ديڪن ۾ نه آوي، هوءَ رهيا هيرانا
جگه جنجال، گيو مت ميرو، رهي نه ڪل ڪي آسا
ايڪا ايڪ نام ڪي هٿ آسا، روحل رهنهت پياسا
چوٽي آميرس ڪي پڇڪاري، پيچ رهي پيا سنگ پياري
برست بوند اير گلال، اندر باهر ديڪيا لال
بڙا پسارا ايڪ مول، چوڙاسي لک لاڳا ڦول
من - پوٿرا تنه ڪري گنجار، چنهد ليا نه تنت سار
گيان - ديپ گهٽ پيو پرڪاس رٿن انڌيرو سڪل سو ناس
ڪر ڪريا ائسا دينو سنگ، روحل آهي نسي راتو رنگ

(۳) ٿل

لاڳي پريت پيا جي سون اوڙ بات سڀ ڀولي،

آنتي ڪو ڪوچ ڪهيو ٺهين جاوي، سيج بني پر سولي.

انٿرا

دنيا همارا درد نه جاني، بيدردي ڪيا بوجهي ري
لاڳو گهاو جان ڪي گهٽ مانهي، پيڙ اُسي ڪون سوجهي ري
ورهه ويراڳه دل پيتر جاڳيو، ائسي لڳن لڳائي ري
ڀول گيو هٿ تن من ميرو، جنهد ڏي خبر نه پائي ري
ڪون هواءِ هم ڪون هيريو، گيب ڪي مانهد گلٿانا
ديڪون ديڪه ديڪن ۾ نه آوي، هوءَ رهيا هيرانا
جگه جنجال گيو مت ميرو رهي نه ڪل ڪي آسا
ايڪا ايڪ نام ڪي هٿ آسا، روحل رهنهت پياسا.

(۵) پندرهن تيت وچار

هن ڊگهي بياني ڪوتا ۾ روجل فقير اُماس کان وٺي پرنمائيءَ تائين پندرهن تين جي سلسلي موجب سالڪ کي جوڳ ساڌنا ڪرڻ ۽ روزاني رهڻيءَ کي نيم موجب هلائڻ جي هدايت ڪئي آهي. سنتن جي ڀڳتي شاعري ۾ ان قسم جي شعر جي رچنا عام ڪرڻ آهي. شعر جي شروعات هن ريت آهي.

پندرهن تيت ڪاڪرو وچار. سنمڪ صاحب ڪوڙ پاءِ ديدار
اماوس کي گهر ره ڪر ديك. نهائ پريم ساگر. ميت ڪرم کي ريك
جوت جهلمل انگ پنگال. پوري گرو کي يلـم چال

(6) سي حرفي (۲، ۱):

روجل جون رچيل ٻه سي - حرفيون يا ٽيهه - اڪريون روشنيءَ ۾ آيون آهن. انهن ۾ عام لوڪن کي سسنگ. ڀڳتيءَ. گيان جي مهما ٻڌائيندي. سني ۽ نيڪ رهڻي ڪهڻيءَ جي نصيحت ڏئي ويئي آهي. جيئن ته غين ۽ نون اڪرن تي رچيل چنڊ ڏسو:

غين غصا تج ٻرمل رهڻي. ننڍا نيڪي سر پر سهي
چاند سياڻپ بهو چترائي. ستگر شبد ملي رگهورائي
نون نام جب نهجي آيا. جيو سيو ۾ آلت سمايا.

(۷) اگم وارتا

هيءَ گفتگوءَ واري عبارت ۾ لکيل روجل فقير جو مشهور گرنٽ آهي. ان جي شروعات ۾ لکيل آهي. "اگم وارتا روجل صاحب کي لکنت جس ۾ گوشني روجل صاحب اوڙ راجا وجيه سنگهه جوڌپور کي راجا کي هٿ" هن ۾ شاعر. آدوئت ويدانت فلاسافيءَ جو تيت ڏنو آهي. راجا وجيه سنگهه پنهنجي گروءَ سنت روجل کان ڪجهه سوال پڇيا آهن. جن جو جواب ڏيندي شاعر روحاني رازن جي پلٽ پلٽي آهي. وچ وچ ۾ پنڊت. درباري پروهت ۽ ايسر سنگهه جا نالا به اچن ٿا. جن به ڪجهه سوال پڇيا آهن. شاعر ڪائنات جي ڪڻ ڪڻ ۾. هر هڪ جز ۾ برهم جو وجود مڃيو آهي ۽ پاڻ کي انهيءَ برهم يا خلقيندڙ جو "اوتار" ڄاڻايو آهي. تاريخي

لحاظ کان به هيءَ رچنا اهم آهي. ڇاڪاڻ ته انهيءَ مان هڪ طرف سنڌ راجستان جي وچ ۾ سندن جي ڄاڻ ملي ٿي ته ٻئي طرف روجل ۽ جوڌپور جي راجا وجيه سنگهه بابت گرو شش هٿن جي به سڌ پوي ٿي.

روجل فقير جي ڪلام ۾ مکيه ويچار

نرگن ڀڳتي ڌارا جي سنتن جي وائي گهڻو ڪري دوهن. سورن. چوڀاين. ڪنڊلين جهڙن ننڍن چندن ۾ ملي ٿي. انهيءَ ذريعي هو پنهنجي ۾ جي پاڻ. جذبن ۽ شخصي انيون کي سهج سپاءِ عام جنبا جي ٻولي ۾ ظاهر ڪن ٿا. انهيءَ ڪري سندس وائي عوام تي گهڻو اثر ڪري ٿي. اٺم گيان ۽ روحاني رازن جي ايتار کان سواءِ سندن وائي کي سماجي لحاظ کان به گهڻي اهميت آهي. هنن عام لوڪن کي دوئي يا پياڻي جي وهنوار ۾ ختم ڪري عالمي پائيچاري ۽ امن امان قائم رکڻ جو سندس ڏٺو آهي جڏهن ڪو انسان روحاني سطح تي سڀني پرائين ۾ خلقتهار جو جلوس روپ پسي ٿو ته پوءِ هو روزاني زندگيءَ ۾ به فرق ۽ تفاق جي ديوارين ۾ توڙي سڀني کي برابريءَ جو درجو ڏئي ٿو. هن جي سامهون ننڍ وڏائي ۾ ڪوبه سنڌو نٿو رهي انسان جڏهن چت جي الڳ الڳ حالتن مان گذرندي ستگروءَ جي هدايتن موجب ساڌنا جي مارگ تي ايڪمنو ٿي اڳتي وڌي ٿو پوءِ کيس سڀ هنڌ "هڪ تيت" جو وجود نظر اچي ٿو. روجل چوي ٿو:-

۱ سڀ گهٽ اتم رام هٿ. انڌيان سو جهت ناهن.

روجل سوجهي تب پڙي. جب ستگرو پڪڙي بانهن

۲ دل دريا ۾ پئس ڪي. نام نير انگ دوءِ.

گيان آنجن نيتر ۾. تاڪون ڪهون نه درسي دوءِ.

(من - پرڀوڌ. ڪيرتن - ۲)

پر ستگروءَ جي به مهر تڏهن حاصل ٿئي ٿي. جڏهن سالڪ آپ. خودي ۽ آهنڪار تياڳي پوريءَ طرح گروءَ اڳيان پاڻ کي سمرين ڪري ٿو پوءِ ته سندس من وڪار پاڻ مرادو ختم ٿي وڃن ٿا:

جان ڊن تي گرو سرن پڙيو. تان ڊن تي ممٽا متضي پاڳي.

مستڪ اوڀر هاٿ ڌريو جب. ڪيتي پرڪاريلي ٻڌي جاڳي.

(آديت - سوڻيا ۲۲)

روزاني زندگيءَ ۾ سڀني کي هڪ نظر سان ڏسڻ ۽ مڙني کي هڪ جهڙو سمجهڻ وارو نظريو انسان جي من ۾ تڏهن پيدا ٿيندو. جڏهن هو يوگ جي نيمن موجب پنهنجي من کي وڪارن کان دور ڪري. من کي پنهنجي وس ۾ رکندو. ۽ يوگ آسٽن ذريعي پنهنجي جسم کي به صحتمند رکندو. من کي شڌ. پاڪ رکڻ لاءِ. نام - سمرڻ ڪرڻ به نهايت ضروري آهي. "گنديو گن گوبند ڪا پڙي نه ڪيد" (من پرپوڌ-۱۴۲). ڪير ۽ ٻين نرگشي سنتن وانگر روحل به مرڻ کان پوءِ موڪش جي حاصلات بدران زندگيءَ ۾ سڀني پرائين ۾ "برهم" جو درشن انهن جي خدمت - شيوا ۾ ئي زندگي گذارڻ کي سچو موڪش يا چوٽڪارو چيو آهي.

۱ سمجهه کي وچار ديڪ. جيون کي چار دن.
مٿي پاڇي ستيه ڪهون. مڪتي ڪوڻ لادي هٿ.

۲ ايڪ هي روپ انيڪ ڌريو. جگه پول پڙيو جن ڪون گم ناهين.
روحل رنگ لاڳو جن ڪون. سوئي ديڪت ايڪ الڪ سڀ ماهين.

ڪير وانگر روحل به ڪتابي گيان. شاسترن وغيره جي الڳ الڳ ويچارن جي مايا ڄار. ۾ ڦاسڻ جي پيٽ ۾ "ستسنگ" ۽ ستگروءَ جي ذريعي روزاني زندگيءَ ۾ انيو وسيلي گيان جي حاصلات تي گهڻو زور ڏنو آهي جنهن ۾ سهڪار. گڏجي جيتو گذارڻ ۽ مٿ محبت سان رهڻ جو به پيغام ملي ٿو:

شت شاستر هٿن ويدپران پڙهي. هردي ويد پڙهي بن موڪ نهين.
چپ تپ ڪرين. پن ڌيان ڌرين. بن گيان مٿي سنسا شوڪ نهين.
لڪ ويدپران انيڪ پڙهي. ست سنگ بنا رنگ لاڳي نهين.
روحل عشق ميدان محبت - دي. سورا سوئي پيچي مڙياڳي نهين.

(آديت گرنت)

سماجي جيون ۾ سدا چار جي نصيحت جو مقصد آهي هڪ انسان کي وهناري زندگيءَ ۾ ملي ڪري سڀني جي ڀلائيءَ جو خيال رکي زندگي گذارڻ. جيڪڏهن هر ڪو فرد ان موجب هلت ڪري ته پوءِ سماج ۾ وير. ونجوڳ ۽ دنڳي فساد جي جڙ ٿي ناس ٿي وڃي. انهيءَ کي ئي لوڪ ڪلياڻ

يا صلح ڪل چيو ويو آهي.

سنت روحل فقير جيڪو ٻين کي اڀديش ڏنو آهي. انهيءَ تي سڀ کان اول پاڻ عمل ڪيو آهي. هن مسلمان هوندي هندو ڌرم جي گرنتن. شاسترن جو اڀياس ڪري مذهبي بنڌن کي ٽوڙي ختم ڪري ڇڏيو آهي. ٻئي طرف سنڌي سان گڏوگڏ سڄي ڀارت ديش جي عام فهم هندي ٻولي ۾ وائي رچي. جدا جدا ٻولين جي وچ ۾ پيدا ٿيل ترشيءَ ۽ فرق کي ختم ڪري ڇڏڻ جي به هدايت ڪئي آهي. ميل ميلاپ مٿ - محبت سک. پريم واري زندگي گذارڻ ۾ ئي انسانيت جو سچو سنديش سمايل آهي. ان طرف اشارو ڪندي روحل چوي ٿو:

✓ ملنا هويه تو مل لو سنتو. هٿ ملني کي پيرا.

منس جنم ڦر هات نه آوي. چوراسي لک ڦيرا.

ان طرح. هيءُ منش جيون اسان کي ميل ميلاپ ۽ سهڪاري جيون گذارڻ جو هڪ اعليٰ موقعو ڏئي ٿو. ان ۾ کولي هڪ ٻئي سان ملي ونو. هڪ ٻئي کي جيءَ ۾ جاءِ ڏيو. هن ڌرتيءَ تي جنت آيو. اهڙو موقعو خبر نه آهي اوهان کي وري ملي يا نه؟ ان ڪري انهيءَ جو پورو فائدو ونو. سنڌڙيءَ جي ريگستاني علائقي ٿر ۾. مارن جي ديس جي پيدا ٿيل سنت روحل جو اهو ئي آهي سنديش اڄ جي انسان ذات کي. جيڪا شڪ شبيهي. وير. وروڌ. دوئي ۽ نفاق جي ماحول ۾ زندگي گذاري رهي آهي.

سنڌي ٻيٽ

○

جي تون صحيح سڃاڻي پاڻ، اٿي قيمت سنڌو قطرون،
ڪوري ڪنڊ ڦلڻ مان منڌاڻيءَ جو مٿاڻ،
پري نهارڻ پيرڪي، سنڌو جڏهن ڄاڻ،
نت سائين توڙي ساڻ، آهي رات ٽينهن روحل چوي.

○

صحيح سڃاڻج سچ، مڙج مر ملامت ڪون،
گهڙي پنهنجي گهٽ ۾، پرواڻي جيئن پڇ،
ماري ڪڍج من مٿن، ڪوڏاڻيءَ جو ڪڇ،
رنگ پريان جي رڇ، رات ٽينهان روحل چوي.

○

جي لڳو ٿي تان لاءِ، هنڙو حبيب سان،
پاڻي پيچ پرست جا، سپريان ٿه ساڻ،
وحدت ۾ تو واه، روحل رتي روح جي.

○

جي لڳو آهين تان لڳ، پريان سنڌي پيچري،
من مون محبوبين جو، صحي سڃاڻج پڳ،
جڏي جوڻو جڳ، وڃي روحل رڇج رنگ ۾.

○

پڙهيا بيد ڪٽيب جا، ٿا ٽين ڏوراهان ٿس،
سي سچ ڄاڻن ڪينڪي، موها پسي مٿس،
رات ٽينهان روحل چوي، رڙهي تنهنڪي رس،
پير پريان جو پس، ٿاڻي ڪنڌ ڦلڻ جو.

پڙهڻ پرجهڻ پاڻ ۾، وڏو فرق ڦير،
ڪاڏي منهن محبوب جو، ڪاڏي اکر اير،
ساڻ سهائيءَ سچ جي، ڇا موافق ٿيندو مير،
جن صحيح سڃاتو پير، روحل رات نه تن ڪي.

پڙهي ڀرتو جن، سي عاقل عقل جا ڌڻي،
سي موتوا ٿي محبت ۾، ٿا پل پل پرين پسن،
تن تاڻن تمام ڪيون، محب جن جا من،
روحل مٿان تن، لڻا حرف حساب جا.

ڪاتب ڪاڻي ڪان جي، ڪاغذ تي م ڪاءِ
اڪر جي ادراڪ جا، تنهن ۾ لکين جا،
قلم جو قلوب جو، مٿي وحدت واءِ،
سپرين ڏانهن ساه، روحل رتي روح ٿي.

ڪفر ۽ اسلام ۾ ٿا ڀرن اُبتا پير،
هڪ هندو ٻيا مسلمان، ٿيون وچ وڌائون وير،
انڌن اوندهه نه لهي، تنگي سچ چوندو ڪير،
پر روحل راه پرين جو، جان ڪهڙي ٽٽوسين گهير،
ت رب مڙني ۾ هيڪڙو، جنهن ۾ ڦٽند نه ڦير،
سا ڪاڏي ڪندي پير، جا ستي ڪعبت الله ۾.

نه مون سيند نه سار، اچي عشق اُٿاريم اوچتو،
روحل چوي روح ۾ تن پرين جي پچار،
سي انگڻ آيا سپرين ياد ڪنديئي يار،
ٺريا نيڻين نار، پسي منهن محبوبين جا.

نه مون جن نه ڪن، اچي عشق اُٿاريم اوچتو،
روحل چوي روح ۾، محبت محبوبين،
سيئي سڄڻ آيا، تات جنين جي تن،
جيءَ جڙ لڳي جن، سي سائين ميڙيا سپرين.

هيئن نه جاتم جاڻ، ت ڪو وسين ويڙهي وچ ۾،
عشق جي اهاو تي، اچي پرين پسايو پاڻ،
روحل رنگ پسي ڪري، پڳو مٿ ماڻ،
سائين سڌائين ساڻ، مون اڳيان آڻي ٿي آڃيان.

بُهڻان جان بيهار، تان تون اڳي ڪان به اوڏڙو،
روحل وسين روح ۾، وڻ نه پانيان وار،
جنن جو سچ صبح جو، ٿيڙو باغ بهار،
هي بيت نه پانئجو ماڻهو، اٿو وحدت جو ويچار،
دل ۾ ڪيا بيدار، عشق جنين اڪين سان.

جنگي عشق اندر ۾، تنگي اُچ نه بڪ،
وحدت منجهه وصال جي، ٿا سامانن سنڪ،
ڏور تنهن تون ڏک، جي روحل رتا روح ۾.

پنهنجون اڪيون پاڻ ۾، جوڙي رکيون جن،
سي سو پيرا سائت ۾، پل پل پرين پسن،
تن تحصيلون تمام ڪيون، محب جن جي من،
روحل مٿون تن، لڻا حرف حساب جا.

وٽڄ وهائڻ ڪاڻ، ڇو وڃين ٻي هٿ،
توڪي پٽ پٽيهر پنهنجو، وٽڄ مڙيوئي وٽ،
جنهن ۾ نشوونينهن جو، سا ڪا ڪوئي پٽ،
روحل محبت مور م مٿ، توڪي سڪ ۾ ٿيندو سوجهرو.

بره بيراڳ جي، جن کي جڙ لڳي منجهه جي،
سوجهي سچ سرير مون، تن پريمين پاتو پي،
هرڻ جيئڻ جو من مون، تن سامين لائو سي،
ناٺ نماڻو ٿي، ت وڃين روحل رتورام سان.

جڻي رنگ رڇي رام جي، لاهوتي ٿيا لال،
سر ٽٽائون سٺ ۾، ڪاڀا ماڀا مال،
ويا تڪون وسري، ڪوٽا سڀ خيال،
رات ٽينهان روحل چوي، والي ساڻ وصال،
سي نانگا سدا نهال، جن درسن پايو دوست جو.

جي ننگ چڙي نانگا ٿيا، تن نانگن ڪهڙو ننگ،
گنگا ۽ گرنار جا، تن سامين چڙيا سنگ،
نڪي ورهن سنگيون، نڪي چورن چنگ،
روحل لڳو رنگ، تن لاهوتين لقاء جو.

جي تن ۾ تيرڻ ڪن، سي گنگا وڃن نه گودڙيا،
تن سامين سندي سڪ جا، ٿا دونهان دل ۾ دڪن،
پير سڃاتو پير جو، لوچي لاهوتين،
لڳو رنگ روحل چوي، اندر آديسين،
ڪوچي ڪاهوڙين، وڃي اونهي ۾ آسڻ ڪيا.

اونهي ۾ آسڻ ڪري، وڃي ماڳ لڏائون مور،
تن جا اٿئي پهر اُڪندي ۾، ٿا ڪن بتوارون تور،
ات روحل رات نه ٿينهن ڪو، نڪوشش نه سور،
وڃي نوري گڏيا نور، لنگهي پيا لاهوت ڪان.

نابني ڪند ڪياھ ڪون، جن نهاريو ناسوت،
رات ٽينهن روحل چوي، ماڻن ٿا ملڪوت،
پير سڃاڻي پير جو، جهٽ ۾ جبروت،
جوڳي جفائون ڪري، لنگهي پيا لاهوت،
سي آديسي اوتوت، وڃي نانگا گڏيا ناٺ ڪي.

نانگا گڏجي ناٺ سان، وري پيو پهر پيون،
سا ڳڻايون ڪالهڙي، جو ڪرو ٿس ٿئون،
لاحجاب بيني، ونڪ وڃون سڀ ويون،
تنهن پلو پيون، پيوند پيچ پرين سان.

ڪو پهر پيو جوڳن، تن ڪايون ڪٿائون،
جائرا جوڳ جهاڙ جي، مور نه مڃائون،
سا پونءِ سوجهائون، جنهن ۾ جوڳ نه پوڳ ڪو.

ڪو پهر پيو جوڳن، پريان تنهن پار،
جت گنگا گودڙي، نڪو جوڳ جهاڙ،
نڪو ڏڪر نه ڏڪر ڪو، نڪو سڏ تنوار.

نڪا رات نه ٿينهن ڪو، نڪا جيت نه هار،
 پيهي لڏائون پيجرو، اونهو چٽ آجهار،
 لڳو رنگ روحل چوي، اُتي آيسين اپار،
 جنهنجو آر نه پار، وڃي ٿت ڪيائون تڪيو.

سنڌي ڪافيون

ڪافي

(۱)

تلهه: سڄڻ مون ٻوڪيو، رهيو اندر روح،
 رهيو اندر روح، سنڀال، سنجھ صبح.

اچو ڪنڊيس اُن لا.

تاري مٿان توه...

منهنجو من مٽي پيو.

چڏي ڪارا ڪوه...

وڻ ٽٽڻ وائي هيڪڙي.

پريان جي ٻاٻوه...

سينگارينديس سنگ جان.

ڏيئي روغن روح...

”روحل“ رتو رنگ ۾.

وينو ڪري وروھ...

ڪافي

(۲)

تلھ: پوءِ پروڙ ۾ پنھنجا، وو، جي جان جو گيٽون جو.
نڪي ڏاھي ھليا،
نڪي جوڙيائون ھنڌ، وو
نڪي وڃائين مرليون،
نڪي چور يا ٿون چنگ، وو...
نڪي ڏوتائون ڏوتيون،
نڪي ڏوتائون لنگ، وو...
نانگا نڪتا ننگ مون،
تن نانگن ڪهڙو ننگ، وو...
لڳو لاهوتين جو،
"روحل" توکي رنگ، وو...
...

ڪافي

(۲)

تلھ: سائول تنهنجي سڪ، ڏاڍي شهر ڀنڀور ۾!

ڳجهيون ڳالهيون شهر ڀنڀور جون،
لوڪون ڪر ليڪ ليڪ...
راتين سان ڏينھن سان روح ۾،
چولي ڪيو چيڪ چيڪ...
سر ڏئي سرڪي سي پين،
وٽي ۾ پيڪ پيڪ...
"روحل" روح الله سان،
وڃي ٿيو هڪ هڪ...
...

سرائڪي بيت

دنيا ڏوندي تي طالب ڪتي، سينا مل ڪرتائي،
هڏي اُتي هوڏ تنهان، وڙهندي عمر وهائي،
انڌيان عشق الله دا چوڙيا، پئي وڙوڙ پاڻي،
روحل راه رباني باجهون، بي سڀ ڪوڙ ڪهائي.

ڪايا مسيت، ريت ڪو پٿر، ڪرڻي ڪلس چڙهائين،
من محراب سدا رک قبلي، جي تون شاه ريجھائين،
پنج جماعتي پڙهن نمازان، هر دم سنجھ صباحين،
روحل روح ڪيتا مل سجده، حج حضور اٿائين.

حج حضور تنهين ڪون لکيا، سڄي سڪ جنهين دي،
دل درياه محبت دي وچ، تانگهن تانگهه تنهندي،
رهندي بي پيرواه هميشه، ڪيا پرواه ڪنهن دي،
روحل رنگ ريباني لاڳا، پئي آس منهن دي.

جڪي دل ڏروني اندر، بڻي حوض ڪوثر دي،
پُر ڪرپيتي شوق شرابون، وڻي عشق امر دي،
جنهن گهر ڪون مٿن نت ڏوندييندي،
گهڻي لهندي تنهن گهر دي،
روحل رات گهڻي دن پايا، سڀ صورت دلبر دي.

عشق چراغ پيا جب روشن، پيئي رات انڌيري،
گيان انجن پاء اڪين دي، اُتي ڪاڏي ڦيري،
جت ديڪان بت درسي، سڀ گهٽ صورت ميري،
روحل رات گهڻي دن پايا، تانگو ويرن ويري.

چشم آب حياتي دا، دل اندر حوض حضور دي،
سِر دي سودي پيندي عاشق، پریت جنهان دي پوري،
سي جينديان موتوا ٿي ڪري بيٺي، پايا سڪ صبور دي،
روحل رنگ هڪ دي رتي، سي منور ملي وچ نوري.

جناڻ خودي تان خود ڪون پهچين،
نال خودي خود پڙائين،
اه دوشي وچ ديدار سجن دا، جيون درپن وچ چائين،
بنا ڪيف لطيف نه لپدا، سُن تان سچ آڪائين،
روحل رانجهن دل وچ وسدا، ڏوندي نه سچان چائين.

ايه سنساري نڳا نڳ بازي، اڪين نال ٿڌوسي،
ٿيڪ تماشا محب ملڻ دا، اهو فڪر پيوسي،
چشم آب حياتي دا، دل اندر ڳول ٿڌوسي،
دستون ساقي ٿيا عنايت، پُر ڪر جام پيئوسي،
روحل وچ رندان دي مجلس، نوش ڳول ٿڌوسي.

تون درياه سُر، مٿن مڇلي تون سنگ سدا سهيلي،
تيڏي عشق بنان جڳ جيون، ٽڪي عمر ڏهيلي،
جس ڪون نينهن لڳا نوش داروتي، اُچ گهيلي،
روحل راز خسر دا جنهن تي، ساماڻي سچ سهيلي.

ڪوجو ڪامڻ ڪيتو دلبر، باب بره بچايو،
چپ ستي ڪون دستون پڪڙ، ڪي دوست جڳايو،
دل اندر ديدار ڪيتوسي وڇڙيا ڦير ملايو،
روحل ريجھ رهيا رنگ توڏي، اڪيان عين وڪايو.

دټا ساقې شوق شرابون، پُر کر جابر پیالا،
گردش دُور فلک دي دا سبب مټ کړیا ځکه کشالا،
عشق خمار چړهیا من میږي، سدا مگهن متوالا،
روحل رنگ رانجهن دا چوکا، چوړ کیرا منهن کالاکالا.

دیدار دروني اندر پاء ځني جیب جهاتي،
ښا تارا کلف کفر دا، ټیا ذکر کهټ ذاتي،
اړیان اکیز رنگ لگوسي، کلیبا باغ بسنتي،
روحل عشق پیالا، کنون وصال حیاتي.

خان زاد، بانهي جنهن در تي، تنهن سیتی کيها ماڼا،
نال سائین دي کيها لیکا، جنهن دا پیتا تانان،
عشق جنیهن دا اندر جهمیان، لوز پونښ وچ سیاڼا،
روحل آپ تنهین کون دټا، جنهن هټ جني وکاڼا.

ات سندر بهه رنگي مورت، من میږي وچ اټکي،
لکا عشق وسر کني کایا، قنټ ممتا متکي،
جنهن دي سکه سوني شنه پایا، لټکه تنهندي لټکي،
روحل پریت لکي نهی چوتي، پاني پیچ جت چټکي.

چپ چپباتي، ویرهي دي وچ نوشه آيا،
نه منن سرمان سیند گندایي، نه منن چندن لایا،
لوز لوز دي وچ سهج سماڼا، ټي راضي رنگ لایا،
منن ملي نماتي دا، چا ساپین پاڼ وسایا،
روحل راه فقیر دا، کنهن پاک پراپت پایا.

ایهو رانجهو، ایهو مامي، ایهو اهیر کاڅي،
جیون پاتي پنج تیوي، پالا نهی پالا اهو پاتي،
سبب کهټ دي وچ توهین وسدا، جیون چاچي پترياتي،
ایه رنگي کهر، نامي کيلي ویک دوشي شکه نه آڅي،
روحل راه الک دا جهیژا، کیان عینک کهټ جاتي.

نه نهی لائن جماعتان نه اوستاد سډاون،
دل دریاه محبت دي وچ رات ښنهان ترقاون،
جنهن دا درد تنهین دي در تي نت اټي آپ کهاون،
سبب صورت صاحب دي جاتن، دوشي دل نه لاون،
روحل رنگ هکي دي رتي، سي سپکون سیس نماون.

جي نهی وچ سجن دي، رات ښنهان رنگ رتي،
کنون شراب حقیقي، پی پی پیالی منکبه متي،
دوزخ بهشت ډونهان ټون نیاري، نهی سیټل نهی تتي،
روحل رات کني دن پایا، کهول انداري کهټسي.

جنهنکون نهی لکا، کهر اندر ساکیون باهروتي،
جنهنکون تار بره دي لکي، چرخي تند ت کهټي،
جا ځيني گل بانهن ستي شه سیتی ساکیون آتڼ کتي،
روحل رنگ تنهان دا کورها جي عشق رنگڼ رنگ رتي.

جډان توبه جني پني کر مانیا، ټډان تو راه سجاتي،
وچ دروني جهوک رانجهن دي کول کلف چاکهټ جهاتي،
دل اندر دیدار سجن دا، چشم آب حیاتي،
روحل پر کر پی پیالا، ذات ملي وچ ذاتي.

○
 ذات ملي وچ ذات ماهي نال تڌان سڀيا بن آئي،
 انگ لکيا ڪاتب روزازل دي، ڪسڪون خبر نه ڪائي،
 نال رانجهن دي حق اسا ڏي، تڌان ته محبت لائي،
 روجل رمز رباني لڳي، پاڳ پراپست پائي.

○
 جنهان رمز رباني لڳي، سڀئي صاحب البيلي،
 وحدت وچ وصال تنهان ڪون، نال سجن هرويلي،
 دوشي دا داغ لئون نهين دل تون، ڦٽ تنهاندي ميلي،
 روجل رات هجر دي هتي، مليا يار سويلي.

○
 سهڻي صورت ويڪڙ ڪارڻ، عشق لڳا من ميرا،
 سڄ سجن دي آڪر ڏنا، دل دي اندر ديرا،
 پنج مواسي محڪم ڪيتي، گيان ڪهڻي وچ ڪهيرا،
 روجل رات ڪڻي دن پايا، مٽ ڳيا سڀ انديرا.

○
 ڪاڀا ڪوٽ دس دروازي، دل دلبر دا ديرا،
 لئون لئون دي وچ ٿي خوشحالي، ڪيتا نوشه ڦيرا،
 ڪوڙي ست ڪهڻين دوزخ، ٿيسي سڄ نبيرا،
 روجل رات ڪڻي دن پايا، مٽ ڳيا سڀ انديرا.

○
 بي خبري دي نندر وچون، آ دستون پڪڙ دوست جڳايا،
 وچ انداري ٿي روشنائي، دلبر آڪي درس ڊڪايا،
 ذڪر ڦڪر دي جهڳڙي لٿي، سڀج اُتي چڙه نوشه آيا،
 ڏي ڳل ٻانهن پياري سڀي، سهج ڪنون ڇا انگ لڳايا،
 هجر وصال ڪنون جند چٽي، روجل وچون روح الله پايا.

سرائڪي ڪافيون

ڪافي

(۱)

(روپ ججوتتي)

ٿلهه: ماهي ميڏا مٿن ٿي آيا، سنڌ سنڌ مل جي جڳايا
 ديڪيا درسن بهت سڄ پايا، ڏيو مبارڪ رل مل سهيان
 اڳن آيا پريتم پيارا، باجي نوبت پريم نڦارا،
 لئون لئون لڳ رهيا رڙڪارا، سڄ سڄ ڏن مهين چڪ رهيان
 مين اياڻي نينهين ڪيا ڄاڻان، نماڻي تي آپ پڇاڻان
 جنهن دا پيٽا، تنهن دا تاڻان، آبي وڙدا مٿن ٿڪ رهيان
 اڪيا چند چت چلي نه پورا، ”روجل“ روح مل پهيا چڪورا
 لاڳا عشق چلي نهين زورا، محڪم پيچ ڪنڊين وچ پٿيان

کافي

(۳)

(روپ پهاڙي)

ٿله: لڳڙا پاڻ ماهي دا من وچ،
هو حيرانگي ڪڙيان.....
خوني دو چشمان يار ميڏي ديان،
زور دوناليان لڙيان....
درد مندان دي مارڻ ڪيئي،
فوجان حسن ديان چڙهيان....
"مين" دا ڪوٽ ڪڍي تي اٿڪن،
پنهن جگر وچ وڙيان....
"روحل" روپ رانجهن ديان رمزان،
پا ڪر پيچ اٿائين اڙيان....

کافي ✓

(۲)

ٿله: نينهين لڳا من پياري دا،
پياري دا، ڪلنگي واري دا،
پنهان لوڪان نون موت مڙيندا،
عاشق قتل نظاري دا....
چنڊ ڪڙيا سارا عالم ويڪي،
مين ويڪان رخ پياري دا....
هردم جهان وچ ڪل رهيا هي،
هڪوئي گل هزاري دا....
"روحل" رين هجر دي ڳيئي،
ڏوندي لڏا گهر ساري دا....

کافي

(۴)

(روپ پهاڙي)

ٿله: يار طبيبا، وي ميان، دوست طبيبا، وي ميان،
تيڙي ڳالين مان مول نه پياوين.

سول هي ميڪون يار سجن دا،
نبضان نون هٿ نا لاوين، يار طبيبا....
اڳن عجيبان دي ويندي،
هيٺا حال سڻاوين، يار طبيبا....
پڪيان ڦڪيان ٻي ڪون ڏيون،
مين ڪون محب ملاوين، يار طبيبا....
ڦڪيان تيڙيان فرق نا ڪرديان،
ناحق هرج نه لاوين، يار طبيبا....
اڪي "روحل"، رب! حسنينان دي،
درسن پاڪ وڪاوين، يار طبيبا....

کافي

(۵)

(روپ مالڪوس)

آملين ول ڏولڻ سائين، جند وڃوڙا سهدي ناهين،
اڪين سڪن منهن ويڪڻ ڪون، ڳل لڳڻ ڪون پڙڪن باهين.

تو بن دل هي درماني،
سيج سٽي نيٺان ننڊ نه آندي،
واٽين تي ڪڙ پڇان پاندي،
بوهي ٻولي ڪانگ اڏائين،
ڪنهن سپاڳي سڏ سڻا،
جان جاڳان تان جاني آيا،
اڪين ريك ماهي ڳل لايو،
شادي دي ڪي هڻ ڏول وڃائين،
عشق سوداگر اه ڪم ڪيٽا،
سر دي سودي رانجهو جيتا،
"روحل" آءُ مليا من مڃيٽا،
ڏي ڳل پانهن سدا سڪ پائين.

کافي

(۶)

تلہ: سہیلڙي عاشق ٿيوان، ميڙي دانا وي،
عشق الله دا مشڪل پوندا.
عشق الله دا اوڪا آٿانگنا،
نهيئن رکدا سر دا سانگا،
خون جگر دا پيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.
جوڳ جڳت وچ آهن جاڳتا،
سُرت دي سئي، ڏيان دا ڏاڳا،
ڳان دي گودڙي سيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.
”روحـل“ آڪي مسـت موالـي،
درد وندڻ دي هي، ايها چالي
جيئندي مـر ڪر جيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.

کافي

(۷)

(روپ جوڳ)

تلہ: سہيوڙي مين ايھو نہ ڄاتا ڄاڻ
مين ٻاھر ڏونديندي، شھ رانجهو دي ڪاڻ
لوڻ لوڻ دي وچ جهوڪ جنهندي
او ميڙا مين ٿي تنهندي
عشق لڳايا پاڻ
پانچ سڪي مل منگل ڳايا
”روحـل“ رات ڳئي دن پايا
چوڙيا ممتا دا ماڻ

ڪافي

(۸)

(روپ پرياتي)

اڪيان پريم پيالا پيتا
ڪا جا سڪيان چالي.

جن ويڪان تن شهرين مورت،

ماهي ميڙي والي....

لون لون وچ هي جهوڪ جنهندي،

جاء نهين ڪا خالي....

جنهن دل اندر ديدار نه ڪيتا،

کاڌا نانگن ڪالي....

"روحل" رنگ ريناني رتڙا،

درجا پايا عالي....

ڪافي

(۹)

تلهه: لوڪ اڪي هي "روحل" ٻوليندا،

ڪوئي اڪي هي ذات زنگيجا:

نهين "روحل"، نهين ذات زنگيجا،

اي ڪو سر الاهي هي.

ڪفر اسلام ڏوهان توڻ نيارا،

جيوسن جل دي اندر ڏيڪن تارا،

دل درينا وچ ڪيڏ اسادا،

جيوسن پاڻي وچ ماهي هي.

ڪيئي ڪوڙا ڪيئي سچا سڏيندي،

رمز رندي دي نهين سمجهيندي،

او ڪيا چاڻن جالل اسادا،

جنهن دل داغ سياهي هي.

ڪامل مرشد راهه بتايا،

"روحل" وچون روح الله پايا،

آخر ذات ملي وچ ذاتين،

ڏيندا عشق اوگاهي هي.

کافي

(۱۵)

ماهي وسدا دل دي نيـڙي،
گهول گهٽان لک تنهن تون کيڙي.

ساڏي پيـت سـهاون جـائين،
جـٿـان وسـدا رانجـهن نيـڙي،
نـيـت ويـکان وچ سـنجهـ صـباحـين،
طـعـنيـ ڏيـنـدي ڏکـني پيـڙي،
سـپ گهـٽ دي وچ تيـڏيان جهوڪـان،
ڏـردـي اک نـد سـنگـهان لوڪـان،
عـشق تيـڏي ديـان لڳـريان نوڪـان،
تـجهـ بن مـنول نـد پـاندي ويـڙهي،
سـيـج اٿـي چڙهـ نوشـه آيا،
سـهـج کـنـون چـا انـگ لڳـايا،
جـنـهن دي آهي سـوشـه پـايا،
لڳـڙي مـحبـت کـنـون نيـڙي،
دلبـر دل دي کڙڪـي کولـي،
لک چوراسـي سـمـجـهي بولـي،
”روحـل“ چنـد پيا وچ جهولـي،
تـڏي سـيالـيان دي جوئـسي جهيـڙي.

کافي

(۱۱)

(روپ جوڳ)

تـلـهـ: سـهيون ڙي مـنـون ايـوين پـاوي،
اـرس پـرس مـل دـرس ٻـي دـرسـن دڪاوي،
تـن مـن دا مـين کـران وچـاڻان،
سـيـج پيا چڙهـ آوي....
پـانـچ سـکي مـل مـنگـل ڳاوي،
هـير مـاهي در پـاوي....
”روحـل“ روح رلمـليـا مـاهي،
کيـڙان دي کـوڙي دـعا وي....

سي حوقاي

الف: الف الله ڪر ياد سدا، نت وحدت وچ گذارين
جيون دي دهم چار ڏهاڙي، خام خيال نه ڌارين
روحل راه فقيري دي وچ، غفلت منهنون وسارين
اي دنيا ڏوتي سڀ جڳ موهيا، چيت چلين مت هارين
ب: بي بديون ٿون رڪين سائين، فرصت ڪرين نه ڪائي
مئن وچ لڙ نه لڪڻ ڪوئي، نه ڪا ڪرين ڪمائي
تيري راج ڦران البيلي، وتان پانهن لڏائي
روحل راز خسر دا جنهن تي، جڳ سهاڳڻ سائي
ت: تي تر گهول گهتي دلبر تون، سينان مول نه تنگي
جام شراب رندان دي هٿون، پريم پيالا منگي
چئي چند جواب سوالون، ٿن جهيڙي جنگي
روحل راه رباني دي وچ ديديان سر نه سنگي
ث: ٿي ثبوت ڪر انتر جامي، جي تون عاشق ٿيوين
شوق شراب رندان دي مجلس پل پل پيوين
لهي مول حساب حشر دا، ڦر موا ول جيوين
روحل رات پرم دي پيچين، نيهي نام سڏيوين
ج: جهر جهان دنيا دا طالب، چوڙ تنهندي ياري
حرص هوا تڪبر ڪون، تڪ مارين ڪيبر ڪاري
جهان عشق الهه دا ڏايا، تنهان ٿيڙي تاري
روحل ٿي قربان تنهان تون، جهان ممتا ماري

ح: حي حضور هر دم هميشه، بهلي پري ڏونديندي
ڪامل مرشد باجهون انڌي، اونچي سر ڪريندي
وچ انڌاري بن رشنائي، ناحق هٿ هليندي
روحل خسر جهان دي جهولي، سڳي سيني جليندي
خ: خي خالق دا خيال جهان ڪون، مٺي لڳي نه مايا
سي عاشق وحدت وچ ورودي، وسري سندر ڪايا
جي وت نينهن نمائي ڪيتي، رات گئي دن پايا
روحل رتن امولڪ مليا، پاڳ پراپت پايا
د: دال دمساما دل دي اندر نرنپيو چوڻ چلائين
پنج مواسي ڪايا دي وچ، محڪم مار هٿائين
هوڪا ڦير حقاني والا، نگري سڳ وسائين
پيچي روحل در دوستان دي، درسن بڪيا پائين
ذ: ذال ذرا ڪچ تو بن ناهين، جهر جهنگ ٿيڙيان جهوڪان
هڪنان دي گهر ساوي سبزي، هڪنان دي گهر سوڪان
سڀ گهٽ دي وچ توهمي وسدا، ايها خبر نه لوڪان
روحل ڪون تون آپ پلائين، پريم پيالا موڪان
ر: ري رانجهن دي سڳ جهان ڪون، هر دم رهي هميشان
سو هي سيج نه پاوي تنهان، ڪيتي پريم پریشان
سي عاشق صادق نريم نيهي، هٽڪي رهن نه خويشان
روحل در دلبر دي، بڪيا پايا خير درويشان
ز: زي زاري وچ رهين هميشان، توڙي ملي دلاسا
ايهم جڳ بازيگر دي بازي، رڪين نا پرواسا
ڏاڍي نال شراڪت ڪيهي، ڪن تولا، ڪن ماسا
روحل ٿي رضا تي راضي، تو پنائي سڳ نواسا
س: سين سجن دا صحيح سچائي، ڪييري وچ پيرا
لونءِ لونءِ دي وچ جهوڪ جهانندي، دل دي اندر ڏيرا

سر سرواهه ڪرين ڇا صدقي، ڪيا لاڳي هن تيرا
 روحل رات پيرم دي پاڇي، مٽي سڀ انڌيرا
 ش: شين شتاب وهائي عمر، پيڇي ڪيا ڪريسين
 جوين دي وچ ڪنت نه پايا، بهيلي هت مليسين
 نال سهيليان آڻڻ دي وچ، ڪيا منهن گهن ويسين
 روحل خسر جنهان دي جهولي، سڳي ساڻي جليسين
 ص: صواد صبوري ڪر دل ڪيجون، جت سجن دا واسا
 دهم سر وار ورهه دا چاهئي، مول نه موڙي پاسا
 چندن پرڪ ڪليا وچ ويڙهي، ڪت ڪون ڦرين اداسا
 روحل رتن امولڪ مليا، پايا نينهن نواسا
 ض: ضواد ضرورت مليا لوڙين، ڪوڙي جاڻ نه جهلين
 ڪايا ڪوئي ڪلف ڪفر دا، عشق ڪنجي ڪر ڪولين
 لون لون دي وچ جهوڪ جنهان دي، دي ٽڪي گهر ڪولين
 روحل روح رتن هي ٿيڏا، ڪيان ڪندي گهت ٽولين
 ط: طوئي طالب مطلوب ملڻ دا، ڪر گهن ساجهر سايا
 دل ٿيڏي وچ دلبر وسدا، مرشد راهه بتايا
 جنهن دي درد ديواني ڪيتي، سو شوم الله ملايا
 روحل روز اول دي لڪيا، چندر جهولي وچ پايا
 ظ: ظوئي ظاهر باطن سڀ ساڻين، بيشڪ شرڪ نه آئين
 رک يقين ارادا سڃا، جي جائين سڱ مائين
 ڪوڙي هرگز جاء نه لهسن، سچيان صاحب ساڻين
 روحل راهه الڪ دا اوڪا، ڪيان انڪ گهت جائين
 ع: عين عنايت ڪيتي ساقي، ڏس پير پيالا
 پيون نال شراب طهورا، اندر ٿيا اجوالا
 لون لون دي وچ ٿئي خوشحالي، مٽيادڪ ڪشالا
 روحل رنگ رباني رتا، سدا مگن مٽوالا

غ: غين ڪدين ڇا غير وچون، تان اوهي عين سڏيون
 ڪايا نقطا سڀ جڳ موهيا، ديك مطيع نه ٿيون
 امر پيالا مرشد والا، سر ڳهڻي رک پيون
 روحل وچ رندان دي مجلس، عاشق نان سڏيون
 ف: في فڪر سڀ چوڙيا جنهان، سڀئي فقير سڏيون
 هر دم رنگ رباني رتي، روڪي مول نه ٿيون
 نيم نيهي ميخاني دي وچ، امر پيالا پيون
 روحل رنگ تنهان دا گوڙها، جي "موتوا" ٿي ڦرجيون
 ق: قاف قيوما ڪرم ڪندا، اسان ٿيڏي تاري
 عقل فڪر دي چوڙ رچيا، تو پاسا جڳ ساري
 حڪم رضائن ٿيڏيان چلن، رعيت ڪون وچاري
 روحل بازي تنهان جيتي جاڻ، سمجهه جنهان هاري
 گ: گاف گيان جنهان دي اندر، ايريا سورج سارا
 پني رات پيرم دي، تنهان مٽيا سڀ انڌڪارا
 چوڏهن طبقن ٿي اي روشنائِي، ڪلياگل هزارا
 روحل تي رب راضي ٿيا، پايا نينهن نظارا
 ل: لام لنگن دل اندر لاڳي، ڏني صورت ساري
 امر پيالا مرشد ڏتا، چڙهي عشق خماري
 جهين دي سڱ سوئي شهر پايا، من دي ممتا ماري
 مليا دوست مٽي دلگيري، روحل ملڪ تمهاري
 م: مير مهاديو پيدا ڪيتي، ڪارڻ روپ ظهورا
 ذاتي روح تمهين وچ گهٽيو، واڻي انحد ٿورا
 گگن منڊل وچ بٽي چوئي، چوڪي شراب طهورا
 روحل پر ڪر پي پيالا، مرشد مليا پورا
 ن: ٽون نيا هو رنگ تنهان، عشق الله دي رتي
 ڪنون شوق شراب حقيقي، پي پيالي منڌ مٽي

مليا دوست مٽي دلگيري، گهول انڌاري گهٽي
 روحل جنهن تي نوشهه راضي، سا ڪيون چرخا ڪتي
 و، واڙ وصال وڇوڙي دا، هن ڏوڪا مول نه آئين
 چوڏهين طبقي هڪ ئي سورج، سڀ گهٽ جوت سمائي
 جيون جل ۾ ڦري ايلي، جت ويڪي، تت پائي
 روحل رمز رندان دي مشڪل، ڪنهن هڪ ورلي ڄاڻي
 ه، هي همراڙ هميشه دلبر، پريم لڏا ونج پيرا
 عشق چراغ ڪيٽي روشنائي، مٽيا سڀ انڌيرا
 لئون لئون دي وچ ٿئي خوشحالي، مليا محرم ميرا
 روحل ريجهم رهيا رنگ تيري، ڪري عبادت گهيرا
 لا، لام لقاء ويڪڻ دي طالب، هر دم رهن حضوري
 هڪ پل پاسي مول نه ٿيون، پريت جنهان دي پوري
 مٽيو درد لٽي دلگيري، پائي سانت صبوري
 روحل ٿي، قربان تنهن تون، جي نور مليو نوري
 «الف اول آخري اوهي، ذاتي ڏڪر فقيران
 در دلبر دي آپون ڪهاون، هن ڪاتي تڪبيران
 سر دي سودي عشق ڳڏوني، ايهو پرچار پيران
 روحل روحان تنهان ديان نريان، تن طاقت من ڌيران
 ي، يي ياري ڪر عشق ڏٺوئي، ڪيٽئي عين ڪرامت
 ڏيڪون شاهه ڦرون مٽوالي، لٽي من سلامت
 انڌي ڪون ول ڊهيان اڪيان، ٿيا ايمان سلامت
 روحل ڪون هن منالگا، تيرا نان، نيامت (نعمت)

سي حرفي

- الف - الله دي نالي پاڄهون ڪوڙي اور ڪمائي
 دنيا ڌوتي سڀ جڳ موهيا، تيڪون سمجهه نه آئي
 نال رذالي لائڻ ياري، ڌاريءَ ڄاڻ نه ڪڍي
 جنهن ائين رن ڪنون منهن موڙيا، "روحل" راه حقيقي پائي
- بي - بازي واه بڻائي صاحب، طالب طلسم والي
 ڪوئي سمجهي پُرش حقيقت، ساري الٽي چالي
 حال حقيقت حاصل ڪر گهن، جهولي قيل مقالي
 سر دي سودي پاڄهون "روحل"، لڳدي مشڪل لالي
- تي - تات طلب رک هر دم دل ۾، طالب دلبر والي
 باطن هريا برحال جنهنندا، ڄاڻي نه اٽڪل ظاهر والي
 هن رنگ دي وچ ويڪي ظاهر قدرت قادر والي
 راز حقيقي ويڪين "روحل"، ڪولين ڪڙڪي اندر والي
- ٿي - ثابت ٻولي دلبر والي، باقي ڪوڙ ڪهاڻي
 هر جا وسدا حسن حقيقي، ڄاڻ اهوئي ڄاڻي
 رمز حقيقت والي ظاهر، هڪو ٿوڻا پائي
 حال اهو جي پاوين "روحل"، منزل اعليٰ مائي
- جير - جڏهاڻڪر سرتي چاير، بار محبت والا
 حال عجائب سرتي آيا، هر دم حيرت والا
 هر جا راڳ ربوبي ڳاوي، مطرب وحدت والا
 سڀ دي همت ناهين "روحل"، ڄاڻي همت والا
- حي - حقيقت حق دي هر جا، ڪڏان جلال تي ڪڏان جمال هويا
 هر رنگ دي وچ وسدا او هي، گرج بيچون بيمثال هويا
 اهندا درجا آڪان ڪهڙا، جو حال حقيقت نال هويا
 محنت واليان نون آسان، "روحل"، جنهن ڪيتا او نهال هويا
- خي - خُمر حقيقت پي ڪي طالب، خيال خودي دا ڪاوڻ
 بار برهم دا سرتي چاوڻ، غير نه اندر لاوڻ
 "الانسان سري وانا سره"، گيت محبت ڳاوڻ
 سر دا سودا ڪر ڪي "روحل"، وچ ميدان معرفت جاوڻ

دال - دمامي دردان والي، سر عشاقان وچندي،
 سبولي اتي مشڪن چڙهندي، ساجن ڏيک نه رچندي،
 وير ورو نه چاڻن هرگز، صاحب صولت سچندي،
 "روحل" ڏيک بديان تون ظاهر، قرب والي اوکچندي،
 ذال - ذکر فڪر دي نال رهين، ايهه دنيا ڌوتي چاڻن،
 جڳ نون جوئي رول گهٽيندي، وحدت وسهه آڻين،
 هر گهٽ جلوا دلبر والا، جي تون جوت پڇاڻين،
 "روحل" راهه حقيقت پاڪي، رتبہ اعليٰ ماڻين،
 ري - رمز زبوي چاڻن والي، ذکر ڪماون ذاتي،
 دم دم ويڪن دلبر سڀي، پاڪي اندر جهاتي،
 چٽ ڳڻي مار مجازي ساري، رهي نا صفت صفاتي،
 "روحل" ڏونهين رتي آهندي، چا نفسي چا اثباتي،
 زي - زباني ڪلما پڙهندي، مول نه معنيٰ چاڻن،
 جنهان ڪلمان دل دا پڙهيا، سچ سڪان دي ماڻن،
 "لا يحتاج" گذارن هر دم، وائي اور نه واڻن،
 وحدت دي وڻجاري بڻڪي، "روحل" سر سچاڻن،
 سين - سچاڻن سر سچڻ دا، اوکا بار اناون،
 وحدت والي وادي اندر، مشڪل پيرا پاون،
 سر دا سودا ڪر گهن اول، پيچي راهه پچاون،
 "روحل" سڀ دي حاجت ناهين، ڪيميا قلب ڪماون،
 ش - شه رڳ ڪنون پي ڪولون وسندا، دوئي گهٽيندي دوري،
 سيس نوا ڪي اندر ويڪين، ظاهر پريمي پوري،
 هر گهٽ دي وچ رنگ انهنندا، ناري هي يا نوري،
 "روحل" جيون ساڪي پاڇهون، حق دي ڳال اڌوري،
 ص - صاحب دي ياد ڪرين، ايهه ساهه اتي وساهه نهين،
 محبت والي راهه ڪنون پي روشن ڪوئي راهه نهني،
 بار ملامت سر تي چاوين، لوڪ رسي پرواهه نهين،
 "روحل" دامن عشق دا پڪڙين، اس جيها شهنشاهه نهين،
 ض - ضرورت تيڪون ڪهڙي، ٻڻا ڪوڙ ڪماوين،
 نال بران دي صحبت ٿيڙي، انگ پپوت لڳاوين،

امل حياتي قدر نه چاڻين، ناحق ويل وچاوين،
 "روحل" نانءُ الله دي پاڇهون، ڪوئي خير نه پاوين،
 ط - طالب ترڪ ڪرين جي، طمعي تال تمامي،
 هفت ولايت ٿيڙي خادرم، بڻجتن صاف سلامي،
 تون صاحب دا، صاحب ٿيڙا، رمز نه چاڻي عامي،
 "روحل" موت نه ماري تيڪون جي هوئين عرش مقامي،
 ظ - ظهورا هرچا، قدسي ذات داسارا،
 موجان موج تلاطم اندر، پريسر گنگادي ڌارا،
 ڪر گهن حاصل حال حقيقت ول عمر نه آسي يارا،
 "روحل" اڪيان ڪول تي ويڪين، ڪڻي سڪندر، دارا،
 ع - عجائب رمز رباني، حال حقيقت والا،
 جنهن چاتا چاڻ محبت دا، مگن ڦرن متوالا،
 عشق خمار دي وچ گهاري، ڪيا گرمي تي ڪيا پالا،
 "روحل" گر اگر مين هريا، وسر ڳڻي ڪشت ڪشالا،
 غ - غنا دي صاحب صوفي، نظر تنهان دي عين عنايت،
 ڪيفي ڪيميا قلب ڪماون، هر دم چاهن عشق سلامت،
 پي ظهورا آب حياتي، ماڻن نيهي نينهن نهايت،
 هر حالت دي وچ رهندي راضي، شامت اي يا راحت،
 ف - فقر ڪنون سڀ حاصل هوي، بي معنيٰ ايهه دلگيري،
 دنيا اتي دين گنوائين، ڪوڙي شيخي پيري،
 ساءِ سڌاڪي مايا ميڙين، ڪشف ڪرامت ميري،
 "روحل" راهه حقيقت هٿ ڪر، باقي چاڻ زهيري،
 كاف - ڪتابين پڙه ڪي خود ڪون، سمجهين عالم دانا،
 ڪنز قدوري ڪافيه آسان، مشڪل محبت معنيٰ،
 علم عقل ڪنون جو وڌيڪي طالب، او فرد فرید فرزانا،
 "روحل" رمز محبت والي، سچ ڪر چاڻي مفرد يگانا،
 قاف - قدر فقر دا چاڻي اوئي، جو رمز رندي دا حامل،
 موهه ڪنون جو پاسي هويا، پرس اهوئي ڪامل،
 ڪامي ڪپڙي اوديا اندر، رهندا هر دم شامل،
 "روحل" ساءِ سنگت دي پاڇهون، مڪتي من دي مشڪل

لامر - لنئون لنئون دي وچ جهوڪ جنهان دي، آون ياد سدائي،
ظاهر باطن ذڪر تنهان دا، اور نه وڻدي وائي،
"فاذ ڪروني اذ ڪرڪم" دي، مرشد بات بتائي،
"روحل" مليا ياريگانا، انگ انگ راحت پائي.

مير - موج محمدي اندرياتر، سارا سر "الاهي"
رحمت عالم برڻ ڪي آيا، ڏيندا جڳ گواهي،
عرشون منزل بالا تنهن دي، جت اور نه پهت راهي،
"روحل" اشرف عالم اندر، بيشڪ ميڏا ماهي.

نون - نويت وچدي عشقان والي، پير اتانين ڪو پاوي
بار برهه دا اوکا ڏاڍا، سر ڏي ڪي سورهيه چاوي
موه آهنڪار ڪتون ڪر پاسا، ڪام ڪروڌ ڪون ڍاوي،
"روحل" مرثا اڳي جوئي مردي، ول موت نه انهان نون آوي.

واو - ويڪين جنسار حقيقت والا، ماهي هر جا حاضر،
گگن، منڊل دي گردش اندر، نقش انهنندا ظاهر،
گل ڦل جوت جمال دي شيدا، ذڪر ذاتي وچ ڏاڪر،
"روحل" شڪ نه آئين ڪوئي، اهو اندر ٻاهر

هي - هدايت حق دي ٻاجهون، جوڙ نه ڪوئي جوڙين،
چوراسي لک پڇري دا، سنسار سارا توڙين،
نرميل نوري طوطي دا، حال حقيقت ووڙين،
"روحل" رمز رباني ٻاجهون، اور طريقا چوڙين.

لا - لنون لنئون دي وچ لات لطيفي، اور نه ڪوئي ٻولي،
پرير ساگر دي چڙهي لهدي رهندي هر دم چولي
رتن امولڪ مل ڳيا مينون، پر ڳئي خالي جهولي
"روحل" آنند هوبا حاصل، پرير دي لڳ ڳئي هولي

بي - يقين دي منزل ڄاڻين، عشق حقيقت، عشق طريقت
عشق بنا ايه عمر اجائي، عشق هي عالم، عشق هي دولت
ڄاڻا هين ڪنون منهن نا موڙين، عشق هي مذهب عشق هي ملت
"روحل" قول اهو نا فاسد، عشق عبادت، عشق هي طاعت

دوها

صفت ڪرو سبحان جي، جو آدانت مڌ هو،
سو ايڪو ايڪ اڪند هي، اور نه ڏو جا ڪو،

ايڪو هي اڪر ارت لي، نهين ڪو اڪر انيڪ
ري من پولا مت ڦرو، انت جگ هي ايڪ

سو ايڪ ايڪ سب ڪو ڪهي، جانت نهين وويڪ
سو ايڪ جوڪي جوهرِي، الت سماوي ايڪ

ايڪو ايڪ جب درسيا، مڻيو تن ڪا تاپ
روحل رتا ايڪسون، ست گر ڪي پرتاپ

ميل تيل وان ڪا نهين، نهين رنگ، نهين روپ
سگل برت ويا پڪ سدا، روپ روپ مين روپ

روپ روپ مين ديڪا، روهي روپ اروپ
ستگر وچني سمجهيا، روحل روپ انوپ

سنمڪ هوڻه درسن ڪيا، ڪيتي ديا ديال
روحل رتا رام سون، مستيا آل جنجال

هندي ڪافيون

ڪافي

(۱)

(روپ آسا)

تلھ: اپڻا روپ پڇان، سمجھ ليھ من درشن ايهي

۱. پنڊ برهمند ڪل راس تمھاري
ڪاهي ڪون ڪرت ڪمان.....

۲. جنسي شنگھ اجيا مون ڏولا
جانت هوءِ اڃان.....

۳. ڪستوري وسي مرگھ ڪي ماهين
بن ڪنڊ يونڊي سونگي جائين
هوءِ رهيا حيران.....

۴. جن تم ڪون نهڀي ڪر جاتيا
رمتا رامر سڪل گھٽ ماتيا
سيئي سادو پروان.....

۵. تين لوڪ منھ تمرا واسا
ڪاهي ڪون تم ڦرت اداسا
جان سگھين تو جان.....

۶. جب ميري پريت صاحب سون لاڳي
"روحل" رين پرم ڪي پاڳي
تنت تال غلطان.....

ڪافي

(2)

(روپ ڪاٿو)

تلھ: موھن سون پريت لڳي هني موري

۱. نا جاتان ڪيھا جيتڪ لايو
آپ ڪنھون چا آپ ملايو
پاڻي پريم ڪي ٿوري...

۲. سرت نرت ڪي ٿوتي لڳائي
بن چھيا ڪي بات بتائي
ڪس ليا دل زوري...

۳. انحر وائي اڪنڊ ڌن لاڳي
بھيا چت چيتن ڪييا پاڳي
ٿور لاڳي ٿوري...

۴. پانچ سڪي مل منگل ڪايا
"روحل" رات ڪنھي دن پايو
مليا شامر ڪشوري...

ڪافي

(۳)

(روپ سارنگ)

ٿله: بڙست پريم بادل گهن ميه
برهه ڪي بوند پڙي جن اوپر
دن دن وٽ سنيه

۱. انٺرت ڌاران رم جهلم لائي
پيوت امين رس ٿاهر پائي
ڪرم نه لاڪي ڪيه

۲. ڪاجي ڪڙن ۾ انجند گهور
ڌاڙ بولي چناتر مهور
اتر پايو پيه

۳. ڪيا گهٽا ڪر ڏهه ڏس آيا
جيوسيو ۾ البت سمايا
پول ڪي تن ديه

۴. چت جيتن ڪبتيا پاڪي
”روحيل“ روح انترتن لاڪي
چرن ڪول رس ليه

ڪافي

(۴)

(روپ ڪاڙو)

ٿله: جيتون ڙي منهنجو جي ريجھ رهيو
پي ڪي بدن پر اچانڪ درشت پري
۱. ڪنهن سين ڪهون ان سک ڪيان باتان
آسا سگل سري.....

۲. برمر اڪني ڪي جب دونهين دڪاوي
من ڪي ممتازي.....

۳. ”روحيل“ رات ڳنهي، دن پايو
لاڪي پريت ڪري.....

کافي

(۵)

(روپ بلاول)

ٿله: ميرا من موھ ليا جادوڪرني

۱. نا جائن ڪيها جيئڪ ليا
نيند پري نون آن جڳايا
نظر اسان ول ڏرندي
۲. برھ بان اندر سون چوٽي
ممتا مٽڪي سر پر ڦوٽي
ڳئي هوٽي جل پرندي
۳. گيان گلي پر درس ڏيا
پاڪي ڏوري. اپڻي ڪر ليا
چٽ لاڳا جا چرندي
۴. ڀه هي دان مانگي اي جن تيرا
”روحل“ ڪون ڪر راک جو چيرا
آپرا تييري سرندي

شبد

- ✓
- جنهان عشق دي چاشني چڪ ڏئي
پيٽي پريم پيالي، سي جاتندي ني
۱. نيهي نينهن سچڻ دي راتين ڏينهان
جنهن دي تانگھ تڻان دل تائدي ني
 ۲. جنهن دل اندر بيدار ڪيٽان
نال يار سدا سٺڪ ماڻندي ني
 ۳. روحل رنگ ڳوڙهي رڄ لعل ٿي
وچ مليئي اصل جنهن ڪاڻ دي

شبد

- ٿله: اس دار دروني دي اندر ميان
عجيب ڪيل ڏٺا يار اپڻي دا
۱. سڀ گهٽ پر گهونگهٽ ڪر چلي
خالي ٿان نهن ڪوئي ٿاڦي دا
 ۲. ڊيڪو حد بيحد ڪي آرسِي هي
بنا، حد، بي حد نه چٽي دا
 ۳. ”روحل“ رنگ لڳا ڪور گيان ديا
سوھون شبد هي راهه سڃاڻي دا

ڌمال

(روپ بسنت)

ٿله: موري هردي ٿوليو برهه ساڳ
مل شام سندنري ڪيلي ڦاڳ
۱. سڀيچ صراحي رام رس پايا
پيوت پريم سرگني ڪايا
امر پيا پيا چان،
ڪيون نه لاڳي جم ڪا بها
۲. تننت تال سنگ انحد باجا
پانچ سبڪي مل ناچن لاڳا
الت سالت جب مليا ايڪ
پول ڳيو سڀيچ پرم پيڪ
۳. چوٽي امين رس ڪي پڇڪاري
پيچ رهي پيا سنگ پياري
برست بوند عنبير گر گللال
سڀيچ ڪٽ ڏيڪيا لعلون لال
۴. پٿرا پسارا ايڪ مول
چوراسني لڪ لاڳا ڦول
من پورا ٿان ڪري ڪنڄار
۵. ڳيان ڏيپ ڪت بهيو پرڪاس
اڪيان انڌيرو سڪل ناس
جين ليپانچ تننت سنان
ڪر ڪرپا ايسو دينون سنگ
”روحل“ اه نيس راتو رنگ

ڌمال

(۲)

(روپ بسنت)

ٿله: چلو پيا ڪون ديو مبارڪ، انند ونن ڪي وڌي
اي اوسر ڦرھات نه آوي، آڄ بسنت رت آئي
۱. ڪيتا بيڪ ڳيا بن باسي، شام سندنري سنگ
ديڪت پول ڳيا سنسارا ڪو، هريجن راتا رنگ
۲. بيل چنبيل ڦلي ڦلوري پدرا ڪرت ڪنڄار
هي ڪو پريمي پريم رس رسيا چين لي تننت سار
۳. ڪس جت چندن عنبر اتم ڪا قيصر ڪرني سنگ
پر پڇڪاري پريم ڪي ماري پيچ رهيو سڀ انگ
۴. پانچ سڪي مل، منگل گاوي، اڌت عبير گللال
سرت نرت دوئي ناچن لاڳا باجي انحد تال
۵. ڳيان ڪلي ۾ اڪند ٿن لاڳي، ڪيلي شام ڪشور
”روحل“ رمل درسن ديا جيسي چند چڪور

کافي

تلھ: دل تخت هزاري دا رانجهو
ميڏي ماهي نال محبت اٽڪني هي
۱. چوڙون چوٽي ناهي، من مني لڳي
پاڪي پيچ چوڪي چٽ چٽڪي هي
۲. ڏي گل ٻانه سٺي، سڪ سيج اٽي
چاتي نال پياري لڳ لٽڪي هي
۳. "روحل" رات هجر دي هٿ ڳٽي
جاڳي جوت ڏٺي مهان گهٽ ڪي هي

کافي

(روپ جوڳ)

تلھ: چيٽڪ لاي، ڙي سهيون! سانون رانجهو ميان
۱. اندر بهان تان بهن تان آوي
باهر بهان تان برهه سٺاوي
ڪو ڪامڻ پايا
۲. مين ايائي نينهين ڪيا ڄاڻان
برهه بشيهر نانگ سمانان
ڪو جو ڏنگ چڪايا
۳. رانجهو منگ ڳٽم درگاهون
"روحل" توب ڪيڙيان دي راهون
هادي سو هوت ملایا

سڀي حرفتي

الف: الف ايڪ الڪ هي جوئي، سڀ گهٽ ڀيتر ڏيکها سوئي
 جهان ويڪان تھان نرم مل نور، سڀ نرنتر هي ڀريور
 ب: ب بادل بن ورسي ڌار، بن بجلي چمڪي انت اڀار
 ڀيوي امرت ڀريمي پورا، تھان پھنجي ڪوئي وڙلا سورا
 ت: ت تن ڪوچ چڙھيو نرواڻا، تھان نہ پھنجي جر ڪا واڻا
 امر پيالا ھردم ڀيوي، ڪال نہ ويا ٻي جگ جگ جيوي
 ث: ث ثابت ڪر انتريامي، آڌانت ڪا جھونا سامي
 انتر ڪول ملي ڪوئي پورا، نرييم ناد بجايو ٿورا
 ج: ج جگت تج جھوٽا سنگ، جھوٽي سي آلاڪي ڊنگ
 رام نام ڪي بيڙي ڌار، ڀو ساگر چڙھ اُترو پٺار
 ح: ح ھانسي مت جاني ڪوئي، تن من اڀي سورا سوئي
 پھلي مري پيچي ڦر جيوي، امر پيالا سو سنت ڀيوي
 خ: ڪھي ڪالڪ (خالق) سون جو ڪو لاڪي، جر سر ناري اھنس ڏاڪي
 سن۔ سڪر پر آسن ڪري، ھردم جيوي ٽول نہ مري
 د: دال ڏٺاري ھرڪي لاڪي، "مين" "ميرا" نندرا سون جاڪي
 آڙد شبد ڀر رھي سمائي، نھين تو جنم اڪارت جائي
 ذ: ذ ضرورت ميلي وچ ھينئين، گيت ڪٿا پر گهٽ سون لھئين
 ر: ر رڻ جھڻ لائي جھڻڪار، انتر ڏن ڪي سڻي پڪار
 منوا مست مڪن ھوئي بيٺا، آپ آپ ڀر آپڻي پيٺا
 ز: زي زورا لڪي نھين ڪوئي، ڀئي ڪرپا تب درسيا سوئي
 پاڀا سک، ڀرم سڀ پاڳا، آڻا چت، چيئن سون لاڳا
 س: سين سنٽوڪ پاڀا ڦل لاڳا، جنم مرڻ ڪا سنسا پاڳا
 مت ڪئي ممتا سھج سمايا، آپ آپ ڪا درسن پاڀا

ش: شين شراب ڀريو رس پيا، منوا مڪن ھيا، رس ڏييا
 ان من ڪي گھر صورت سمائي، گرھا ڪير تجيا سڀ پاڻي
 ص: صواد صوري سانت جب آئي، ڀولا ڀيٽڪن ٿائي پاڻي
 جاڪي سڀڌ، ڀرمنا ڀاڳي، رام نام رسنا ڏن لاڪي
 ض: ضواد، ذرا ڪڇ وان بن ناھي، تب گهٽ ڪيلي جاءِ بجائي
 انڌا لوڪ نہ ڀوجھي ڪرئي، تب جاني جب ڪرپا ھوئي
 ط: طوئي، تننت جب درسئ ناھين، مورڪ ڏونڊي سڃان جائين
 بنا وچار ڪوئي نھين پگرا، ڀئي ڪرپا تب سورج اڀريا
 ظ: ظوئي، ذات جب اڀي ڀوجھي، تين لوڪ ڪي مھما سوجھي
 جاني ذات تب ڪرپا ڪيني، ايسي ٻڌ ديا ڪر ديني
 ع: عين، عنايت ھر ڪي جائي، برسن لاڪي امرت باڻي
 ڪئي پراڻي جو بن آيا، جر سون ليڪا ترٽ چڪاڀا
 غ: غن غصا تج، نرم مل رھي، ننڊيا نيڪي سر پر سھڻي
 چاڌ سيائپ بھو چترائي، سترڪر سبد ملي رگھو رائي
 ف: ف فڪر تج جھوٽي آسا، حد گھر چوڙ، بيحد گھر واسا
 آڙد آڙد مل ممتا ماري، جيتيا چيئن منشا ماري
 ق: قاف قرار مين تب هي پاڀا، جب اتر رام ڪي سرنڀي آيا
 چاڌيا جب تب سرنڀي آيا، آپ آپ ڪا درسن پاڀا
 ڪ: ڪا ڪيان ڏيپ گهٽ جاڪيا، پيا اجوار جب پارس لاڀا
 ڪنچن ڏيھ ڀئي سڀ ڪاڀا، ايسا رتن امولڪ پاڀا
 ل: لام، لکن ھرسون، جب لاڪي، پورن۔ پڌ پاڀا من پاڪي
 پاپ پڻ ڪا بنڌن ٿا، ڀئي ڪرپا تب جر سون چڻا
 م: مير مھارس جب هي ڏيئا، جب چڪيا تب لگا مينڀا
 ڀريو پيالا ڀر ڀر پيا، سرڪي ساڻي صاحب لييا
 ن: نون نام جب ڀڄي آيا، جيو سيو مين الٽ سمايا
 ڪ: (۱) ڪ وارو شعر ڪونہ لکيل آھي.

اٺ سبد روحل صاحب کي لکنت

سبد روپ-۱

تل: هر هون صاحب بڪل ڪو پالون
 مين ابناسي اپاوڻهاري
 انترا: ڪرور پر پهلاج ڪر ڪايو
 هات دي ڪرمين آپ بچايو
 اگني مان باغ بنايو- توڙ ناخن سي هرناڪش ماريو
 هريچند نون بيراک پر دينو
 تخت چڊائڪي تياگي ڪينو
 تاراڪو پڪڙ هات پر لينو- اهڙو ساڄ اٻاريو
 ڪپورون پاندون ڪا ڪيل رچايو
 دروپدي ڪو مين چير پهنايو
 ڪر ادماد مي وچ مين لڙاتو- مها هماليه ڏشتر تاريو
 ڪل جگ پر بل ڪا ست ويا پيو
 ميري ست پر اپنا ٿن آيو
 ست ڪي ڪارڻ مين ابهه جگ ٿاپيو- ليڪي ووان او سورگ پڌاريو
 نام ديئو ڪي مين چن چڊائي
 ڪرما بائي ڪي ڪڙي مين ڪائي
 نائي هوئي مين ڪوڙ مٽائي- سين پگت ڪو مين ڪاج سنواريو
 ڏينني پگت ڪا هوا مين خالي
 باند ڪيداري مين ڪيني نالي
 پريم پيلي سون پريت مين پالي- بير ليا هات سنهس پساڙيو
 ساد ڪبير هوا مين ڪاسي
 مل پنڊ تان تون ڪيني هانسي
 اک پل پر ڪير پيا اداسي- ديبل پر بهه بار اٿاريو

چوڙيا موهم پيا متوالا، انتر ڪهر پر پيا اڃيالا
 و: واو ويڪ وچار سڀ ٿاڪي، سو "پي" پايا پياسي جانڪي
 چاند سورج دوءِ ايڪ گهر آيا، چنچل چت نهچل پد پايا
 ه: هي هاري مائي، تب جيتي، مڻسڪي امر پيالي پيتي
 دعويٰ چوڙي داو تب آيا، نر دعويٰ ٿي ترنجن پايا
 لا: لام لگي لو پورن پايا، انيڪ مورتين درشتي آيا
 ڪيا ڪهون ڪچ ڪهيا نه جائے، ان من ڪلا سهجون گهر آئے
 "الف الله گهٽ پيتر آيا، سنڌ سنڌ مل الڪ جڪايا
 من ڌن سڀيتي لاڳا لارا، درسيا پورن برهيا اپارا
 ي: يے ياري جب ڪينه ي آپ، مٽيا ديڪا تن ڪا تاپ
 چوڙيا جب تب سڙني آيا، روحل رتن امولڪ پايا

سبد روپ - ۲

ٿل: پائي ري، تجدو ڪسنگ، سانچو سنگ لي گران ڪا
 انترا: اسي جگت مين جنر لي آئيو
 ڪرڪي نواس بهت سڪ پايو
 سڪ مان ئي هي ٿر ڪلنگ لگايو اهڙي سڪ ۾ هي هاڻ
 بالائن ٿون زم زم هاريو
 پورب جنر ڪو بول وساريو
 اگلو ڪهيو تي اگ مان تي هويو- پاڇي نهين رکي پڇاڻ
 مات پتا سون تون پريت لگائي
 ڪٽنب قبيلو پاوي پائي
 سنگ نهين چالي لڙڪا لگائي- انڌا پراڻي اجاڻ
 ميري مندر محل جهروڪا
 نام بنا ڦيڪا سڀ روڪا
 ترشنا نه پاڳي ڦري او پوکا- سوئي هي سوان سماڻ
 ڪال پڪڙ جب تيرا سانس ٿاڻي
 تيلي تيل پيڙهي جيون گهاڻي
 بدرو هو سي پل ۾ پراڻي- لي پڙو پورو گر جمڻاڻ
 سڄ سڀا صاحب جي ڪا سورا
 او ٿر ڪهيو سدا سنت پورا
 آيو هي داو بنو هي ظهرو
 جاڻ سڪي ٿو جاڻ
 سڀوگ: (مقطع) سانچي گران سون ڪوئي هيت لگاوي
 آوا ڪون ۾ ڪيئون نه آوي
 ڪهت روحل او امير لوڪ جاوي
 اوهي آڪ پڙس ڪي ان

سبد روپ - ۳

ٿل: اگم پنڌ ڪي گر مهمما پاري
 ڪيئون نه اٿري پيريم خوري
 انترا: گياني نه ڌياني جوگ نه ساڌنا
 سمجھان ڪي مت جيت نه هاري
 ساڪي نه سببد، نه اوھن سوھن،
 بيد ڪٽيب سڪل سون نياري
 هندو نه ٿرڪ جوگي نه سنياسي ✓
 رھت ادول نهين پيڪ ڌاري
 آنتر جامي آنتر ڪوليا ممتا من ڪي سڄھين ماري
 ان مون پڙس مليو گھٽ مانھين
 وان ڪي پريت لڳي آت پياري
 سورا هووي سنمڪ جوجھي
 پيٽ پڙم ڪي غيھر وڌاري
 سڀوگ: نهين ڪڇو نهين مان ئي تنھن ڪڇ پايا
 سترڪ صاحب مين پلھاري

سبد روپ بلاول - ۴

ٿل: ميرا من موھ ليماھي جادو ڪرني
 انترا: ناچاڻا ڪيھا چينڪ لايا
 نيند پڙي نون آئي جگايا
 نظر اسان ول ڌرني- ميرا من....
 ورھم پاڻ آندڙ سون چڻي
 ممتا مٽڪي سر پر ڪڻي
 مين ڪڻي هوتي جل پڙني- ميرا من....
 سڀوگ: ايهي دان منگي ايهه جن تيرا
 روحل ڪو ڪر راڪو چيرا
 آڙي تيري سرنئي- ميرا من....

ڏمال روپ بست-۷

تل: ميري هري ڦليو ٻرهم باگ (باغ)
 مل شيام سندر ڪيلي ڦاگ
 انترا: سير صراحي رام رس پايا
 پيوت پيرم و سر گئي ڪايا
 امر پيالا پيا ڇاڻ
 ڪيهو نه لاگي جس ڪو پاڻ
 تننت تال ڏن انهد باجا
 پانچ سڪي مل ناچن لاگيا
 آلت ملت جب ملت ملت ايڪ
 ٻيل گيو سڀ پرم پيڪ
 ڇڪي آمي رس ڪي پچڪاري
 پيچ رهي پيا سنگ پياري
 برست بوند عنبير گلال
 اندر باهر ديهيا لال
 برڙا پمارا ايڪ مل
 چوراسي لاک لگيا قل
 من پونرا تنهن ڪرون گنجار
 چينهم ليا نچ تننت سار
 سيوگ: گيان ديب گهت پيو پرڪاس
 رين انديرو سڪل سوناس
 ڪر ڪرپا ايسا دينون سنگ
 روحل آهيس راتو رنگ

ڏمال روپ بست-۸

تل: چلي پيا ڪو ديو مبارڪ
 انهن دن ڪي وڌائي
 یم اوسر ڦرھات نم آوي
 آج بسمنت رت آئي

روپ ڪانهڙو-۸

تل: جيڏيون! منهن جو جيڙو ريجه رهيو هي
 پيا ڪي بدن پر اچانڪ ڏرشت پڙي هي
 انترا: ڪنهن سين ڪهون ان سک ڪيان باتيان
 آسا سڪل سري
 پرما اگني ڪي جب ڏونهين ڏڪائي
 من ڪي ممت چري
 سيوگ: روحل رات ڪئي دن پايا
 لاگي پريت ڪري

سبد ڪانهڙو-۷

تل: موهن سون پريت لگي هي موري
 انترا: نا ڄاڻا ڪيهي چينڪ لايا
 ✓ آپ ڪئون چا آپ ملايا
 پائي پريت ڪي دوري- موهن سون پريت لگائي هي موري
 ✓ سرت نرت ڪي ڏني لگائي
 ٻن چيپيا ڪي بات بتائي
 ڪس ليا دل زوري- موهن سون پريت لگائي هي موري
 آنهڙ وائي اڪنڊ ڏن لاگي
 پيا چت چين ڪٽيا پيا ڪي
 تروڙ لاگي توري- موهن سون پريت لگائي هي موري
 سيوگ: پانچ سڪي مل منگل ڪايا
 روحل رات ڪئي دن پايا
 مليا شيام ڪشوري- موهن سون پريت لگائي هي موري

انترا: ڪيتا بيڪ ڪيا بنواسي

شيڪام سَنَدري سنگ

ديڪت پُول ڪيا سنسارا

(ڪو) هر جن راتا رنگ

ڦل چميلي ڦلي ڦلاري اور پونرا ڪري گنجار

هي ڪو پريمي، پريم رس رسيا- چينه لهي تت سار

ڪس- ڇت چندن عطر آتر ڪا

ڪيسر ڪرني سنگ

پر پڇڪاري پريم ڪي ماري پيچ رهيا سڀ انگ

پانچ سڪي مل هوري ڪيلين

اڙت عنبر ڪلال

سرت نرت هوئي ناچن لاڳي باجي انهد نار

سڀوگ: ڪيان ڪلي اڪند ڏن لاڳي

ڪيلي شيڪام ڪيشور

روحل رل مل ڏرسن ديا- جيڪي چاند چڪور

روپ-9

ٿل: فقيران ٿون صاحب لگداهي پيرا

انترا: گهٽ ۾ هي گنگا گهٽ هي ۾ جمنا

گهٽ هي ۾ ٺاڪر دوارا

گهٽ هي ۾ برهما گهٽ هي ۾ وشنو

گهٽ هي ۾ سو ڪا پسارا

گهٽ هي ۾ چندر گهٽ هي ۾ سورج

گهٽ هي نولڪ تارا

سڀوگ: گهٽ روحل شو پئي سادو

ڏوند ليا ڪهر سارا

روپ-10

ٿل: ايسا ڪوئي هُسا ڪايا گڙم جيتي

ديس هـمـاري آوي

انترا: ڪرم جال ڪي مانهم آوڏا

ڪهم ڪر ڦند ڪتاوي

پوري گر ڪي چرن ڪمل پر

اپنا سيس نواوي

ست سبب ستنام ڪا بيڙا لي

پريم ڪي فوج چڙهاوي

سرت نرت ڪا جهنڊا روپي

ڊير (سو) اڪرم ڊوراوي

ارگهم ارگهم مانهم ڪري لڙائي- باون جوت هتاوي

پانچ پچيس ڪا ڊيرا لوتي- آڳي منزل اناوي

من ڪو مار سڀ ديڪت لويي

اٺل ڪا ڪيل سـمـاوي

ڌام اديت ڪا بند مڪانا- نرگن ڪا گن ڪاوي

حد ڪهر چوڙ بيحد ڪهر چليا

ڦـرـ پاڇا نهين آوي

چوٽي پڌ سون پرا گوچر- پورا هووي پاوي

سڀوگ: روحل نام انام انامي

نـجـ نيهم نام ڪهاوي

اچرج اڀرم ڪهيونم جاوي- گنگي گنگ سناوي

هوري روپ بسنت-11

ٿل: لال ڪلال اڏاوي- هوري ڪيلي نرنجن

هان ري سڪي ميري ڪايا ڪي مندر

آهنس منگل ڪاوي

انترا: هار سينگار ڦلون ڪا سيهر

آتر رام چڙهاوي

ڪام ڪروڙ مٽي جب ممتا
هر چرني ڇت لاري
گهيان گلال چودس برسي
برهون بادل لاري
سيوگ: انتر جامي سون ڪيلي هوري
روحل رنگ لگاوي

هوري روپ-۱۲

تل: هوري ڦاگ مين ڪيلون مين
اپني پيا سنگ پياري
آئوري سڪي آج سهج سنگاري
ايڪ ايڪ نياري نياري
انتر: عنبير گلال ڪي پوت آرت هي
پرير پري پچڪاري
جل ڪيسر ڪا ائت قوهارا
هوني رهي ڪجڪاري
انگيو پيني ميرا سالوئون پينو
نڪ بڪ رور رور ساري
چنت ڦٽاڪا باجا باجو
ايڪ ڏن لاگي پاري
امي رس مڌو پي چاڪ رهي هي
نينا چڙهي هي خماري
سيوگ: روحل سڀ گهٽ بسنت بهاريو
چو ڪوٽ چوڌاري

هوري روپ ڪلياڻ-۱۳

تل: هر سنگ ڪيلون مين هوري هوري
آج بسنت ڪي رت آئي
انتر: تيل ڦليل لگائي سڪي ري

ڦر انگلاج ڪي چوري چوري
سريڪما ڪي چوري سجائي
اگر: چندن، پرميل ڪستوري
گهس گهس پري ڪتوري ڪتوري
تلڪ مانگ سيندور چڙهائي
پياو ديا ڪا بوکن پريا
ناڪ نٽ مٿوئين چوري چوري
گيان آنجن ڪي ريڪ لگائي
پرير ڪيسر جل پير پچڪاري
ڪيلي شيام ڪشور ڪشوري
برهه گلال لگي پوت آڙائي
سيوگ: روحل رمل شيام سندري
هرڪ هوت ڪيوري ڪيوري
رسنا رتوٺت ڦاگ رچائي

سبد روپ-۱۴

تل: جاڻي نهين ڪو مرم همارا
هر مون سرب سرب ڪي مانهين
آنت سڪل سون نيهارا
انتر: آدم پي هر هون، آنت پي هر هون
سڀ ميرا و ستارا
ميرا بجري ديهه آئوي (نرتتر)
پرگت ڪيا آڪارا
آسڪ جگان هو گپتي رهيا
آپي هي آپ نيردارا
پيچي هر ست سبد ڪيا پرگت
جان سون پيا رڻڪارا
انگڙ عقل نڪ لنڪ نه نامي
چيسون ايڪ بسرچ دس ڌارا

اِس ڌار مــــــان ئسي دَس ڌارا
 جو چٽڪي جس ڪا پَسريا پَسارا
 گت ڪي ڪارڻ اوگت ڌام ٿا پيو
 اڪيــــم مَنڊل چوڀارا
 اهان اڪميرا وٽس رَهت هي
 ڪهــــيــــو آپرن آپارا
 ارنپ مانهه اڪ تيڄ آپايا
 ڪيا وانهه پون ڪا وستارا
 انڇيا مون پانچ تت ڪيا پيدا
 اَنڊا ڪــــــان آپارا
 ايڪ اَنڊا ڦٽ ڦنڊيا جل مانهي
 پيڄ هَوا سَهيــــس ڪلي پر ڪرتارا
 اس ڪي ناپ مون برهما پيدا هَوا
 برهما بيــــد (ويد) اچارا
 برهمانڊ رڄا چار جگ ٿا پيا
 پيا شو شڪتي ڪا وستارا
 اُتپت لي بارهه پنت هلايا
 يــــم ســــب اول بَنــــوارا
 سڀوڪا پڇڙيا هَنس ڪوئي مَول ڪو پهنجي
 اوهي ميرا سنت سَنچارا
 آسنڪ پون وان ڪو ديئون پَتشاهي
 ڪهــــيــــرو حل نــــردارا

روپ-18

ٿل: ڪهــــو ٿر ايســــرداس ويراگي
 لگن تمهاري ڪس پڌ لاگي
 ڪام ديك ٿر پيو هو تياگي
 بات بــــتــــادو اڪر سون آگي
 تو مــــين مانون سانچي

انتــــرا: ست صاحب ٿر ڪهــــو ڪسي ڪو
 ڪونسا صاحب تيرا
 نام اور نام جي ڪا نامين
 ڪهان اسي ڪا ڊيرا
 سون مــــهــــسون آسون نه هنتي
 روپ آروپ نــــم ڌارا
 نهچت آچت ڪون چتا نه هنتي
 سرور نا ڪو هَنــــسا
 اڪي مَنڊل ناڪو محل جهروڪا
 سڀت سيڄ وان ڪيون پَنــــسا
 تــــيــــڄ پون اڪاس نه هتي
 ڌرتي نا ڪو پائي
 پانچ تينت مَول مايا نه هتي
 رڄنــــسا ڪر رڄانــــسي
 چاند سورج ڪي اُتپت ڪيــــسي
 اور نــــو لــــڪ تــــارا
 چودهن لوڪ ايڪوسي برهمانڊ
 ڪون بــــنــــاو نهــــارا
 ڪون ديس سون اَنڊا ڦٽا (ڦوٽا)
 ويرج ڪهان لــــهــــرايا
 برهما پيڄ پيال (پاتال) سون لايا
 پيال بر ڪهان سون آيا
 ڪرپ ڪي مانهي پند رڄنا
 گهت هي بر گهات گهڙانا
 اُس گهت مانهي ڪو اوگهت آڪان
 ڪــــئــــي ڌام ڪا پُراڻا
 جل ٿل برهما وشنو نه هوتا
 نا ڪو مــــهــــيس ڪڙيــــسا
 دَس دگيال ڪرمن نه ڪا سڀ

ڪهان ڏول ڪهان سڀا
 اڪر سون آگي ڪوج بڻاوي
 تو تييرا گر سانچا
 ڪوج بڻا جو بيڪ جوئي پهرِي
 سو نٿووارا نانچا
 سڀوگ: صوفي صاف سڪل سون نيارا
 صاحب هي سرمستا
 ڪهت روحل ڪوئي سنت بيراگي
 رمت همارا رستا

رٿو-17

تل: سادو مٿيا منڊپ منڊاڻا
 جوئي اڻت بانڌ بيٺا
 سڀڪوئي ديکت مانهم ڀلاڻا
 انتراء برهما وشنو مهيش گنيسا
 منڊپ مانهم بنڌاڻا
 آپ بانڌا آب ڪر چوڻي
 ايهم تو چار جگ مانهم اڻڪاڻا
 ڪوئي ڪهي (آ) ليل پڙس هي صاحب
 جل مانهم جل ملاڻا
 پاڻي هووي صاحب تو سک ڪيون جاوي
 ڀم تو ڪوڙ ڪهاڻا
 ڪوئي ڪهي شو شڪتي هي صاحب
 جوڙي مون جرڪاڻا
 گر گر ڀوگ ايهم ڀوگي مرگئي
 پرلي مانهم سماڻا
 ڪوئي ڪهي تو سيس هي صاحب
 جس پر بار اڻاڻا
 گورم سيس گونجر پي مرگئي

ڪال ڪي ڦانس ڦرايا
 ڪوئي ڪهي تو من هي صاحب
 پون پراڻ ڪهاڻا
 تان تمان تون هي صاحب نيارا
 ايهم تو دوسر مانهم الجهاڻا
 ڪوئي ڪهي چاند سورج هي صاحب
 ارد نام الڻاڻا
 چاند سورج تارا پتنگ جوت ڪا
 اڪل ڪلا ڪلا ڪلاڻا
 آد پي نهين اڻت پي نهين
 مد نهين مور ڪاڻا
 اڪوسي برهمانڊ چڪر ڪال ڪا
 جر ڪو جر سون ڦساڻا
 آدب ڪرب سون ڪوئي ڪروڙت پرسورا
 امر لوڪ پهڻچاڻا
 اور سرب چوراسي ڪا واسي
 مٿيانا آڻا جاڻا
 سڀوگ: اونچ هو وي نيچ ڪوئي آگيا هالي
 ڪيا راجا ڪيا راڻا
 ڪهت روحل ميرا ڪها ڪوئي ماني
 تو بتاؤن اصل ڻڪاڻا

رنچتا رٿو-17

تل: لاگي لکن سڄن ڪي
 ڪس ٿون ڪهيونم جائسي
 چوڙا تو چوڻي نهين
 لون لون ڀر سمنائي سي
 انتراء: سڀڄن ٺمن ڪهت هي
 جس ڪي هئي نه پائسي

آرتي روپ-۱۹

ٿل: سَنجها آرتي گر گسي گنائو
 ۰ ديا پاو ڇت اپني لائو
 انترا: ڪميان دندوت ڪرو لڪ واري
 ايسي راڪي پريت پياري
 لکن لگاؤ توڙ نياؤ
 سيل سنتوڪ ڪميا انگ جرن
 سيس نوائي چرن پر ڌرنا
 اپني صاحب ڪا مجرا پاؤ
 پاو سڀاؤ ڪر راڪو پيلا
 سرت نرت لي ڪيڄئي ميلا
 دم دم ايسا اچرج اماؤ
 بچني ساج سدا نرواڻا
 پاؤ آد اصل نڪاڻا
 مَرَت لوڪ پر ڦر نه جاؤ
 سڀوگ: پرمانند سڱ ڪيسا ڪهڻي
 روحل رمز سمجھ ٿر رهڻي
 ست سڀدان سون نينھ لگاؤ

روپ-۲۰

ٿل: آج مسوري سنت پڌاريا
 سنت پڌاريا هرڄن پييارا
 ول ول جاؤن مين بلهارا
 انترا: آج مسوري انگن آبا
 پئي وڌائي، جو ويامي منگلا چارا
 پاو پگت ڪي مين ڪرون رسوئي
 آنند ڪرون آمارا
 سهج سڱ ڪي مين سيجا وچائي
 پاؤن مسوڪ دوارا

ديڪن پر نهين آوتا سو
 پرهم ديا تبائي
 تس ڪي پرهم پڇو ڪا جس ڪو جو ڊنگ لگا
 تجھن ڀن ڪوئي نه جاني
 اس درد ڪوئي دوا
 سڀوگ: ايهي رنچتا روحل ڪي
 ڪوئي سني دل لڪائي
 جس تن لاڪي سسو جاني
 هي عشق بڙي بسلا

آرتي روپ ڪلياڻ-۱۸

ٿل: آرتي ڪيڄئي گور داتا تيري
 مِت ڪئي ممتا ڌرمَت ميري
 انترا: پانچ پڇيسي سهجي ئي ماريا
 پو ساگر ڀر ڊبَت تاريا
 ستي هوتي اب جاڪي سويري
 ٿر ميري سگر پيران آڌاري
 سڪل ڪا صاحب پر آپڪاري
 ائيڪ سمايو تاري ڌام و ڊيري
 چرن ڪنول ڇت ميري لائيو
 پول پرم ڏک سهجي ئي پاگو
 نظر نه آوي ڪوئي بير نه تيري
 ڪيسي واکاڻ ڪران مين وڌائي
 ايڪ جيب سي ڪهي نه جائي
 آڌڪ اپمما اتر اچيري
 سڀوگ: هرک گن تيري ڪايو
 روحل راهم اکر ڪو پايو
 ليو نواس ڪئي جر ڦيري

سيوگ: گهت روحل سنت پلي پڌاريا
پايا درسن ديدارا

روپ- ۲۱

تل: چيتن راجا چڙھيا ٿيڻ اڀر
جاسون وٽڪا گڙ ليٿا مورا پائي
همت، هٿيار، سات سبد، گن گرو ڪا
جاسون ڪڍ ڪڍ ڪرت لڙائي
انترا: وره ڪي فوج چڙهي آنياري
جاسون آنحد پاڇي نڌارا
جهنڊا جهولي مهابل اکر ڪا
جاسون ڪيا ميران بر مارا
دوئي دل آن لڙا رڻ مانهي
جاسون ڪيه اڏي اسمانا
سيس پنا جڏ ڪرت هي سورا
لڳ رهيا گهمسانا
سرت ڪي سرنڱ گگن گنڙ توڙيا
جاسون منڊل پگون مانھ ڪيا
ترشنا هٿائي ممتا من ماري
جاسون پڪڙ جائِي گڙ ليا
تيڄ ڪي تيوڙ ڇٽا دم دارو
گهيان ڪا ڪولا آڙيا
موه پسرر ڪا وچلا برج پاڳا
جاسون من ڪا بل هٿايا
سيوگ: ساري جيت پيٺا سنگھاسن
آلر پيٺي تپشاهي
روحل صاحب سڪل ڪا ڪرتا
جاسون الٽي اڪل چلائي

سبد روپ- ۲۲

تل: اڏ ڪوئي هنس ديس هماري آوي
ڪري مانسرور ڊيرا
انترا: يو ساگر ڪي ڪاٺي هي رڪڙا
جا مين ليا هي بسيرا
ڊال پات ويسا پڪ مانهي
الودا پٽڪ مت ڪوئي پٽڪيرا
مَـسرت لوڪ بر مَـرمر جاسي
ڪاسي چوراسي را ڦيرا
چودھ جل تل ڪل ڪا هيرا
ديا چو ڦير ڪهيرا
آن هوتي رين پڙ ڪڙي بچ مين
جا ميٺ پرم انڌيرا
اوهي ديس هلو جهان سدائين چانڌا
آنيو گنيان اجيرا
ايه بگلان ڪا ديس هي، هنان ڪا نهين
اڙ ڪر چلڻا سويرا
پورن هنس ملي ڪوئي هنس ڪر
تولي جاوي آ پيرا
سيوگ: آگي سون آگي اب چل نڪري
پرم ڌام پڙ هيرا
گهت روحل سنو پيئي ساڌو
اهان هي آسن ميرا

روپ- ۲۳

تل: مايا ڪي ڦٽڻ بر هنس بنڌاڻا
امر لوڪ ڪر جاسي
انترا: آوگهت چوڙ ڪر ڪي گهاٽ بر آيو
بڻ نو پنٽ پچيسي

پانچ پچيس ڀريوار هي وان ڪوي
 جان مانهي من مواني
 اوهي گهر آڻيو ڀل ڪيو پراڻي
 جنهن گهر ڪو هتو وائي
 هتي تو ڀرڻند آئي بنداسي
 پڙيو ڪال ڪي ڦانسي
 مات پتا پائي ڪٽنب قبيلو
 پيو ڪل ڀريوار ڪو پياسي
 سوت پارجا سوار ڪي سنڪي
 چوڪس انت چوراسي
 لوڪ لاج ڪل مرجاد ڪوئي چوڙي
 ڀري پئي رهي نراسي
 لکن پريت ڪي گران سو لگاوي
 سو پاوي بد نواسي
 پوري گر بن پار نه پاوي
 گنگا نهاوي چامي ڪاسي
 تر سائي ڪوئي صاحب پاوي
 هانس نهين ڪوئي هانسي
 سڀوگ: لاڪي چاب جب سر ستر ڪي
 من چت پيو وساسي
 ڪهت روحل تب سهجي پاوي
 ڀريو نگر ولسي

روپ-۲۴

ٿل: سادو، ميرا انت ڪسي ني نهين پايا
 اپني اپني واري سڀ ڪوئي ڪٽ ڪئي ڪيان سوايا
 انتر لاڪو هي ايڪ سڪل سون نيوارا
 نهين ڪسي ڪا چايا
 نهين ڪوئي مات پتا هي ميرا

جوني ڪرپ نه آيا
 درشت نه آيا ڪوئي مٿت نه پڪڙي
 بجر آڻنگي ڪايا
 دور اڀر مين پتلي زمائون
 نت جيون ڪيل بنايا
 نهين ميرا ٿانو لڪاڻا ڪوئي
 نهين ڪهن سنڀر آيا
 ٿانو بانڌ سڀ پڇ پڇ مر ڪئي
 ٿانو ڪنهن ورلي وسايا
 چودهن لوڪ ڀر سڀ ڪيچ ڪرنتي
 ڪنتي الڪ نه مايا
 ديهي چئي پونجي ٿئي
 گهر ڪا مول گنوايا
 نور ٺهرائي بانڌ بيٺي ڌارا
 بندوق نشان بنايا
 بندوق نه چئي نشان نه پايا
 پيچي جنر پلايا
 تاسدي تر ڪو ڪئي ڪروڙ مرڪئي
 دو دن ڌوٽ هلايا
 ميرا چاهيان ڪوئي منجه مين سماوي
 ڪنهن اڪ سان سمجه سمايا
 سڀوگ: پترڪت هوئي اس جگ ڀر آيا
 روحل نام ڌرايا
 روپ ميرا تو سڀ ڪوئي ديڪي
 مين اپنا آروپ چپايا

ٿل، ساڌو مين آڻيو نگري وسائي
 جاتون آوي نهين ڪوئي ڄاڻي
 انتسرا، جوکي جوک جگت نهين ڌارا
 نهين ڪوئي ڀڄن ڪمائي
 ✓ گيان نه ڌيان نهين ڪوئي ڄاڻ اجاڻا
 نهين ڪوئي وست لکائي
 نهين ڪوئي سبد نهيد ڪوئي ساکي
 نهين اونھ سونھ لنو لائي (لئون لائي)
 چيو نه سڀو نهين برھما چيئن
 ڪاڇو تان مٽائي
 ڌرم آڪاس پون پاوک نهين پائي
 نهين چاند سورج بٽلائي
 ✓ رات نه ڏينھن نهين ٽو لک تارا
 نه ڪوئي ڌوپ نه ڄاڻي
 رڃ نه پيرج پانچوئي ٿت ٺاھن
 نهين ارد ان گھر رائي
 چودھ لوڪ اڪيسا ٺاھن
 ناد بوند ٿگ ڄاڻي
 ڪرتا وڻن مھيس ڪڻھيسا
 برھما رھما ول لائي
 ان پانچا ڪا ڊيرا پرينچ ماڻھي
 ڪوجت عمر گنوائي
 دس نهين سات ٿو پي نهين
 آئياسا اھان ڦٽائي
 ڪورم سيس ڪنجير پي مڙسي
 ايھ تو ڪاڃي ماڻھ ڪپ ڄاڻي
 سات سائر ٿو سو ٽڍان پي ٺاھن

نڌي اڌاري گند اڀرائي
 بجر سالر سلھان چاري پي ٺاھن
 نهين جل ڀر جوت درسائي
 ✓ نرگ سورگ بيڪنگ پي ٺاھن
 ايھم تو ڀرم ڀلائي
 تيتيس ڪروڙ ديوا سر ٺاھن
 سڀ ٿت ڪي مايا ٻڻائي
 جوت سروي پي نرنجن نرنڪار
 ايھ تو لوڪان لئي ٺهرائي
 سھس نام نهين ڪڇ ميرا
 ڌرمست نا ڌو ڌائي
 پروت مير سميرا ٺاھن
 اڪيس برھمانڊ اٿائي
 چار ڀرس چاري وير پي ٺاھن
 پونجي مون پرتائي
 نهين ڪوئي ويرات نهين مورت آمورت
 نهين تيج واء ڪھائي
 انچا سروي پي آد مايا ٺاھن
 نا اندر سرشت رچائي
 حد بي حد دونوئي ٺاھن
 ناڪو پورڪ لکائي (پرڪ)
 نهين ڪوئي اڻپت نهين ڪوئي پوڪ بڻجوڪا
 جنميا نهين مڙجائي
 آپ اڌر، ڪيا اڌر نهين پھنجي
 ايھم تو من پرچائي
 پھنجي ڪوئي گر گيان سمجھ سون
 ڀن چييا گن ڪائي
 دوئي نينان سون اونجا جو وئي

راک سرت نرت اڪنائِي
 آڌر سروي جيون جهانئي ديسئي
 او ديسٽ سڀ مٿيائي
 اڪرت سوين سڪو پت ناهين
 ناچوٽا پد الجھائي
 نهين سولھ هنس اوناسي پي ناهين
 سولھ مقام مورڪائي
 موتي مانسروور ناهين
 ناهنسا چوڻ ڪرائي
 اڪيم منڊل ناهين محل جھروڪا
 ناهين نيت ڪي سڃ بچائي
 سات سون پر سٽ سون ڪھتا
 مين تو اوھ پي گيٽ ڪڙڪائي
 اس ڪي اڪي اسنڪ سون هين
 وان پر ايڪ سون ٺھرائي
 سڀوڪ: روحل صاحب سڪل ڪو مالڪ
 ديڪٽ سيئي اڏائي
 اوچل نڪر هي ديس همارا
 ڪيا ڪھون ڪڇ ڪھيا نه جائي

روپ-۲۶

ٿل: پند برھمانڊ ڪي ڪوچ بنا پائي
 صاحب ڪي درگاه نه پاوي ڪا
 لاک سيناٿپ ڪرو چٽرائي
 هنر هزار ھلاوي ڪا
 انتڪرا: پوري گر ڪي دامن پڪڙو
 چرني سيس چڙھاوي ڪا
 مھر موج گران ڪي پاوي
 ايسي لکن لگاوي ڪا

سر سبڊ سون ڪايا پلٽي
 سھجي ڏن لگاوي ڪا
 ديسپڪ لي مندر ۾ جاوي
 تو ڪيل عجيب درساوي ڪا
 چڪر ڪوچ ڪلا ڪو سمجھي
 اپنا هنس اڏاوي ڪا
 سوڪر چوڙ اڪر گھر الٽي
 تو آمر لڪاڻا پاوي ڪا
 پڪڙ ڊوري ڪري نشانا
 سوڌي راھ ڇلاوي ڪا
 سات اڪاس ڪي پرول اگھاري
 جل جڙ ڪونٽل گھوڙ ڪڏاوي ڪا
 سڀوڪ: اوچل ڌامر اوگت سون اڪي
 اھان جاء سماوي ڪا
 روحل ڪوچ مٽي جب سارا
 پيچي آوي نهين جاوي ڪا

روپ-۲۷

ٿل: آمر پرس ڪي مارگ ھلٿا
 اڪر ڪي ديس سمماوٿا
 گگن محل ڪي مارگ چالٿا
 انتڪرا: سبڊ سروي ۾ ڪايا راڪي
 سھجي پري لگايا
 من ڪو ڦوڙ ٽيڪ مانھي ديا
 دوار بوند ھلايا
 تيڃي چوٿان جب پيو بلوٽا
 بجر پرول اگھاري
 سروي سڀج پون ڪي ڪوٺي
 پڪڙ اڪاسون اڏاري

مين پنڇي کا سڌ مانگ ليا
 ڌار سون تار ملائي
 لامبي دور جيون هاٿ سون چڻي
 گڏي گگن پراڌائي
 ڦوڙا ڪيسي برهمانڊ ڦراير جوياء
 عجب ڪوئي ديس درسائڻا
 اڻ-گهر ڏيو آهان اوناسي کا ڏيرا
 هٿسڀا کا لوڪ لڪائڻا
 اڪيم منڊل جهرا چو مک جهروڪا
 بيٺا ابناسي راجا
 اڪنڊي جوت جگهي اس آگي
 غنبي بجي بجا
 سڀوگ: سترگر صاحب ڪي پرتاب سي
 پيا امر لوڪ بر واسي
 روحل راهه اکر کا جانيئا
 نرييم نگر ولاسي

روپ-۲۸

ٿل: هر مون صاحب سرو ڪي مالڪ
 خلق خلقڻهارا
 جات آجاتون نيالا نيالا ڪيلون
 ايسا سروپ همارا
 انتراء: ميرا اوگت سون اظهار
 نهين ڪوئي روپ آڪارا
 اوهي آروپ ڪسي نهين پايا
 ڀلا ديڪ پساڙا
 چودهن لوڪ اڪيسي برهمانڊ
 ايهي تو بنيا وستارا
 گهڙيو گهاٽ ڪون ست ڪر مانا

اوگهت لاگي نيڪارا
 ميرا سوڪر اوگت نهين جاني
 ڀل گيا جگ سارا
 سارا سنسار هي ڪال کا چارا
 پڪڙ ڪرنٽ آهالا
 جسي ايهه ممارا وچن گرم لايا
 ڪر چليا ڪوچن ڪارا
 نقل ڪو چوڙ اصل گهر پاوي
 اتر جب جل پارا
 سڀوگ: يو مٺائي نر يو هوئي رهيا
 تڄ موه ڪي ڌارا
 روحل اوگت (رهنت) سڌا سک مانهي
 جو ڪوئي جاني ويچارا

روپ-۲۹

ٿل: جس ڪي گت مت نرمل هووي
 اس ڪو صاحب ڪر.... ٿو
 نرگن سرگن نهين ايڪ سريڪا
 اوهي تو پرس پڇاڻو
 انتراء: سڪل سون رنمل ڦرو جگ مانهي
 رو بڌيا من پر نه آڻو
 راکسو وچار ننتر نينارا
 مسوچ اکر ڪي ماڻو
 اور ڪو جو سڌ سروييا
 چوڙ ڪوڙ ڪريياڻو
 آڻگهر اوچل اٿل اڏول
 بانڪا نام بکاڻو
 سڀوگ: پوري گر کا پيد جو پاوي
 بانڌي پت پتياڻو

روحل وسـو گن بر جب لادي
پرچو پائي پڄاڻو

روپ - ۳۰

ٿل: اب ڪيا ڊڳون بر آڏنگ ديسر پايا
اوگهت مانهي آڪارا مٽايا
انترا: ستر صاحب مليا مانهي پورا
پرک پرواڻسي مک نور سون نورا
امرت پيالا گران پير دينا
چڙهي خمري انگ انگ پينا
گل گئي ڪري ميرا منوا پتياڻا
جان سون آيا اهان انت سماڻا
سيوگ: ايڪو هي ايڪ ڪيا هي پسارا
روحل صاحب سڪل سون نيالا

روپ - ۳۱

ٿل: ٿر گاڙن ميرا ٿر نام همارا
آپون هي آپ رهسون نردارا
انترا: توان تٽان ڪي مانهين
تاهين ميرا ڪايا
پانچ پچيس نامي ترگئي مايا
ڪلا هماري سڪل ڪي مانهي
هو گون آڌار ڪسي ڪا ناهين
سب ڪوئي ست ميرا نام اچاري
هر سناڌن ڪي، ساد هماري
منجه ڪو تو اڪو ميرا سنت جاني
اور انڌا لوڪ تهين پڄاڻي
سيوگ: سرو ڪي مانهين ڪون نيالا
ڪهت روحل او سروپ همارا

روپ - ۳۲

ٿل: ايسو اڪل ڪلا ڪا ڪيل هي
سادو، اي تو روپ آروپ ڪو ميل هي
انترا: روپ هي قوت آروپ سمونڊ هي
لهر روپ ڪي مانهي
لهر سمونڊ بر، سمونڊ لهر بر
لهر سمونڊ بن نانهي
روپ هي پتلي، آروپ سوئي نت هي
جس ڪي هات بر دور
رائي تم مانڊ هلاوي ڀلاوي
پردي پئي هي چور
جيون وڌ ڪنوار بيوهاري سا سوري
ڪاڍي گهونگهت لاري لاج
آپ چپاوي اوران ڪو ديڪي
مڪون نه آوي آواج
سيوگ: روپ بر روحل، آروپ هي قدرت
قدرت نرمل نور
گپستي نور پرگت نور
آد انت پيرپور

روپ - ۳۳

ٿل: سادو ڪوئي سمجهي راز يون جاني
ديکت سنت پٿن نه آوي
اي تو آنو پو مون ارت پچاني
انترا: جگت ترنگ سمونڊ هوئي نيالا
سمونڊ مون سرنگ اناوي
مٽگئي ترنگ سمونڊ هوئي رهيا
پيچي نير نظر نهين آوي

ٿل: سادو! سڀ من ڪا وسستارا
 من ڪي هي آتپت من هي پگائي
 من هي سڪل سون نيارا
 انترا: من هي آڪاسي من هي پاتالي
 من جوڙا نر ناري
 من هي راجا من هي پرڄا
 من هي بڙا امنڪاري
 من هي گهاتي من هي پاپي
 من بنوڙي من تاري
 من هي بگاڙي من هي سڌاري
 من سڀ ڪڇ سڻواري
 من هي ڀولا من هي سمجها
 من آگيا ني من سياڻا
 من هي گرو جي من هي چيلا
 من سون مننن الجهاڻا
 من هي چيئن من هي ساڪي
 من آتم برهما اوناڻي
 من ڪا ميلا من ڪا ڪيلا
 من امر لوڪ ڪا باسي
 سڀوگ: من موجي الت گهر آيا
 آپ مين آپ سممايا
 روحل روپ اروپ سون نيارا
 نه نامي نام ڪهايا

جيون پيچ ڪا چاند سلت سگر مين
 آپ ڪو ڪلا پر آوي
 دن دن وقت هوت سسوايا
 پورنما ڪا گهر پاوي
 اڳيان گهرن ڪي اير
 نو ڪنڊ تيچ پر ڪاسا
 ڪانچ تيچ پيٽرا لي جاوي
 آپ هي آپ نراسا
 ڪنچن ايڪ انيڪ هي پوڪن
 اننت نام هي ڌرايا
 پوڪن پانچ ڪنچن ڪرليا
 اننت نام مڻايا
 تپسيا ڪر راجيسور هوئي
 تپ ڪر پيا نيارا
 ڪيني ڪمان نرقل نهين جاوي
 جس ڪو ماني جگ سارا
 سڀوگ: ساچ گهت هون ڪوئي ساچا هووي
 سني همارا هيلا
 روحل صاحب سڪل سون نيارا
 آپوئي آپ اڪيلا

تل: چيت سويو را چلڻا راه
 بيگ اٺ پراڻي مان صلاح
 انترا: آوگهت گهات سرويگر گيلا
 بن پگ پيندا چلڻا اگيلا
 ڪرت پڪارا سانپر هيل
 غافل هوني ڪيون پيو گمراه
 ٿرت چلڻ ڪي تياري ڪيجئي
 گهڙي اڪ پل دم ڍل نا ديجئي
 اپنا اگم ڪا مارگ ليڃئي
 تو ٿر بهنچو ڪهون نور ٺاه
 جاني نا دور رهن نانيڙا
 ڪٽنب قبيل ديسئي نا تيرا
 ڪوئيو پڪاري ليڪر پيرا
 يو ساگر ڪا پاري درياھ
 اب ڪا چڪا پيو پيو ڀولا
 ڪبت ڪمت سنگ ڪيون نر ڪنولا
 نام ڪون چوڙ چوراسي مون ڊولا
 هر بن ڪون تيرا همراه
 ديهه مانڪ تون اٺولڪ پائي
 پيڄن ڪئي ڪڇ هوت پلائي
 جان سڪو تو جان ميرا پائي
 وير وير مين ڪرون آگاه
 سڀوگ: سار سبب ڀرالت سمائو
 لهر بهر ڪي موج ملائو
 پوت لوڪ ڀر ڦير نا آو
 رهن روحل پيڇي پيرواه

تل: سڪل اوتار ڪو ايڪ هي مول هي
 صاحب سڪل سون نيالا
 نبينان ٿرڪ اور هندوان اوتارا
 اي تو بنيا پسارا
 انترا: سوا لاک نبي مين تر ڪان ڪي مانهي
 هندوان چويس اوتارا
 چار ڪٽي ڪٽي ڀر ٿرڪ آلودا
 چار ويد هندوان را
 مشلان ڪرت نمازان روزا
 ذڪر فڪر ويو هارا
 مڪا مدينان ڪر ڪر مرگئي
 جنم گنوايا سارا
 ڪرت گيسارس هندوان رگتا
 اڪا دسي اهارا
 آئسٽ تيرت جائي جائي پتڪيا
 جانيان نهين وچارا
 شنت ڪر ڪي ٿرڪ ڪهايا
 بات ڪرت بيڪارا
 هندوان گهات ڪندور جڻيو
 تلڪ لالت لگارا
 هندوان پوجن پٿر پياڻي
 ديو ديو دوارا
 مشلان هاڙ قبر ڪا پوجي
 ديوي درود شوڪارا
 هندوان ٿرڪ دونون گهر پولا

باند يا نهين يتيارا
 جگ چاري ئي دعوي بر كوييا ✓
 ستر ستر موني تاكارا
 سپوگ: سنت فقير هي وان سون نيوارا ✓
 كيلسي كيل كلارا
 روحل رمز مـجهـمـمـكـ پاوي ✓
 ايسا كوئي نر سچيارا

روپ-۳۷

تل: هم بازگر بازي كيلون
 كوئي ويكي تر سچيارا
 نت بازگر نام هممارا
 اذر كيل نيوارا
 انتراء ساتوين پيال نشان اپايا
 دهون دس منديا پمارا
 انحد ذول باجي نو كنڊ اير
 لاگ رهيا جهنگارا
 رچيا راج پانچ نو پـبـزـيا
 اتپت بنيا آكارا
 برهما وشنو شو پاندي رمتا
 ناچ ڪري شڪتي پيڪ نظارا
 پانچ پچيسي سب جگ موهيا
 تان لاگات تڪارا
 مورک ديکت مانهي آلودا
 وړلا جان وچارا
 جنتر منتتر وچن سڌائي

بنيا دس اوتارا
 ايسي هلائي جگت ڪو چليا
 او بهي ناهي ڪرتارا
 بارهم بهتر پنت ڪهيجئي
 ايهي اوليا وو هارا
 پکا پنڪي ڪر وائييا بانڌا
 پاييا جمر دوارا
 نرگن نام سڪل سون نيوارا
 نرپسڪ رهيا نردار
 نـر آڌار آڌار نـم راکـي
 سوئي هي سرجههارا
 سپوگ: ست ڪهون مين هيل ساچا
 سني ڪوئي ساد پڪارا
 گهت روحل ميرا ڪوج وچاري
 تو پاوي ڪيل آڌارا

روپ-۳۸

تل: ڪوئي ايسا صاحب ڪا ساد هي
 (جو) سادو ڪيلي ان مون نه سهج سماء هي
 انتراء ست سببدان ڪي دوري پڪري
 نيس دن دن ڏن ڀر لاگ
 پانچ پچيسي مبار هتائي
 آسا ترسنا تياگ
 آرڌ آرڌ ڪا ڪري نويـرا
 پورا راڪو پريان
 ڪايا ڪوج هووي جب نيوارا

تو پيڇي نرواڻ
 پنڊ برهمڻانڊ ڪا انڊا ڦوٽا
 پاوي امر لئوڪ را ڌام
 آڊگ آڇل ديس ڪهڙي جڻي
 امان هر ليوين وسرام
 آوي نه جاوي مري نه جڻمي
 آتيت پرلي نانه
 سنت صاحب ڪا ڪرت ولاسا
 انهي آستانا مانه
 سپوگ: آکا هي بدبد جيون جل ڪي مانهي
 تيون اڻ چر اڪل درياھ
 آبي هي آبي هي وئاسي
 ڪهت يون روحل شاه

روپ-۳۹

ٿل: سادو! نگر همارا نيارا
 اور لوڪ سڀ اور انهن ره ڪيا
 پرسي ڪوئي هنس پيارا
 انٿرا: آڊ پرس شو وشنو برهمڻا
 ان چارون ڪا وستارا
 چودھ لوڪ اڪوسي برهمڻانڊ
 اوهي پيڇي پيارا
 ڌرم رائي هي سڀ ڪا راجا
 ل جيو نرڪ ۾ ڌارا
 اڪي برچ سون اوتار اپنا
 بيڪٽ ۾ ڪرت گذارا

انسڇا سروي آڊ مسايا
 اوپي چلت ڪري چوڌارا
 بڙي بڙا او سور نـــــــور مون جن
 آست چل چل مـــــــارا
 تينتيس ڪروڙ ديو سورگ مين
 بيٺا نڪتر نو لڪ تارا
 ڪلنڪ لگايا لي گوتس چاند ڪون
 سور وير گرناارا
 سس اپر پانچ نام لهرائي
 تين انڊ مان دوئي پيارا
 اجر آجوني چندر ست سڪرت ڏياوي
 يون نهين اٿري پيارا
 سترهه ڪنڊ پر چار ڌام هي
 جس پر جر ڪا ڏوئارا
 ايڪ نرنجن چار شڪاري
 باجي ڪال نينارا
 اس پڊ اتيت نهين ماني پروانا
 ڪسي ڪانه چلي سارا
 رنڪار اوگت پر آئينا
 هنس ون ڪا سنگهارا
 ڪال ڏاڍي سون ڪوئي نهين چوئي
 ڪر جيون ڪا نستارا
 شاگي نام ميرالو سمرو
 اور نام ٿڪوارا
 ڪوٽ آڀائي ڪري بهون ڪيتا
 سمجھي نهين سنسارا

اي تو اندو لوڪ اڃاڻ
 پو سساگر ڪي سِير ۾
 ٻڌو (ٻڌو) جاوي سنسار
 پجن ڪيو سيئي اتريا
 گيتا لاقا گمينوار
 ري هنسا، تيري گل مون ڪوئي نهين
 اي تو جگت بڻاڻو هوئي
 مانسروور ڪي ملڪ ۾ تون
 جا راج همارو هي جوئي
 اڪيم منڊل سڻان هي
 امان هريور هنس چوڌار
 هينرا موتي لال هين جان ڪو
 چڱ چڱ ڪرنت اهار
 نر پو اڪهر گهر ڪانو هي
 امان پهنجي ڪڙي پريان
 بنگل پاچان ري گر پڙي
 ڪوئي ڪوئي هنس چڙهي نروار
 سڀوگ: امان ڪيا آوي نهين
 اڍگ اوچل ڌام
 روحل ڪو وات راج
 آڌر اڪرنج ڪام

روپ - ۴۱

تل: لاڳي پريت پيا جي سون
 اور بات سڀ پيولي
 آنتي ڪو ڪوچ ڪهيا نهين جائي
 سيج ٻني پر سولي
 انترا: دنيا همارا درد نه جانسي
 بيدردي ڪيا بوجهي ري
 لاگو ڌام جان ڪو گهت مانهي
 پيڙ اسي ڪو سوجهي ري
 ورهه ويراڱ دل پيتر جاگيو
 ايسي لکن لڪائي ري
 پل ڪيو هي تن من ميرا
 جنهن دي خبر نه پائي ري
 ڪون هلائي هر ڪو هيريو
 غيب ڪي مانهه غلطا نا
 ديڪون ديڪ ديڪن ۾ نه آئي
 هوئي رهيا حيرانا
 سڀوگ: جڳ جنجال ڪينو مٿ ميرا
 رهي نه گل ڪي آسا
 ايڪا ايڪ نام ڪي هي آسا
 روحل رهنٽ بياسا

روپ-۴۲

ٿل: سڀاڻي! چيئن راجا راج ڪماوي
 جان ڪي پرڄا بهت سڪ پاوي
 انترا: محل چوبارا عجب جهروڪا
 چيئن تخت ورا جي
 رام نام ڪا نشان اڀايا
 غيبي باجا باجي
 ديا ڌرم دوئي پرول بيٺا
 جپ تپ فراش دوئي
 آو داو دوئي خاص حضوري
 سرت نرت پاس هوئي
 سيل سنتوڪ پرير وويڪا
 پانچوان همراه وچارا
 گيان ڌيان دوئي مانهي حاضري
 آت پهر اک سارا
 جت ست دوئي ديس ديوان
 پوري عدل هلاوي
 درڙ سنگاسن چتر جهڻاڪا
 ڪميا چمر ڏلاوي
 سڀوگ: چڪوي راج پيا هي تر پيم
 دھون دس ڦر ڪڻي دهائي
 روحـل راڻ رک سڪسي پرڄا
 جب لاڳي چاپ سوائي

روپ-۴۳

اکل ڪلا مانهه ئي هرجن ڪيلي
 رهي نراسي، آس نهين راڪهي
 ڌرن اوڀر پگ ميلي
 انترا: پئون پگ پيڏي سهجي چالي
 گون ڪرت هي اٿي ڪيلي
 جاگرت سو وٽ سڀن سڪوٽ
 ايڪ ڏن لاڳي سانجهه سولي
 بنا ڪنئي جيپا وچن اڇاري
 اکر ڪي بات ڪهي بن هيلي
 اڪيان بنا آڻ ڀوم بتاوي
 سورما وهي وان پنت سهيلي
 بن مک امرت پوجن ڪاوي
 منڇا ڏاپائي دال در ليلي
 آنا سورت سون اپيا پيووي
 آمير رس پيالا اڌر جهيلي
 سڀوگ: سڪرت قل قليو گهٽ پيتر
 روم روم جا ڪي واسناميلي
 الڪ بات لڪي گر ڪر سون
 روحل سور ڪهي نج چيلي

روپ-۴۴

ٿل: سنت جن پاس رهي نام ڪا بيٺا
 سني ڪوئي هिला چڙهه آوي سورا
 اکر لوڪ سون آيا نيٺا
 انترا: سنت ڪا بيٺا لي سڀ ڪو بلاوي

سر سانتي لي جاوي پيرا
 چوڙو، سنسار هي جوڻ پسارا
 ڪال ڪروڙ ڪٻوڙ ڪا گهيرا
 وٺن مان چليا ڪوئي ڦورا
 جر ڪا مٽاوي جگهڙا جهيڙا
 سب مڙجات لوڪ لاج ڪوئي
 هوئي نروان نه راڪيا چيرا
 سوين ٺڪتر مانھ صورت (سرت) لگائي
 يوجل آڀاڻ اٿاھ هي پيڙا
 ڏوت ڀوت مڇ ڀو ساگر ڪا
 ستر ٺيل ڪرايا سيرا
 سپوڳ، پينڊي پياڻا ڪرت رين دن
 جلد جهاج ڪيا لي نيرا
 پور سلامت پار اٿاريا
 روجل امر گهاٽ ڪم گيرا

روپ-۴۸

ٿل، جس گهر سون ٿر آيو
 اس گهر هنس جائي
 سَنگ گران ڪو ڪر چلو
 پل ۾ ديوي پڄائي
 نريتم نگر مانھي ٿر رهو
 انتراء اوران تو گهر اونڌا منڊيا
 تين لوڪ ڪي مانھي
 برهما، وشنو، شو پهنجي ناهين
 چار وير ڪون ڪم ناهين

چودھن لوڪ ۾ لوڪ ايڪ ھئي
 نو ڪنڊ جگت ويو ھار
 سات ديپ برھممانڊ نہين
 گھاٽ منگل ناهين آڪار
 سر اوسسر دائو ديوتا
 اور سرب اوتسار
 اھان تو ڪوئي پگا نہين
 ديھ گھر مٿا ڪيئي بار
 چاند سورج اھان نہين
 ٺڪتر تارا نولاڪ
 ڌرو منڊل مانھي الجھايا
 مر مٽ ڪيا هوئي راڪ
 ڌرم رائی ڪسو سڀ ڌنڌ پيري
 پڪڙ ڏوت لي جائي
 چودھن لوڪ ۾ جو بھسي
 انت چوراسي پائي
 اھان رزنڪار اوگت ناهين
 محل نہين آتل ڪوٽ
 ڪوئي او ناسي سرور ناهين
 سڀ ۾ جس ڪي چوت
 سار سيدنج نام ھي
 جس ڪو ليوا اڌار
 اسنڪ اپر ڌام ھي
 جھان رو پجن ڪرو اڪسار
 اھان سرت نرت پھنجي نہين
 آنا سورت ڪو ڪيل

امر لوڪ سڻاوتو جهري
 ڪم ڪر ليڃئي گيل
 آهان سنگهاسن (تخت) دربار هي
 چمر ڏکي چوڌار
 هنس ڪهڙي سن ڪر رهيا
 موڪ هي سنسار
 سڀوگ: اوهي تڻو همنارا ڌام هي
 آسنگ جڳان تون اڳياد
 روحل دوئي هي مر آويو
 انت اڌا هرڻ سادا

روپ-۴۶

ٿل: هر، پسنڪتن، هر نام اڇاريو
 نس دن گهر گهڙي اک پل دم
 انت بيت ڪد نه وساريو
 انتسرا: ڦرت اداس جگت سون نيارا
 من ممتا ڪي موم نواريو
 ڪام ڪروڌ پانچ پڇيس لي
 سڀ ورهه اگني ٻاريو
 ڪميان مهران بل گيان ڪا باڻ
 ست نام گڻ لي هات ٻر ڌاريو
 ڪلچ ڪرم دڳ ڀرم وڪارا
 سڀ دل پڪڙ ڪات سنگهاريو
 گهات متائي اوگهت گهات راڪيو
 نه ڪلنڪ موئي سڀ ڪلنڪ اتاريو
 مورت لوڪ ڪي آسا چوڙي

اصل ٿڪائي آڏو چٽاريو
 ڪسنگ تجيو ست سنگ ٻر راضي
 نام ڪي تار سون سدا خماريو
 رهين غلطان انتسرت ڏن لاگي
 انت انت انتو اڇاريو
 سڀوگ: جنهن جائيو صاحب پڇائيو
 ڌر ڌيان وريڪ سڌ گيان وڇاريو
 روحل راهم سڀيڏي چالو
 ان سنت هنس اپنو اڇاريو

روپ سارنگ-۴۷

ٿل: برست ڀرير بادل گهن ميه
 ٻرهم ڪي بوند پڙي جن اڀر
 دن دن وقت سنيهم
 انتسرا: امسرت ڌارا ڀر جهر آئي
 پيوت امي رس ناهر پائي
 گرم نه لاگي ڪيهه
 گجي گگن ڀر آنحد گهنور
 ڌاڏر بولي چا ترڪ مهور
 آتم پايا پيهه
 گيان گهٽا ڪر ڏهه دس آيا
 جيئو سيو ٻر آلت سڀاايا
 ڀل ڪئي تن ديهه
 سڀوگ: پيا چت چينن ڪٽيا پاگي
 روحل روح انتسرت ڏن لاگي
 چرن ڪمل ڀر ليهه

منگل - ۴۸

تل: پياري دڳ دڳ دور وڊار جگت ڪو
 سنگ تجو ڏٻڏا ڪوئي
 سَمَت ڪارج سمجهو
 پياري سَـتـگر سون سڀ هوئي
 پر مارت جيو ڪا
 ديوي ثرت بتائي مارگ پيو ڪا
 پياري راک وچن ۾ ڏيان
 سوني نج کان سون
 مَر جيو هوئي رهو سدا سانچي ڏيان سون
 پياري اور ڪام آڪام
 سڌ ڪام ايڪ نام هي
 نام لینا نرواڻا
 نج ڌام وسرام هي
 پياري اصل ٺڪاڻا پائي
 دوجي نهين آسا ڪري
 راڪي نهين پاڇل اور
 پيا سَنَمڪ بـسـي
 سيوگ: پياري آرس پرس هي ديدار
 پيا سَنَمڪ بـسـي
 روحل صاحب ڪي سنگ سدا
 رَمَل هِنسي

منگل - ۴۹

تل: پياري مانڪو رتن آمول
 ڪيسي پڻ پاويو
 انتبرا: ڪوڙ ڪپت ڪر جگ مانهي
 جنم ڪنو ايو
 پياري چيـتـنامي تو چيت
 اچيت ڪيون رهڻي
 صاحب ڪو نام سنيار
 سانچ تجھ ڪيون ڪهڻي
 پياري سَـتـگر تيراهي شيام
 سڀس چرني ڌرو
 سڀس ڪار ڌربان
 اپنا تن من ڪرو
 پياري سر سانتي نام سڻائي
 سڀانڪو جائيو
 مـهـر اڪر ڪي موج
 سڀاگڻ ماڻيو
 پياري سَـتـگر ديوي سڀاڳ
 ڏهاڳ آوي نهين
 نيننا چڙهي ڄمار
 اتر جاوي نهين
 سيوگ: پياري لت پيا ڪي سيج
 دڳ سڀ وسار ڪيا
 روحل صاحب بهت آسنگ
 آنند پيا

منگل - ۸۰

ٿل: پياري، ڪنڇن نال سنجوڙ
 آڄ پونم پيئي
 هرڪ راکي نڃ نام
 اچرنگ آنتي سهي
 پياري، سهج سول سينگار
 ست سنگت جاڻيو
 پيرم ڪا پردا توڙ
 گل لاج گنوويو
 پياري، اي ڪا يا دن دوئي
 ڪجهه سڪرت ڪيڃئي
 نڃ نام آمي رس
 پيرم پيالا پيڃئي
 پياري، سبب ڪي دور لڪائي
 چڙهه مڪڙي تار سون
 آنا سورت ورتي ڌار
 الپ سنسار سون
 پياري سنگر ڪو ڪرسنگ
 پيا جي سون مل رهو
 او سٺڪ آئند ولاس
 ڪسي ڪو مت ڪهو
 سڀوگ: پياري، سدا رهو غلطان
 منگل ڪاڻيو
 روحل صاحب ڪي ڌام
 هنسا پاويو

منگل - ۸۱

ٿل: پياري، آڄ آئند اڇاو
 ٿي پونم وار هي
 انٿرا: رل ميل ڪرو جائِي سنيهم
 ست سنگت سار هي
 پياري، وندنا ڪر هوئي آڌين
 گر ڪي چرني رهيو
 راه نرنتر ڌيان ستنام
 اهم نت ڪهو
 پياري، سڌ سرت ملائي
 ڪر ديدار سڙوپ ڪا
 آسٺڪ سس سراجوال
 اڪند آڻوپ ڪا
 پياري، اڪند آڻوپ هي آپ
 درسن پرانيو
 هنسا ڪري بهو ڪليل
 وچن ميرا مانو
 سڀوگ: پياري، امان ڪيا نهين آوي
 ديهه پاڇي ڌرائي ڪي
 روحل امير پرس ڪي ڌام
 پگا جائِي ڪي

ٿيل: رام نام ڌن سترگر ديا
 سر کي سودي پيالا پيا
 انٿرا: گهٽ پيتر کا کوچ بتايا
 ست سيدان سون سوجهي کايا
 مل چکر پلهر ڌر ڌتائي
 لنگ چکر سون ديه پلٽائي
 ناپ گنول سي الٽانا
 اهان هي وستن کا نشانا
 دل دريا پيريا پيرپور
 دي ڊيکي نت برسي نور
 هرديم گنول مين شو در سايا
 هيرا مائڪ موتي پايا
 گنٺ گنول بر هنسا بولي
 تر ويٺي کي کڙکي کولي
 پنور گفسا بر کيرت نواسا
 کو آميرس پئي پياسا
 گگن منڊل بر هئا جهنگارا
 انهد باجي ناد آپارا
 جاگي جوت ٿيا اجوالا
 من چت هوئي رهيا متوالا
 پريم گنجي سون پرول اڌاري
 ايڪ هات کي لاگي تاري
 پورب پچر کي گهائي چڙهيا
 الٽ اکر کي مارگ پڙيا

تر گنٺ کول چڙهيا نرواڻا
 پيچي هنس اکاس اڏاڻا
 جائِي پگا هي دسويين دوار
 سهج سمجه سون کيا ديدار
 سڀوگ: آسنڪ سن پر اوچل ڌار
 اهان مريجن کيا وسرام
 روحل صاحب آيو آپ
 مٽي چوراسي لاگي چاپ

گر سبدي روحل صاحب کي چيلي ڪو پر بود-۳

آرت، نام اٿاوي، آرد، نام اٿاوي
 آرت نام ڪا غيب آواز
 آرد نام ڪا انحد باجا
 آرت نام سات ديپ ڪو ڪندا
 آرد نام پنڊ برهمماندا
 آرت نام ڪا سڪل پبارا
 آرد نام ڪامي اليڪارا
 سيس گران کي چرني ديا
 ست نام ڪا بير ليا
 ست نام کي يولي پاڪيا
 چوراسي بر پرنا راڪيا
 شيسام اکر آروپ کي ريڪ
 (ڪول کڙکي) اپنا صاحب ستمڪ ديڪ
 روحل صاحب پريوٽ نچ

چيلي ڪو سٺاوي ورتي رهتي
بتاوي نج نام سٺاوي نج سو روپ
لڪاوي ڀرم مٽاوي- ڪيئون نهين
ڊولا وي- سڌ مٽارگ پٽاوي

نج منسا پٽا نام ڪا چيل
گر صاحب ڪي بچني ڪيل
لي سار سبڊ او آڻي ڪيلي
آنا سورت امر گهر ميللي
ڊور اڀر چڙهه ڏيڪو سڙو
غبيبي درس ايڪ آڻو
سڪل ڏيپ پنڊ برهمانڊ سون نيالا
سڙو منڊاد آسنڪ سون سود پالا
اس ڪا نام آڻي بر ليڄني
چيانا پيد، پرگت نهين ڪيڄني
منسا، تر ڪو لاک ڏهائي
سيس پنڊ تو گهيون نه جاڻي
جي ڪوئي منسا پورا هووي
جس ڪي گت مٽ ساري جووي
نام سٺاوي پلٽي ناهين
اس ڪو ليڄني ست سنگ مانهين
جدان ايسي چيلا ڪرو منظور
پيڇي بچن سٺي ڪوئي سڙو
جي ڪوئي منسا آڻ اڀاري
تو چل آوي پاس همماري

دوھڙا

روحل نام ڪهه پايلا
هر هر مين آڻ وهي آڻ
سڙو اوتار ڪا سڙ ڏٺي
سڀ سنن سڙ چاڀ

روپ آسا- AA

ٿل: ساڌو! تن چنتا ڪيون ڪري
ميرا صاحب ساهو ڪارا
چاهه ڪري سوئي آڻي ملي
روزي سنجهم سوارا
انتر: روئي لنگوئي اتنا داتا ديون هارا
آڻ ڊواڻي آڻ ڪو هر جن هر ڪا پيارا
پنڪي پنڪي اڃڪرا
سڙو جيون ڪا سارا
ڪيٽي ڪيٽ پلٽ مين
او هي ديون هارا
نو ٿيند لڄمي سنگ سندا
رڌ سڌ پيرا پنڊارا
بانٽ ڪرتا وي گهر گهر
مايا انت آپارا
سيوگ: هر جن هر، ڪا گماشتا
وڻجي نام واپارا
روحل رگهيري هرڏو وست هي

پوڄي پوڄڻ هارا

روپ-87

ٿل: آئو سنٽو! ميرا پيارا

نچ تنٽ ڪا ڪري وستارا

آنيڪ مون ڪيون ڪرموا اڪساري

شو شڪتي مل ڪيا سنجوڪا

انٿرا: چوٽا بيچ ڪٽول سـمـاـيـا

ڪٽول مون اڪ آند لپايا

آند مون گهڙيا آڪارا

پيڇي گهڙيا سيس ڪپارا

جس ڪي اپر جوت لهرائي

سوڪير تنٽ ڪي سيج وڃائي

پرمر ڌار سون پرمر تنٽ آيا

لهر بحر ڪي مانھ سمايا

.....

لاپي ناز سون آيا

آپيم الڪ ڪا پيوا

ڪوئي سنٽا ڪايا ميوا

پيڇي سترگر سبڊ سنڀايا

بيڇڙيا هنس ڦر ملايا

سپوگ: روحل صاحب ڪيا امرا پر ڊيرا

گر پر تاپ تريا جر ڦيرا

روپ-87

ٿل: هر هن سڪل، سڪل سون نيارا

انٿرا: هماري ديس ڌرتي ناهين آڪاسا

نھين ڪوئي ڏونھ ڌوڪارا

هماري ديس مين چاند نھين سورج

نھين ڪوئي نو لڪ تارا

هماري ديس ۾ برهما ناهين وشنو

نھين شو شڪتي آڪارا

سپوگ: ڪهي روحل سون پائي سادو

ڪبير نام همارا

سبڊ ڌوڪر پوري-88

پرسن روحل روحل صاحب سون پوڄا

ٿل: ڪهو تمھاري يگتي ڪا پيد

پڪتر سادو پوڄي

انٿرا: ڪهو ديو ڪهان سون آيا

ڪهان سمڀايا پنٽ

ڪون پرس ڪي سنگ رمڀيا

ڪيون گهرڙيا سنٽ

ڪون سا ڪٽول لي هالڀيا

ڪون گهنوڙي آسوار

ڪون يگتي ڪو ناڪيو

ڪون يگت ڪو ڌوار

ڪهان تمھارا راج هي

ڪون چوڪي دار

ڪون سي نور ٿر ڪرو نوڪري

ڪونه سا يگتي ڌوار

ڪونه سون سون آيا

ڪون سون لي جائِي

ڪون سون تيري سهج سمادي

ڪون سون پرڪاس (?)

سيوگ: ڪون پگي اس ديس ۾
ڪون پايا نروان
سامي ڊونگر پوري بوليا
ڪون سي ڪلا ڪليان

اتر روجل صاحب-۵۹

تل: ڪهون هماري پگتي ڪا پيد
پکتر سادو ڪهي
انتسرا: اوگت ديس اکر سي آيا
پرير سمايا بنت
ساچي پرس ڪي سنگري رهيا
بڙي ڌريڙا سنت
ناپ ڪنول سون هاليما
پون گهوڙي اسوار
ست پگتي ڪو ساڪيو
پگتي پچر ڌوار
گگن همارا راج هي
چيئن چوڪي دار
سوڪهن نور ڪران نوڪري
سون ۾ رهيا سمائي
بيگر سون ميري سهج سمادي
آپرن سون پرڪاس
جڙ سون سون آويا
سون چيئن لي جائي
سيوگ: بچن پگي اس ديس ۾
هنس پاوي نروان
شيام سرنِي روجل بوليا
برهم ڪلا ڪليان

نج مول گونت

سب ڪا صاحب هر هون
سادو روجل نام ڌرايا
هون تا وديهم، ديهه نامين ڌاري
جد مين ونس بڻايا

اوگت ڌار بنا جائي پيئيا
خڪر رچنا ڪا ديننا
اوهي هي سو ونس همارا
جس وستارا ڪينا

آلڪ محل بنا چوبارا
سيت سيج گڙهم پارا
جهلم جوت اڪندي جاگي
اچريا سبب رنڪارا

سوئي ميرا ونس نام اوناسي
هوئي رگنيا او گنگا واسي
اوناسي مبون نرنجن ڪال
ڪال مانهه پرڪت بهر حال

پرڪت مون مهات ڪيا
مهات مون تامس ٿيا
تامس مون شڪتي هوئي
شڪتي مون آڪاس تَت سوئي

آڪاس مون سپرس پرڪاسيا
سپ رس مون پون آپاسيا
پون مون جوت پرگنڌاڻي
جوت مون پئي تيڃ نشاڻي

تيڃ مون سو ڪير رس آپايا
سو ڪير رس مون جل تنٽ لھايا
جل مون هوئي پيدا ڪنٽ
ڪنٽ مون پور تنٽ بنٽ

پور مون ايشور هويا
ايشور مون جڙ چيئن ايجويا
ان دونان تون ٽين ڪڙ ڪنيا
ٽين ڪڙ تون پاپ چوت لينا

سو ڪير نوان تنٽ ڪا پيا سريرا
جس مون اندريان انگ ڏيرا
تمو ستو رجو مون من راجا
ان سڙو هي مل ڪين انڊ سماجا

انڊ مانهه نج انس سمايا
اها آڊ پرس آپايا
اڇيا آڊ پرس مون پڌر
جس مون سگل پون ڪي سڌر

سرم مون برهما ديھ ڌاري
برهما مون شو برهما چاري
شو مون وشن (جس) اتپت ڪيني
انت سرواگر گهر ليني

راجس مون (پئي) آڊ مايا
آڊ مايا مون سڙو پيڃ آپايا
ٽين بدھم لوڪ ٽين ڪا ڪينا
سو رگ لوڪ ديوتان ڪو دينا

انت دگ لوڪ پئن ڪو سونپيا
پور لوڪ مانهه مانو جونپيا
اوسر لوڪ دوجي پور مانهه راڪيا
مهر لوڪ هر جن چوڪي باڪيا

ست لوڪ مانهه تپ ڪرڻ والا
بيڪنٽ لوڪ مانهه پڪت ڪرڻ والا
سر اوسر جوڪي سنڀاسي تپسي
رکي سر جتي سي ست درسي

چنڀسي پاڪند (مانهه برتے لوڪ)
بارھ بهتر پنٽ هندو ترڪ
(اي سڙو لوڪ) چارون لوڪ مانهه واساھ
اي ڪال ڪا ايڪ ڪرا ساھي

ڪال ڪنڊ - جي ڪوئي اوتار لوڪ هي
سوئي سڙو ڪال ڪا سڙو پ هي
آڪار جي ڪوئي هي
نام روپي بندھن هي

ايڪو سي برهميانڊ هي
اي توجر ڪال بڻياسي هي
جي ڪوئي پرس لڳوڪ هي
سنت فقير بڻيت هي

همارا اوهي تو جر کال سون جورارو هي
ان کي چودھ لوکان سون دام نيارو هي
انهون صاحب هر هين سادو روحل نام همارا
آدب آجر پيالا پائون، کوئي هووي هنس پيارا

اگر لوک کي بات سناون
سڀ کاميئون ڀرم اتيرو
جاوي اگيان سڌ گيان پاوي
کوڙ سات ڪاڪرون نبيرو

آن پئي راه ان يوم نريئي ڪا
سهجي ديئون بتائي
بے طلبان اوان پهنجي ناهين
طلب ڌري سوپائي

بيد ڪتيب کي ڪاڻ نه راکون
نهين (جاڻو) جگت مارجاتا
سرو جگت ڪا هر هون صاحب
سرو سڪل ڪا داتا

اٿا راه همارا سارو
ڪس ڪو هات نه آيا
ڪٿي ڪت گيان ڌيان ڪرڻا کي
پتڪت ڦرت اجايا

ڪنهن اڪ مير مر نه ڄاڻيا
ڀيرو الجهن ڀاري
آنگ ڄگان کي پڇ پڇ مرگيو
تهين ڪنهن لادي دام هماري

اوگت ڪا آبناسي ڀلا
(جر) ڀلا ڪال ڪسائي
ڀلا اوتار چوبيس جگت ڪا
سوال ڪ پيغمبر خبر نه پائي

تینتیس ڪروڙ ديوتا ڀلا
سورگ لوڪ ۾ واس ڪيا
پياڻا تين لوڪ مانهم نهين ديا

سيسر نام ڌراکي ڀلا
ڪال پڪڙ ليے جاوي
ڌرم رائی ڪر عدالت په
جوئي عدل هلا وي

ڀلا اندر تامين ڪاجي
ڪر تاپسون اسوارواري
چين ڪروڙ ميگه وس ڪيا
(توپي) نهين نج وست وچاري

اننت ڪوٽ آد پرس هوئے ڀلا
جل مين جوت جگائي
بجه ڪئي جوت سک ڪيا پاني
مت ڪئي آد پرسائي

اننت ڪوٽ برهما هوئي ڀلا
بک بک بيد سنایا
اننت ڪوٽ بيد ڪت موٽا
قرقر جنم ڌراييا

اننت ڪوٽ سنڀالو شو ڀلا
جڏا جڪت نهين آئي
اصل بات ڪي خبر نه پائي
جڏي نعل هلائي

اننت ڪوٽ وڻو هونءِ ڀلا
ان هونءِ اڻپت ڪيئي
آسڪ پار ڪيا پر ليئو پيڙا
ميري ڌار نه چيني

اننت ڪوٽ آءِ مائا هونءِ ڀلا
ڪيئا پيڇ پيڇارا
پت ڏرسن چڙهي پاڪند
مائا چل چل مائا

اننت ڪوٽ ڪورم هونءِ ڀلا
مٿ ڪيا دڳ دڳال ڪا ڦيرا
اننت ڪوٽ سيس آءِ هونءِ ڀلا
لٽ ليا هءِ دءِ جر گهيرا

اننت ڪوٽ ايشور هونءِ آيا
ان تڏا ڪر تڏا
آسڪ وار ميلاني هونءِ پلٽي
چليا سڀ پر جر ڪا ساڪا

اننت ڪوٽ ڪا سب هونءِ چليا
اننت پيوگ موراڻي
اننت ڪوٽ چاند سور تارا
اننت وار هونءِ سرشت رچائي

ڏرو پرملاڊ هرچند راجا ڀلا
پاندو ڀليسا بر راجا
تئين لوڪ ڪي پڌوي پائي
سب اوليا ڪر تر ساڃا

اننت وار پئي مري سميرا
اننت وار پئي ڪوٽ سوني
اننت وار هوي اڪيم بڙا ڪا
اننت وار لي پر ليم ڪوني

اننت وار لي اڻپت ڪيئي
اننت وار هونءِ ڪرمت جائو
آسڪ جڳ پيئا پر ليم
اننت وار ڦر سرشت رچائي

اننت ڪوٽ رک تپسي ڀلا
تپ ڪر ره ڪيا اڻا
اصل تڪاڻا هات نه آيا
آڏا ره ڪيا اڻا

اننت ڪوٽ پير اوليا ڀلا
ڪرامت ڪر دڪاوي
اصل آروپ اپنا نهين جانيئا
هونءِ مفرور اور آب پڌاوي

جوڪي جتي اننت ڪوٽ ڀلا
سامي سڌ سنڀالسي
ماديات ڪت پت مين پيه
(آخر) پائو انت چوراسي

اننت ڪوت نات بن پيلا
جنگر سيوڙا ڪها ڪي
ڪرم ڪانڊ ۾ سب جگ باندڙا
(نهن پڪنون) لاڳي پڪ ڪي ٿا ڪي

اننت ڪوت وير اڳي ڀلا
(جوني) سڀوا ڪهنتي وڃائي
سيتارام ڪا نام ڪه ڀلا
اصل نام بن پرلے ڄاڻي

راما وڻتي اور رام سڀهي
مڻ سڀهي نه راکييا
رام رام ڪر امان نهن پهنجي
ايهو اولي باڪييا

روحل آلتا نام مھارا
جو ڪوئي آلت و چاري
بند برهمانڊ مون هوڻجڪي نيارا
پڳي نگر مھاري

اور لوڪ سڀ اورا رهه ڪيا
هندو ٿرڪ پيلا
آسڪ جگان ڪا پجريا رهيا
تين لوڪ ماڻهن ديا پياتا

بارھ پنٿ هندو ڪا جونا
آلتے آلتے ولسوڌا
ڌام مھاري پڳا ناھين
جر ڪي ٿيند الوڌا

بامتر پنٿ ٿرڪان ڪا جونا
نيارا (نيارا) راهه بنيايا
اصل وچن بن پيچ ۾ نٿا
ڪال پڪر جر ڪايايا

اڻ اڻچر هه سڀ مھارا
آلتا سورت ڪي دور لڳاوه
اصل نقل ڪي ڪري پرڪا
(چن ۾) پڳ نگر اوپياوي

اور سبند سب را دو جيسا
پنج پنج رت مھراجايو
اڻ اڻچر تو سار، سبند هه
دوڻي اڻچر هه وايو

اڻ اڻچر تو سبند نيارا
آلتا سورت ڪي دور
جو ڪوئي هالي نگر مھاري
موج پڪر لني مھوري

سڀ ڪوئي ليسي نام مھارا
اور سب نام وگوتيا
(بن ستنام) ڪوئي ڏوجا
اس ڪو مھارون جوتيا

انيو ڪٿي ڪيان بهون باڪي
جونيا جگت رجھياوي
وڪ جيون ڌيان دنيا ۾ راڪي
جي ڪوئي ڌام چڙھياوي

داما ڪي سب ڪرت مجوري
گر سون بي بي مگ جائسي
ڪرم جال ڪي مانهي الودا
ڪس پڌ ڪري ڪمائي

ميرا راه ڪمان ڪا سادو
بنا ڪمان ناهين سوجهي
بنا ڪمان گلچ نهين پلتي
بن بو ناهين بوجهي

ڪان سون سئي چيا سون سيڪهي
سئي ساڪيا سي جونا
دوک گهي توڙي تنڪا نهين ٿئي
چوڪا آرتي ڪيان ڪيد ترونا

منڊپ مانڊ ڪر سیت اڌ راتي
اوگت ڪا اتمان بتاوه
ڪر دپڪ آتي ڪي مورت پوجو وي
جر ڪراس ورتا وي

ايسالنا ڪري هل ڪوئي لاکي
توئي اوگت نهين جاسي
بنا ڪمان ڪوئي پهنجي نهين
ڪال پڪڙلي ڪاسي

شبد پروانا ڪال ڪد ماني
ڪد ماني آن پڙائي
ڊنڊا مار بانڌ لي جاسي
ڌرم رائي ڪي دواڙي پائي

بنا ڪمائي پينڊا نهين ڪتي
من جائسي ڪد هوا
جي جاني ڌن ونڌي موسان
نام پڻ نردمن هوئي مورا

نام مھارا تونج ڌن هي
پياڳ پڙا جس پايا
آنا سورت ڪي دور لگا ڪر
نام اديت آروپ سمبایا

ايڪانوي لاک سون هي بيبي
اک اڪ نياڙي نياڙي
بياسي لک سون آيپد ڪهيو
ات ات پياڙي پياڙي

چوبيس لک سون سیت ورڻ هي
چودھم لک رب سورا
دس لاک سون امان ڪي اپر
رڙنڪار ڪن ٿورا

اوگت ڪي اپر هي اوناسي
اوگت ڪا ڪڙڌاري
آئل ڪوٽ ڪوٽائي داري
اس ڪي ڪمڌاري

اهان مانسرور منسا هي
مجهم مون بيڙ ڪي آيا
اس ايساسي ڪي فرمائي
مانبو ديهم سمبایا

ڪوئي اڪ ساءِ فقير بيراڳي
اوگت ڪو لڏي ڏيڻا وي
ميرا سڙو ڀروپ هي نيارا
اس ڪي خبر نه پاوي

رنگار اٿل ڪوٽ بستي اوليا
اوگت ڪا اڀناسي اوليا
جس گهرسون بچڙ ڪي آيا
اس گهر ڪا پڙ ڪيا ڀولا

سبب پروا ٿا پهنجي ناهين
صورت نرت ٿڪ جاسي
اڳلا ڏيهه سڀا نه جاوي
گڙڪ پڙيا مانهه چوراسي

اوگت سون پيندا هي اڳان
اس ڪا ڪس ڪو ناهين وڃارا
جي ڪوئي هووي هنس مھارا
ڪوچ ڪهون مين سارا

اوگت ڪي سڀت سون سور
چار ڪرور سون اڳي
ڀن آواز نه آواز هو وٽ هي
لوپ جاوي ٿرپاڪي

ڦر اس ڪي اڳي چار ڪروڙ ڪونگي سون هي
گونگا هوئي گم جانسي
اچر ڪسيل اڇيا پرسي
ايسا ڏيس پجهاني

ڦر اس ڪي اڳي چار ڪروڙ سون هي
آڊيٽ ڪي ڊيٽ بن او ڊيڪي
ڌيان نه ڳيان وڳيان سون لو پئي
پرير دور سون پيڪي

ڦر اس ڪي اڳي چار ڪروڙ سون هي
امريٽ ڪي چڙهي هنس خماري
مڪن هوئي مستي مون لويئي
بيخود بي اختياري

ڦر اس ڪي اڳي چار ڪروڙ سون هي
سگند آروپي بنا ناسڪا لاٽ بهو آوي
لپٽ لوپ گهنگهير سب اڳها وي
ٿر ڪو لنگهه جلوي

ڦر اس ڪي اڳي پانچ ڪروڙ سون هي
ان ڀن سڀجي لويي سورا
ڪوئي ايسا هو وي هنس مھارا
پورو ڏيس ڪا پورا

ڦر اس ڪي اڳي سون اچرنڪي
ايسڪ اچرنڪ سون چالے
همت باند ڪي هنس حضوري
پيندي ڪو پوڻ سالے

ڦر اس ڪي اڳي پانچ ڪروڙ سون هي
موجي موج مانهه مل جائي
باسون لڪل هوا جب نسيارا
سوئي هنس يکونتا پائي

ٿر اس کي آگي پانچ ڪروڙ پرتيب هي
ڪوئي لويي هئس سرڌارا
اس کي آگي ديس چاندئا
پانچ ڪروڙ سون پئارا

ٿر اس کي آگي پانچ ڪروڙ سون پر
مها چاندئا جس کا چيه نهين آوي
اس آجواره کي مٽ مانهي
نچ آروپ همارا پناوي

پگا امر لوڪ مٽ نه آوي
آجر وجر هو جاوي
آگي هوتا هئس وچڙيا
مل صاحب نام ڪهاوي

منجه مين سمائي ميرا هوئي رهيا
ٿر سستنام دهائي
روحل نام ڌاريا جب هي
اٿي سڀ ڪا ڦند چڙاوي

ڪاتون ڦند جگت ڪا سارا
بندي چوڙ هي نام همارا
اس ڪو هر تو ڪي نهين چوڙون
جو ڪوئي ڪرسي پجن همارا

هندو ٿرڪ دونون گهر اپر
لاگي چاپ هماري
ستنام ڪا بيڙا ساڻي ليا
ڪياتياگي گهر باري

ميري پونر کي جائي راڪي ورتي
ڪر سستنگ اور پاو برتاوي
رٿي سستنام انت ڀر راڪي
اٿا سورت کي ڊور لڳاوي

تس ڪا منسا پگا پل مانهين
جو ڪوئي ايسا سهج سهاوي
اوهي ڪد هر ڪو نهين وري
ميري نچ سڙوپ سمهاوي

اس ڪا هر هون بڙو وسيلو
چر چوڻي ڪا مالڪ
روحل صاحب نام ڪهايا
خود خاوند مين مالڪ

اوهي مين منسا امر لوڪ لي جاؤن
جس پر چاپ لڳائي
درڙ نيجا ڪر آڏو رهيا
ان ميري نچ ڌام پڇاڻي

روحل صاحب وچن اتاري
سٿتا هي ڪوئي سنت همارا
جي ڪوئي پاڪيا سمجهي منسا
(ٻڌ ٻڌ) پرگت ڪهون تنت سارا

سوئي سترگر جس ڪو سڀ غر هوئي
اک چن مانهي ڪرم ڪٿاوي
اٿي گرو سون رهي اڌورا
سار سبد کي ڪم نهين پاوي

ان اڻڇر نڃ سار سبب هي
اور سبب هي رانڊو
دوبڙيا ڌرم تي ڀرم
پنڪت مورا جيون پانڊو

سَتِي پورا ست لوک سورگ يسي
 اولا امراپور اولا ييکننا
 رام يسي اولا رحيم يسي اولا
 سپ گنادر کا پوچ لي جوئا

پیک پی اولای یجن پی اولای
اچھا اولای تک جائی
اردنام اولای چیتن برہما اولای
اتر کلا پلائسی

چتي بندوق ٿيو نڪا
پاڇي ڪلا سـ مـ ٿي
اوڻ جاوڻ ڪا سنسامت ڪيا
پايو پـ دـ نـ رواڻي

اور جگت جوٹا نہین جانی
کیا بانا گھر باری
درم راج سر سی کا راجا
کیا پرکھنا ناری

نـرگ يـگت چوراسي پاوي
گياسا پـرلي مـانهـي
آسـنـک جـگـان کـا جـيـو بـچـڙيا
مڪـتـي لـاڌي نـاـمـين

نِرگن نِر بنند يـجن همـارا
نِرچڪ نِر پـئي هي نـرواڻي
وَنس انس جي ڪوئي هي مـيرا
هَنس پرم هَنس هي پرواڻي

جو پرم ڌار ڪي پوچي باتا
سيج سنگاسن چڙهي سهاڳي
جنهن ستنام ڪا مرم نه جاڻيا
سوئي ڦرتا ڏکيا ڏهاڳي

جس ڪو بان سيد ڪا لاڳا
پـوري سـگر وايـا
سوئي جگ سون نيارا هوا
گهـاءِ وچن ڪي گهـايا

اس مانيا فرمان همـارا
جس وچن گرهم ڪرليا
ستنام ڪا بيٽا جهليا
پرير پيالا پيـا

چڙهي خماري پئي سڌ ساري
پرسـيا آرنـي پارا
تـيا غـطان غرق ڪم جاڻي
لهر مان انبـيا سنڌو سارا

سنڌو لهر هو ڪيا اڪ سارا
سـر سـر پـر پورا
ڏهون دس پڻ پڻ چمڪي چاندڻا
نـن بـن ناھـن سـروپ نـج نورا

ايسـا آروپ همـارا سـادو
مـانو ديھـم ڌار ڪي آيا
سـرو سـگل ڪا هر مون صاحب
روحـل نام ڪهـايا

هندو ترڪ دوھان ڪو پرڪت
گهـم سـمـجھائي بلاؤن
جو ڪوئي آوي ميري راهـ مانھـم
تـو آمـر لوڪ لي جاؤن

راجا هووي پـرجا هووي
اڄ نيـچ نـھـين ڪوئي
مـيري نام سون هيت لگاوي
ثرت لي جاؤن سـوئي

ايھـم آوسر ڦر مات نه آوي
مـانو ديھـم پرائي بنيو
اب ايسـا تيـرو دانو هي
ڪڇ ڪرلي ميري پائي

ھمت بانڌ ڪي نام سماوون
اڀـنا ڪيـجھي پـبلا
نھـين تـو جگ چوراسي پاسي
در در ڪـاسـي گـلا

مائڪا پد غافل هوئي ڪوينا
جگ سـنڪـت پـگتـاوي
چار جگ مين ڪاڻي پلـتـا
پـرلـينـم پـيـا ڇاوي

پرلیم کا جیون سپ دولتہ رہیہ
پون پول پر گھیسٹ
کر گھری نظر آرہ بنبراکي
تو پتنگ اڑتا دیست

آسنگ جگان کا جیو الودا
ان کا نامین نبیرا
ارہ بنب مانہم اڑتا رہ گیا
قرقر پر لیم پیسرا

جس پر مانڈی بہت بیلی
کنا دکن آکاس دیرایا
جیون گھونگھڑی سہج سہج پل جاوی
تیون جیو جگت نہایا

اوهی جیو ارہ پیست
جوئی دیکھی پیچی سارا
اڑاڑ اونچا جاٹا ماری
اک اک نیسارا نیسارا

کوئی ایک سدا آوی
پتنگ بتاؤن نوین چیلی کو بتلاوی
ایسی ایشٹ جی کوئی جھالی
انت پرلیم پر جاوی

اوه دیس ان آنکھیاں سون ناہین درستی
جو درستی آکسارا
اوهی لو چن لکھی اور وویکی
جس کا سنتان کی پاس وچارا

اس جگ میں ایسا گر چیل
جولسا ویراٹ بستیاوی
جولسا ارہ بنب کا نشانا
گر چیل بہت غوطا کواوی

ست ہی اوچی کری بہت گیانا
سیکی ساک اداری
سیت سنگ پر واد وواڈی کر
کرما کی اڈ کاری

جیون ڈونڈی اوپر سوان موٹی پیڑا
وس وس کرنست لڑائی
دعوی بانڈی اگیانی اندا
کانچو تان مانہم مرجائی

سیکا سنیا گیان بہون باکی
دانت کٹالی کرتا
بنا کمان یو ساگر مانہم
ڈب ڈب گر چیل مسرتا

جو کوئی آوی منس وچاری
جوئی جوئی کری گر پورا
اصل بات کی بڑی پرکا
سانچ لکی کوئی سورا

سانچ لکی کوئی جو ہری گھی
پرکی لان میسرا
کاگر پتر پگان سون نیلی
لجاوی نہ (استاد اپنا) گر پیرا

جو ست سڪرت ڪي رهڻي رهي
توهي آجر امر نهين هو وي
جو هنسا نو لاک گهاٽ جپي
(تو ڪيا) جر اسنڪ لاک گهاٽي پر جيوي

جو هنسا ڪشت ڪري بهو ڪيتا
جو ست لوڪ ۾ جائسي
ايسا شبد گر چيلا گرهي
بائڌ ڪال پڪڙ لي جائسي.

امر پوري ۾ امرت آچري
توئي ڪال ڪيو نهين چوڙي
گر ايسا سمرن سڪرت ڪو ڌياوي
گهاٽ جال جر روڙي

اصل ڌار پگيا بن
ڪيو آجر امر نهين موسي
ست لوڪ ڪي نڪري ڪئي ڦيرا
چوٽ ڪال لت لي ڪونسي

روحيل جس پر گر ڪي ڍڇا
اسي چوٽا شبد سڻاوي
اي هنسا آڌ وچ الجھيا
امر لوڪ نهين جاوي

آپ آپ ڪو ڪس ٻڌ ابارسي
اور هات هنس ڪي پيڙا ديا
اور هنس آپ ڪي سات نهين هالي
بن ڪمان بيچ ۾ گهر ڪيا

ڪال پرس سئون چڻي ٺاهين
گر چيلي ڪا من پرچائي
ڪري باڪيا سبد اپني ڪي
جي سني جگت سارا تر جاوي

يون ڪه ڪر بخشش چيلي پر
اميان شو ڪا سبد سڻايا
ڪل جگي گر يون پر بوڌي
گپتي ليا رندو بتايا

آچري پيت نهين لوپي
ان سبد سون چوٽا پيڙا ڊاڪي
ست لوڪ چوٽا ڪان سڪرت ڪا
چوٽا ڪر پاو جوٺ وه باڪي

جيوت مڪتي لاقِي ٺاهين
موا پيچي ڪر پاوي (پائيءَ)
پران پنجر ڪا جد بهرا پڙيا
پيچي ڪن گهر جائِي

انڌا لوڪ سمجھ نهين راڪي
ٿر ابھان نهين رهڻا
گهر مايا سوت انڌر ڳيا ناري
سي چوڙا ڪيلا بهڻا

اس جگ مين ڪوئي ڪس ڪا نهين
راڪي چوٽي آسڻا
آسڻا سي من ۾ هي رهسي
جاسي ڦوڪ نراسڻا

آسا سانچي (ميري) نام کي
جس را کي ان تي مانهه
يو سناگر کي سير مون
پنڪر اتاري پانهه

وچن همارا مان ليووي
(ڪوئي) سورا نر سچي سار
سهج سچي ساهو ستنام کا
پنڪر جن ڪرو نردار

ايهه جگ سارا جوڻ هي
آخر پرلے هوئي
امر لوڪ پهتجي نهين
پنا وسيلي ڪوئي

وسا پوري ستگر کا
ستنام سبب کا جور
آنا سورت کي دور لکائي کي
پنگي امر لوڪ کي نور

امر لوڪ سهواوڻا
(ڪوئي) سنت ليووي وسرام
روحل کا اوهي ديس هي
نريهي اگر ڪرهم ڪام

دليري
ب خوفني

سمي کا سوائ
بيچ

ذکين لفظن جي معني

(الف)

ڏينهن، منڍ

استول = باهيون جسم يا قدرت
جو چولو

اصل کاڻ = روح، آتما

اڪڙ = اڪل، جنهن جي ڪل نه پوي

اڪڙڪل = جنهن جاءِ جي ڪل نه پوي

اڪڙڪر = جنهن هنڌ جي ڪل نه

پئجي سگهي

اڪڙڪڙا = جنهن جي ڪلا جي

خبر نه پوي

اڪل ڪڙيو ڪل جي ڪل نه ٿي

پوي

اڪنڊ = سڪ

اڪنڊ = حصن رهن

اڳاڏ = بي انت

اڳاڏ = اپار اونهاڻي

اگر = جنهن جي خبر نه پوي

البيلي = بي پرواه، آزاد طبع

التي بات = ابتي ڳالهه

الوڪي = انوڪي، عجيب

امين رس = اور روپي رس

امين جهري = امرت رس نڪري

امراه = امير، معزز

امل = خوش يا بود پر آيو

انيو = اندرين ڄاڻ

انيشي = اندر پر

ارت = بي مقصد ڳالهيون

انت = بلڪل، آخر، پڇاڙي

انت = گجهه

انت انوب = بلڪل اوچي، تمام

اوچي

انتر = ويڇو، فاصلو، دوري

آمر رام = هردي واري رام، دل

واري رام

آپ = پاڻ، آتما

آپا = پاڻ کي

آدماد = گوڙ

آس = اميد

آيمان = بي مانو

ات = بلڪل

اتمان = مان، رهن

آپاڏ = مايا جو پردو

آپت ڪپت = اتيت، ناش

آپر = جنهن جهڙو ٻيو ڪونهي

آجواڙا = روشني

آجيا = رد

آجهار = آجهاڳ، بي انت

آچرت = آچارجي ٿي

آچنيا = عجيب ڳالهيون

آدراڪ = ڄاڻ، عقل، فهم

آڌارو = سڌاريو

آڌ ٻڌ = ٻڌي کي آتما سان ملائڻ

وارو يا اوچو ڪندڙ

آڌڪ / آڌڪو = ٻڌيڪ

ار = دل، من

ارت = سچي معني، بيان

آڌه = هيٺ

آڌه = مٿي

اروپ = روپ ڪانسو، بدشڪل

اڙڪيا = ڏٺو

اڙين = ڪڙي

ازل = مخلوق جي پيدا ٿيڻ جو

آندڙ جامي = هر چير جو آندڙ نير
آندڙ رهي هلاڪڻ وارو
آشي = ڳڻڻ آڙيا. هڪ ڪار + هڪ ڪار

آهي = سرمي هڪل
آجند = ارغود آواز
آڙو هڪو = آڙي يا بي سمجهه ڪي
آمن = اوم (اهڻورا) بيان ڪڏ
اوٺ = اسرو مدد
اوسو = وقت
اوڪڏ = دوا. دارود. علاج
اوگي = اڀرڻ، زهر، لباس
اوگيا = اڀريو، پوکيو
اوگهٽ = مهنڙي سهنڙي
اوپ = عجيب، بي مثال، لائق
اڻهڪ پند = گهڻن نوسن سان
ڳالهائين ٿا
اه = ڏينهن
اه نس = رات ڏينهن
اهير کائي = پورهيت ڳڻوار
اڻوڪي = ڏاهي، منائي
اير = ڏک، رستو
اڻڪو ترسو = هڪ سو هڪ (301)
اڻڪ ميڪ = هڪ ئي وڃڻ

(ب)

بازي = راند
باطن = لڪل، گجهو
بجڙيا = وڇڙيو
بجيا بکيا = طاقت
برم = برهم، خالق ڪائنات
برهما = جهان يا جڳت جو اڀاڻهار
براجي = رهي ٿو، رونق افروز ٿي ٿو
برن، برني = بيان ڪرڻ

بسند = رهي ٿو
بسوت = وسري
بکيا = بچند
بليا = نرم

بيچون = بي مثالي بي نظير
بيگ = سور، پوڻ، اڇو
بيگ = بکيا
بيگ = اڇو

بيگي = ڪنهن ٿيل ڪم جو ڪارڻ
بيگي = ڪارڻ يا ڪارڻ

(پ)

پاڻ = پاڻ
پاڻي = پاڻي
پاڻ ڪٽڻ = ڪٽڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ

(پ)

پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ
پاڻ = پاڻ

پير مولا = پير هڪڙي
پيررا = وڏي وڏوڙي
پيرمل = پيرملي
پورا = پورا ڪرڻ
پيشو = ڪاروبار

پير = ڪجهه سچ
پيرا = هڪ ٻئي کي ڳڻڻ
پيرن = ڪٽڻ

(ت)

تاري = آڏو، سهارو
تارنگه = ڇڪڻ
تارنگي = ڇڪڻ ٿي
تاري = ڇڪڻ، ڇڪڻ
تارون = گرميون، سختيون
تج = ٻڌي
تجسبلون = (منزلون) طئي ڪيون
تريشا = اڇايل، ڇاڻ
تريڪيا = ڏکڻ
تريڪير = سير وڃڻ، ڪهڻ
تل = ٿل
تورو = ٿل

تلي = ٿري، هيٺان
تسام ڪيون = پوريون ڪيون
تول = تور، ٿڪ تور، ويچار
تنت = آڻر ويچار
تنت = آڻر ٿو
تنت = سڄو ٿي يا وڃو
تنت = جيني بتان = آڻر ڄاڻ بتان
تور = ٿرون
تور = انچا جا شيد
تورا = ٿريءَ جو آواز
تير = ڪناري
تين ڪٽ = ارڙهن، ڪٽ يا ڇٽ

(ث)

ٿلشي = وڏو
ٿل = ٿل
ٿل = ٿل
ٿل = ٿل

(ث)

ٿل = ٿل
ٿل = ٿل
ٿل = ٿل
ٿل = ٿل

(پ)

پار = پريون هڪڙو
پاڙي = پڻا
پاڙي = پيري، پيرادو
پاڙين = پيرن ٿي
پالا = پارو
پانچ ساڌ = پنج دوست هڪئي
پوترتا، سنٿوڪ
پانچ سڪي = پنج ڳڻ، جيڪي هي
آهن:

1. پوترتا، 1. پير، 3. سنٿوڪ
4. وڌيڪ ويچار، 5. ماني، مان
- پانچ هڪٽار = پنج ديوتا
- پاڻاسي = پاڻ جي
- پتر = برتن، پتريو
- پٿيان = سازن جا قسم
- پڇان = سڃاڻ
- پچر = اولهه
- پرتنپ = پاڇو
- پرتيت = وشواس، ويساه
- پرينچ = وهنوار

پرجهڻ = سمجهڻ

پرچا = رهڻي

پرچا = واقفي

پرڌان = امير، وڏو

پرڌو = سمجهيو، پرجهيو

پرروپ = پين تي

پر نام ڪري = نمسڪار ڪري

پر وار = پروار، ڪٽنب

پروان = قبول

پر هرو = نيڪال ڪر

پر هريا = ناس ٿيا

پريا = پارپيا

پرسيان = پيٽڻ سان

پريان = رهڻ جون جايون

پلاڻي = سنجي (اٺ پلاڻڻ)

پلٽي = اچلي

پنٿ = رستو

پنڊ = سرير، بدن

پنج مواسي = جنهن ۾ هي پنج

اوگڻ هجن.

1. ڪار، 2. ڪروڙ، 3. لوپ،

4. موڙ، 5. اهنڪار

پنڊير همنڊ = شرير ۽ سرشتي

پٺي = پوري ٿي

پون = هوا

په = پور

پهپ = گل

پيڪي = ڏسي

پيڪيا = ڏٺو

پيه = پي، ڏوگه يا پي چڏ

پيه پيون = پيو امرت ٿا پين.

(ج)

جات = ويڻي

جات = اصليت، حقيقت

جري = سڙي، جلي

جڙ = پار

جڙهڙي = چمڪي

جڳت = يڪت، رستو

جڳت = ملڻ جي جاء

جڳهاس = سوالي

جر = جيئن

جمل = جملي، سارو، سمورو

جنهار = تڪليفون

جوڻي = ڳولهي

جيءُ = منش

جي پي = جي پيارا

جيوڙي = توڙي

(جه)

جهورا = جهوري، ڏک

جهڪور = آواز

جهلانو = لڏيو

جهوڪ = رهڻ جي جاء

جهميا = کاڌو

جهنگر = جانور

جهيلو = جهيڙو

(چ)

چڪچور = ٽڪرا ٽڪرا، چڪنا چور

چڪي = ست نڪري (لهي)

چڪي = چڪجي

چڪي = لڳي

چڪشيو = اڪيون

چوراسي = جوڻيون

چيت اچيت = مورڪ ويچار ڪر

چين = آرام، سک

چين = ليو چاتو

چيني = چاتو

(چ)

چانوون = اونده

چايا = چانو، پاڇو

چيجهت = چجي ٿي، ٽڪرا ٽڪرا

ٿي ٿئي

(ح)

حد = سرير جسر

حد ۾ = جسر يا سرير جي نظر کان

حرف = ڏوراپا

(خ)

خواشيان = چاهون، خواهشون

خاڪ = پرڻوي، مٽي

خسر = پيارو

(د)

دار = محلات، گهر

درخن = خراب ماڻهو

درڙ = پختو

درسي = ڏسڻ ۾ اچي

درلپ = ملڻ ۾ ڏکيو

دروتي = اندرين

دل = لشڪر

دمامان = آواز (دهل دمامان)

دمامين = دهلين دمامين

دوا داس = ٻارهن (12)

دوڙ = گهوم يا گشت

دوڙ = ڊوڙي

دستون = هٿون

درس = درشن ديدار

دوڪ = وير

دوئي = بيائي

دهائي = قسمر

دهائي ڪهي = قسمر ڪئي جوان تو

ديلمر = دل جو

(ڌ)

ڌرني = ڌرتي

ڌم ڌمن ڌمي = ڌم ڌم جو آواز

ڌري

ڌن = ڌني، لڳاتار آواز جيئن گهنڊ

ڌڻ کان پوءِ

ڌوتي = خراب زال

ڌيانا = ڌيان ڪرڻ وارو

(ڏ)

ڏاسي = داسي ڪيو

ڏاندر = ڪنگالپڻي وانگر

ڏک = شاديءَ جو سعيو

ڏڳي = لڏي

ڏور = ڳول

ڏولا = رليو

ڏولي = پٽڪي، رلي

ڏهيلي = دکڏائي

ڏيهڙي = شرير

ڏيو = ديوتائون

(ر)

راس = ملڪيت

راڳ = پریت

رتي = ڌري

رجني = رات

ريج = خوشيءَ سان

ريج = ٺاه

ريج = پي، خوش ٿي

ڪنت = پتي، مڙس

ڪنجن = سون

ڪنڊلي = تارازي

ڪنڌ = ڪنڌي، ڪنارو

ڪوپ = ڪوه

ڪورا = مٿاڇور

ڪونٽ = ڪنڊون

ڪيبر = تير

ڪي = ڪيئن

ڪيئي = ڪٿلي

ڪيجت = ڪر

ڪيس = وار

ڪيف = دارون

ڪيها = ڪهڙو

(گھ)

گهاٽ = رستو، لنگهه

گهٽ = اندر ۾

گهٽ = سري، دٻن، جسم

گهٽ ڌاري = جسم ۾ رهڻ وارو

گهڙت = ٺهي

گهور = زور سان

گهور = ڳوڙها

گهول = گهوري

(ل)

لٽڪي = لڳل، لڙڪيل

لساني = زبان سان

لقاءُ = عجيب ڳالهه

لڪي = ڏسي

لگت = پريم، دل لڳي

للات = پيشاني

لوٽ = ليتي

لوچن = اڪيون

(ش)

شال = ساڻ

شد = پوتر، پاڪ

شش يا سس = چنڊ

شنگهه = شينهن

(ق)

قلوب = دليون، دل اندر

قيوما = قيامت کان

(ڪ)

ڪاتب = تقدير لکڻ وارو

ڪارڻي = ڪارڻي، وسيلو

ڪامن = جادو

ڪاري = تڪو

ڪاه = ڇا، ڪوه

ڪاءُ = لڪ

ڪاياسود = شرير کي سڏار

ڪهڙيا = ڪوڙي مت

ڪتڪون = ڇو

ڪٽ = حئي

ڪپاٽ = دروازو

ڪپيري = خراب پير

ڪسل = خوشي

ڪسلات = خوشي

ڪفر جو تارو ڪلف = بي ايماني

وئي

ڪلا = شڪتين جو ڪيل

ڪلامان ڪاءُ = قسم کاڌو

ڪلپنا = جوش سان ڳالهائڻ

ڪلس = پاڻيءَ جو ٿانو يا باسڻ

ڪمر = ڪيئن

ڪليس = ڌڪ

سراپ = بد دعا

سُرت = ڌيان

سرپني = نانگڻ

سرت سماءُ = ان ڌيان ۾ گر ڪري

سرواهه = ترار يا جنگ جو سامان

سروبي = جهڙو

سس = چنڊ

سسر = هڪڙائي

سڪل = سڀ

سڪر = چوڻي

سُن = سانت، چپ چاپ

سنجر = پاڻيءَ تي قبضو

سنمڪ = سامهون

سنگين = پاڻ سان

سنتاپ = ڌڪ

سنجوڳ = ميلو، ميلاپ

سنوار = ڳالهه بولڻ

سنوار = ٺاه

سنوارت = وهنوار

سوانت بوند جل = ڌرم ميگهه

سنوانت = برسات

سوخهائون = ڇاتائون

سور = سج

سوارا = پهلو

سوڙه = پهلو

سهجي = سولائي سان

سيان = سياڻو، ڏاهو

سيتي = سون

سيتي = ساڻ

سيري = ڏيندڙ

سيري = ساري

سيڪ = سڪيا

سيل = ست، پاڪائي

سيللي = وارن جي مالها

سين = سر يا اشارو

رڃج = رنگج

رمنز = ڳجهه

رضا = جيڪا ٻڌي اچي، رب جي

مريض

رل = ملي

رلمل = گڏجي

رلمل گيو = ملي ويو

رنجڪ = ڌري به

رنگ رتي = پيار ۾ ڳاڙهي ٿي

رڻ = جهنگ

روم روم = هڪ هڪ وار يا هڪ

هڪ رڳ

رهت = رهڻي

رهت = پوتر

(س)

سائي = ڏيئي

سادڻي = سيٺل، سياڻو واري

سامائڻ = وڌڻ

سانپر = لوڻ جي ڍنڍ

ساڻي = گڏ، مددگار

ساوڌان = پورو ڌيان

ساه = آرام ڪر، ساهي پٽ

ساهو = شاهو (روح جو پٽ)

سائڻ ٿا = ترسن ٿا

سباڻا = سمايو

سڀر = پيرل

سڀر = سٺو

ست = پاڪائي، سيل

ست = طاقت، شڪتي

سٺ = پيٽ ۾ (ڏڻي سڳوري کي)

سجود = سجدو ڪيو

سڌ = پاڪ، پوتر

سڌ = شد

سر = ديوتائون

لوڙين = گولين
 ليس = ذرو به نه
 لين پيو = گهر ٿيو

(م)

مانگي = گهري
 ماهلا = منهنجا
 ماهي = کير ڏيڻ وارو
 مٺ ماڻ = اندر جو وهر گمان
 مڌي = هر
 مر = مير، خرابي
 مر = پلي
 مڙج = پري ٿي
 مردنگ = مڙهيان
 مرکه = هرڻ
 مطلوب = محبوب جنهن کي چاهجي
 مس = لکيل اکر
 مکتا = مڻيو
 ملامت = گلا
 منچا = آس، اميد
 منڊي مانڊي = مانڊاڻو منڊيو
 منشا = مراد، پاونا
 مئي = جيڪي ٻڌل گيان کي ڪم
 آڻين ٿا
 موتو ٿي = موت کان اڳ مري
 مورا ويرا = منهنجا پاءُ
 مواس = مست
 مواس = نادان، مورڪ
 مول = اصل روح، آتما موئن ماڻ
 مين = مڇي

(و)

وار = وقت
 واڙي = ماڻھو، وادي

واڙي = ول
 واسا = واسو
 وچير = وزير
 وڌار = ٽڪرا ڪري
 ورونڌي = وندريل
 وگهن = خرابي
 ونڪ = ونڪڙي
 ونڪ = رنڊڪون

صوفي روحل فقير

صوفي مراد فقير

ڪنڊڙي جي فقيرن جو شجرو ”الف“
(۱) روحل فقير ذات زنگيجو ’بلوچ‘ پاڙو شاهائي
شاهو خان

ميرو خان

روحل فقير
۱۷۳۴-۱۸۰۳ع

سلطان خان

دريا خان فقير
(۱۷۱۵-۱۸۵۳ع)

خدا بخش فقير*
(متوفي ۱۸۴۳ع)

غلام علي فقير
(متوفي ۱۸۳۹ع)

شاهو فقير
(متوفي ۱۸۱۵ع)

لواب فقير

غلام علي فقير پٽو

روحل پٽو

محمد حسن فقير

قلند و بخش

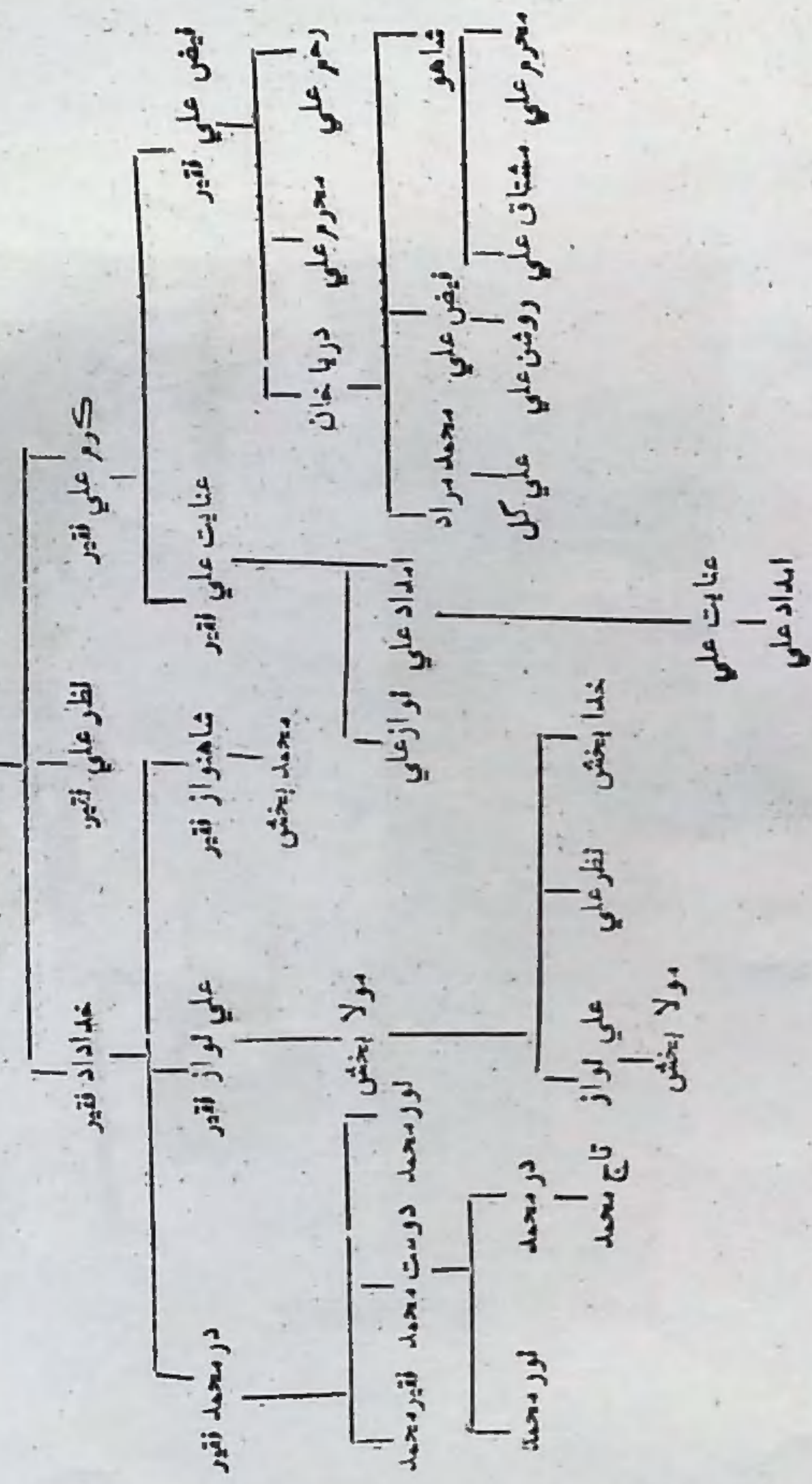
محمد منل فقير

غلام ابي

غلام رسول

* شجرو ايندڙ صفحي تي.

کنند و بی فقیه

(۱) مراد فقیر ذات زنگیجو (بلوچ) پاڙو پرکائی

4. 1. 1.

مراد فقیر (۱۳۴۳-۱۳۹۶ع)

